

Mauro Corona

Kraj iskrivljenog sveta

EDICIJA
SAVREMENA SVETSKA PROZA
Knjiga br. 210

Naslov originala:

Mauro Corona

LA FINE DEL MONDO STORTO

Copyright © by Mauro Corona, 2010

Copyright za Srbiju © Evro-Giunti, 2012

Glavni i odgovorni urednik: Sanja Đurković Urednik izdanja:

Bojana Tivanović

Lektura: Aleksandra Šulović

Korektura: Ivana Popa

Tehnički urednik: Stevan Sormaz

Likovna oprema: Biljana Babić

www.evro-giunti.com

redakcija@evro-giunti.com

marketing@evro-giunti.com

prodaja@evro-giunti.com

Mauro Corona
KRAJ
ISKRIVLJENOG
SVETA

Prevod s italijanskog
Dragan Mraović
Beograd, mart 2012
Prvo izdanje

Vernom štitonoši, princu zavere ćutanja, Mauriciju Proti, zvanom
Ićo Duran, sa zahvalnošću

PRVA SVESKA

Recimo da se svet probudi jednoga dana i otkrije da nema više nafte, uglja i električne energije. Ne treba imati mašte da bi se to zamislilo, ranije ili kasnije to će se desiti, a nećemo to dugo ni čekati. Ali dok taj dan ne dođe, zamislimo da je već tu. Ima gadnu njušku, vreme je teško, bedno, noćem guli kožu svetu a ne ogoljava ga do kraja. Lišava ga i onoga što mu treba i što mu ne treba. Ljudi odjednom ne znaju šta da rade da bi se dočepali potrebnog. Pokušavaju da smisle nešto, dok se batrgaju sve to vreme, ne znajući ima li spasa. A sve što ljudima treba već postoji u prirodi. Ali da bi se to potrebno imalo, treba ga izneti na svetlo dana, uzeti u ruke, a ljudi više ne znaju da koriste ruke.

- Zaboga, kakva nesreća! - kažu. - Ne znamo da koristimo ruke.
Ali počnimo od početka.

1

Ružno buđenje

Jednog zimskog jutra, uostalom nesreće se često događaju baš zimi, svet se budi i otkriva da nema više nafte, ni gasa, ni uglja, ni električne energije. Uistinu, ostalo je još nešto struje. Tamo gde voda okreće turbine ima električne energije, ali to je malo. Problem su nafta, benzin, gas, sve što održava u životu motore, a samim tim i ljude, pošto ljudi zavise od motora.

Čovečanstvo pak ne otkriva toga jutra da je ostalo bez goriva, toga jutra se trudi da spreči umiranje, ali nesreća je pristigla malo-pomalo.

To se odavno moglo primetiti na osnovu nekih znakova, recimo kada se punio benzin. Više se ne sipa pun rezervoar, pa ni dopola.

Može se ostati samo praznog rezervoara jer su pumpe odavno presušile. Oni što žele da napune rezervoar jure u obližnje mesto, ali i tamo je isto. Onda odlaze u dalje gradove, ali ništa. Nema. Mnogi tako ostaju i bez ono malo benzina što su imali. Pokušavaju da se vrate kući taksijem, ali i oni su bez goriva. Nekako se ipak vrate kući, ali uz mnogo muke! Za kratko vreme svi su bez prevoza. Uplašeni, ali ne i pobećeni, pripremaju se na najgore.

A najgore tek treba da dođe. Ljudi to shvataju i pokušavaju da se snađu. Prestrašeni su i rade neoprezne, trapave, pogrešne stvari. Strah tera na jurnjavu, na greške. Ali teško je ne juriti kada ti je smrt za petama, a kada se ona oseti za vratom, onda se juri na pogrešan način.

I prave se greške. Glad i hladnoća uzbuđuju, stvaraju pometnju. A ljudi, pošto su ostali na čistini, stisnu dupe i pokušavaju da ga spasu.

Ne pitaju se zašto više nema energenata i goriva. Glad i hladnoća ne postavljaju pitanja. Pitanja naviru s punim stomakom, pored peći ili u krčmi.

Te zime bez gasa, nafte i uglja trebalo je prvo zgrejati se, a potom se pobrinuti za hranu.

U planinskim selima problem se mogao prilično dobro rešiti.

Međutim, u gradu stvari stoje drugačije. Zima je. Hladna i vlažna zima u gradovima, na čijim trgovima i ulicama vladaju magla i usamljenost.

Usamljeni pojedinci stapaju svoju pojedinačnu usamljenost u jednu, zajedničku svima. U gradu si uvek sam. Sami i ljuti ljudi misle samo na sebe, ali bez energenata ljudi su primorani da budu složni, da pomažu jedni drugima.

Prvi dani su prošli s kabanicama i u strahu. A strah raste. Ceo svet je uplašen. Ljudi u gradovima jure da nabave peći, šporete, bilo šta što radi na drva. Peći na drva se nisu koristile godinama, odavno su izbačene iz upotrebe i bačene. Postale su muzejski eksponati, ali sada su neophodne. Bar da su sklonjene u podrum, za ime sveta!

Poneko ima kamin. Zastakljen i s plamenikom. To je veštački plamen koji radi na baterije. Služio je za ukras. Taman posla da dim prlja zidove. Žene to ne žele.

Na kraju, ljudi se snalaze s buradi, lavorima, sudovima od livenog gvožđa, loncima. Sve u svemu, bilo šta u čemu možete da gori vatra. Ali tu nije kraj mukama. Kuće su velike, prevelike da bi ih zagrejala jedna peć. Ljudi sanjaju i grade vile i zamkove. Ništa nisu shvatili. Savršena kuća je ona u kojoj možete sedeći i pruživši ruke da dohvatite sve što vam treba. Ko to do sada nije shvatio, sada jeste. Samo nesreća otvara oči ljudima.

Sada se svi okupljaju u dnevnim sobama, spavaćim sobama, trpezarijama. Mali prostor zadržava toplotu, ne da joj da se rasipa, a sa lavorom u kome je vatra možete se zagrejati nekoliko kvadratnih metara, ali ne i više. Ljudi počinju da vode računa o svemu. Otkrivaju da se toplota diže naviše, pa spuštaju tavanice. Pregrađuju ih čime stignu: daskama, platnima, čaršavima, pokrivačima, kartonom i sličnim. Na taj način se toplota zadržava u visini čoveka.

Ali uskoro je počelo da nedostaje drva - kamioni ne idu, vozovi ne polaze, ni brodovi, automobili još manje. Posle nedelju, možda dve, nestale su rezerve u radnjama, super-marketima, magacinima.

Nekada su prodavali pločice, ugalj, briket od uglja ili drveta. Gorivo za nedeljni roštilj. Sada su police prazne. Uistinu, ima toga još malo u magacinima, ali vlasnici to čuvaju za sebe. Nikome ne daju ništa.

Pošto su shvatili kako stoje stvari, tvrde da su zalihe iscrpljene. Misle da su lukavi, ali ne primećuju da govore istinu. Samo je pitanje vremena kada će i toj njihovoj zemlji dembeliji doći kraj.

U međuvremenu panika se širi. Sve je hladnije. Šta da se radi? Treba odmah naći drva. Priterani uza zid, ljudi primećuju da imaju

gomilu nepotrebnih stvari. Primećuju to iznenada, kao da su se probudili iz sna. U ćeljustima hladnoće koja steže sve jaće ljudi otkrivaju nešto vrlo jednostavno: kuće su prepune gomila nepotrebnih stvari, koje su, u vreme kada je bilo goriva, izgledale neophodne.

Ljudi razmišljaju i zaključuju da mogu da se oslobode te drvenarije koja ničemu ne služi, samo zauzima prostor. Tako poćinju da cepaju u komade ono što smatraju nepotrebnim, a dobrim za vatru.

Lome nogama. Sekirom ili testerom. Ali nemaju svi sekiru ili testeru.

Ćesto i ne znaju šta je to. Ali imaju auto-dizalice. Dobro upotrebljene mogu i kuću da sruše.

Posle nekoliko dana i toga ponestaje. Ljudi traže okolo, razmišljaju. Onda otkrivaju da mogu da jedu i stojećí. U vatru stolice, hoklice, klupice. Baca se u peći sve što je slućilo za dupe, ćesto i predebelo. Ili u razne posude koje sluće kao peć. Ali potom nestaju i stolice, hoklice, klupice. Ljudi tada shvataju da mogu i bez stolova.

- Ma jebite se! Ješćemo na zemlji - kažu užagrenih oćiju.

I poćinju da loće stolove, stoćíće, police za telefone, cveće i sve što je od drveta.

Prolazi još par dana. Improvizovane vatre su sve progutale.

Stolove i slično vatra je brzo progutala. Ljudi tada otpuštaju koćnice.

- Jebite se - opet kaću. - Moće se spavati i na zemlji, kreveti nam ne trebaju.

Spaljuju braćne i obiće krevete i one na sprat, komode, ćiviluke, police, police za knjige (onaj ko ih ima). Sve što sadrži bar malo drveta, ćak i samo poneko vlakno, pretvara se u ogrev. A kako tek gori! Sve to ljudi bacaju u vatru da bi se ogrejali. Bez imalo ćaljenja.

Pred strahom da ne umru slećeni, ne osećaju griću savesti, niti oklevaju.

Na poćetku su mnogi oklevali. Pokušavali su da biraju, razvrstavaju, da spasu koju uspomenu.

- Ne! Ne prababin ćiviluk, to ne!

- Zadrćimo ćukundedin radni sto.

- Zaboga, pa to je polica za knjige iz šesnaestog veka, skupocena je, treba je saćuvati.

Ali hladnoća okiva kao led. Ne popušta ni na tren. Bez ogreva čini se večnom. Dan se pretvara u mesec. A u tom slučaju, dođavola s bakinim uspomenama!

- Pa neka ona dođe ovamo da joj se sledi dupe!

Isto se dešava sa čukundedinim radnim stolom: - Uostalom bio je štrajkbreher, davež, svi u porodici to znaju.

- Ma kakva polica za knjige? Za šta da je čuvamo? Da umremo od zime? Šesnaesti ili sedamnaesti vek, svejedno, u vatru. U najgorem slučaju, ako se spasemo, biće novih polica za knjige i novih knjiga, u vatru sa svim tim, ionako nećemo preživeti.

Ljudi otkrivaju da se u književnosti uđiva s punim stomakom, sa zagrejanim radiatorima i u udobnim foteljama. Pretnja smrću nivelise osećanja, a prvo nestaju ona koja su najapstraktnija. Smrt koja se lagano primiće, a ne dolazi poput munje, briše vrednosti i uverenja, na primer, briše ljubav prema uspomenama, koje postaju balast. U opasnosti se postaje zao. Bez goriva ljudi postaju praktični, hladni, okrutni. Hladni kao dani bez vatre, okrutni kao dani bez hrane. Smeta podsećanje na starce, očeve, dede, pradede, na njihove stvari koje su čuvane kao relikvije. Sada treba spaliti te uspomene bez poštovanja prema precima i pradedama što dolaze u sećanje kao opomena. Mršte se, odmahuju rukom.

- Deda, o čemu da vodim računa? O tvojoj stolici? Ma nosi se!

Umreću ako se ne zgrejem!

Svet se ljuti. Ljudi primećuju da su vekovima primoravani da uvađavaju i čuvaju predmete. Iako ih je u suštini bolela kita za njih.

Taman posla da ne poštuješ pradedin brijač, dedinu stolicu, tetkinu klupicu. I tako redom.

Sada, sa strahom koji se uvukao pod kožu, sa mrazom, glađu i sa malo nade za budućnost, te relikvije se pretvaraju u nulu, u koještarije. Sada jedino treba spasavati kožu. Ostalo nije važno. Ma kakve uspomene i komode! Sve u vatru radi grejanja i kuvanja!

Ljudi tako, s izvesnim zadovoljstvom, kao da su skinuli sa sebe neki davni teret, otkrivaju da u opasnosti ništa nije važnije od spasa.

Samo život. Ako unuk nije živ, čemu dedina komoda? To je kao jabuka koju niko ne grize, ne oseća njen ukus. To važi za svu prirodu: šume, planine, mora. Sve što je lepo ili ružno ima vrednost zato što

ga čovek vidi. Ako nema čoveka koji gleda, koristi, razmišlja, procenjuje, ceni, svet može sasvim lepo i da nestane.

Ljudi su zato odlučili da se spasu, na štetu koještarija, da bi mogli još da gledaju rađanje dana. Ali nije lako živeti bez predmeta kojima se čovek vekovima služio. Još gore, bez onih koji su mu služili trideset-četrdeset godina, ali vreme je za snalaženje.

Prvih dana te kukavne zime kada su najednom nestala goriva, ljudi su prvo bili uzbuđeni, a onda su se uplašili, vikali i kukali. Na kraju je zavladao tišina. Ljudi su počeli da umiru.

2

Kukavni život

Strašni su prvi dani bez goriva i ogreva. Niko još ne zna šta će se desiti. Da nije tako, niko ne bi rekao za te prve dane da su mu najgori u životu. Ali pođimo redom.

U večerima obilja, kada je bilo energije, ljudi su gledali televiziju.

A sada je televizija ugašena i nema.

I ne samo to. Bez električne energije nema svetla, lampi, farova, abažura. Nemi su i aparati koje pokreću motori. Mikseri, rende za sir, mašina za ljušćenje krompira, mikrotalasne pećnice, usisivači, električne metle, mašine za mlevenje mesa. Sve stoji. Baterijske lampe, sveće i svećice su brzo potrošene. Ljudi nastoje da ih kupe što više, ali zalihe brzo nestaju. Od koristi su solarne ploče, ali su skoro sve u planinama. U gradovima ništa.

Prve noći su užasne. Ali još uvek se ne naslućuje stvarna opasnost, potcenjuje se, misli se na televiziju koje nema. Svi veruju da će mora brzo prestati. Ali nije tako.

Ljudi lude bez televizije, oka ne sklapaju. Tehnološki svet je uznemiren. Bez izvora energije civilizovano društvo obuzima mučnina. Nije tako s primitivnim narodima. Oni ništa ne primećuju.

Ali u Italiji bez Pipa Bauda, Bruna Vespe, Mikelea Santora, Fjorela i tako redom niko više ne spava. Kako provesti večer bez njih?

Neko bojažljivo predlaže da se čita. Dok je sveća i baterija, može i to, u najgorem slučaju uz vatru. Može se čitati i pri svetlosti plamenova. Onda se traži nešto napisano. Dobro je bilo šta. Revije, novine, knjige, rečnici, telefonski imenici. Grabi se sve što je napisano. Tada se otkriva da najveći broj kuća ima malo knjiga. Juri se u biblioteke po knjige. Gomilaju se knjige po podu jer su u vatri završile čitave police za knjige, ormani. Tako bi na početku. Potom će i knjige završiti u vatri da se preživeli grozna zima.

U svim porodicama jedan čita, a drugi slušaju. Ne mogu svi da čitaju, svetlo je slabo i brzo nestaje. Noći postaju crne kao mastilo.

Ljudi spavaju obučeni, umotani u ćebad, sa cipelama. Čitaju više po danu, na bleđoj zimskoj svetlosti. Povremeno se javlja zubato sunce, kao neka ljubav koja se gasi.

Ubrzo ni uveće više ne može da se čita. Nestale su sveće i baterije, a vreme se odužilo. Tada se porodice vraćaju navici koja je nekada bila pravilo. Počinju da pričaju, da pripovedaju priče. Svako svoju. Ko ih ne zna, izmišlja. Najviše se priča o onome što se događa i o tome kako se izvući.

Ko živi sam, priča sam sa sobom, naglas. Sam sebi priča priče da bi imao društvo. Potom mu to dosadi, oseća da će poludeti, pa odlazi kod komšija u prizemlju. Već dvadeset godina ne govori s njima. Ni oni s njim. Čim ih ugleda, zagri ih. Oni ga grle kao sina koji se vratio iz rata. Opasnosti i tragedije nište sukobe, čine ljude dobrima, spremnima na praštanje. Strah i glad poboljšavaju čoveka jer, kada zatreba, mora se biti slošan. Nikad se ne zna.

Nešto kasnije počinje da nedostaje hrana, magacini i skladišta su prazni. Kamioni, vozovi, brodovi, avioni stoje. Sve stoji, nema hrane.

I nameštaja za vatru je sve manje; na redu su knjige da bi se ljudi grejali. Papir se kvasi kako bi knjige gorele sporije. Lože ih s drvetom.

Brzo nestaju u plamenu čitave biblioteke. Sa čuvenim izdavačem Mondadorijem iz Milana postupilo se kao što se čini s drvetom u šumama koje šumari odaberu za seču zbog dotrajalosti. Neki intelektualci (ne svi), pisci puni sebe, naduveni i uobraženi, koji su bili veoma nadmeni i hvalili se bibliotekama od po petnaest hiljada knjiga, sada ih bacaju u vatru. Ne daju ih nikome i lože ih bez milosti.

Predaju ih plamenu s divljim zadovoljstvom, samo da bi se spasli, a jebe im se za druge. Njima je bilo hladno i onda kada je bilo toplo.

Prošle su dve nedelje. Sve je gore. Ljudi počinju da umiru. Prve smrti su u bolnicama u kojima oprema više ne funkcioniše. Dakle, prvo umiru bolesnici kojima treba veštačko disanje da bi živeli. U međuvremenu, hirurzi ne operišu više, krv se kvvari u frižiderima.

Prava katastrofa! Sve se komplikuje. Mnogi su poludeli, pobesneli, lutaju gradom kao omađijani. Ulice su mračne, kao rudnici uglja. Neki se ubijaju iz očaja. Nije lako iznenada ostati bez udobnosti.

Izdržati. Svetlo, kola, grejanje, televizori, kompjuteri, frižideri, pribor, električni pokrivači, liftovi, mobilni, itd. Sve to je postalo nasušna potreba. Bez hrane se umire, a ljudi su umirali i bez onoga što su imali pored hrane.

- Ah, blagi bože, zašto nas kažnjavaš?

- Sami ste krivi - odgovara Gospod - nisam vam ja poslao kaznu.

Najednom postaje beznačajno sve za šta se verovalo da je neophodno. Ta nova i fatalna svest, zajedno sa nesposobnošću da se nešto uradi svojim rukama, seje strah među ljudima.

U gradovima tri četvrtine ljudi, žena, dece ne zna da zapali vatru.

Niko ih nikada tome nije učio. Srećom, tu je još poneki starčić koji se seća kako se to radilo, pa uči one oko sebe, a oni dalje uče druge. I tako se uči kako se pali vatra.

Sve je zatvoreno. Fabrike, krčme, škole, diskoteke, radnje, kancelarije.

Zatvoreno, a s otvorenim vratima. Unutra nema više ničega. Danju se ljudi kreću peške ulicama ili na biciklu. Lutaju tražeći nešto za jelo, za osvetljenje, da se zgreju. Na bicikle su montirali korpe i police da bi natovarili ono što pronađu. Oni što idu peške nose rance, vreće, košare. Ako se bicikl skrši, avaj, nastavlja se peške. Noge se ne lome, niti se troše. U najgorem slučaju bole, gule se, otiću.

U gradovima, posle nekoliko dana, počinje razmena onoga čime se raspolaže. Isprva su svi jeli svoju hranu i ljubomorno čuvali ono što su imali. Ali ubrzo otkrivaju da su zalihe iscrpljene i rizikuju da ostanu bez ičega. Potom odlučuju da se međusobno pomažu. Na primer, menjaju se sveće za šibice, pola salame se deli s onim ko je našao malo starog hleba, i tako redom. Ljudi uzvikuju na trgovima šta žele da razmene. Da bude jasno, samo razmena robe, bez novca. Pare više ničemu ne služe. Na kraju, kada nestanu zalihe, razmenjivaće se tišina. Ali krenimo redom.

Ko nije umro u bolnici, ozdravio je. Ko može, odvuče se kući da umre ili ozdravi. U staračkim domovima starci nisu dugo izdržali.

Odmah su pocrkali od hladnoće, gladi i napora. Oni što su morali da ih leče i odrtavaju njihovo krhko postojanje brinuli su o sebi. U smrtnoj opasnosti ja sam na prvom mestu, a onda sve ostalo. To je nepisano pravilo koje važi u svim opasnim situacijama. Kada voda dođe do guše, glavno pravilo je: - Prvo da se ja spasem, a onda ćemo videti.

- Ma kakvi starci! Koga briga za te kosture.

- Ama pocrkajte, matori gnjavatori, uvrnuti i podetinjili. Samo gundate i zapišavate se. Smrdljive starkelje, samo vi pocrkajte.

I tako starci umiru, klone im glava polako, ko što klone cvet bez vode. Ova iznenadna nesreća oslobađa svet od matoraca. Ali s njima umiru i novorođenčad, slaba i bolesna deca.

Na prve sahrane dolaze brojni popovi i mrmljaju molitve za večni mir. Ali potom nema ni toga. Mrtvaca je sve više, biva ih previše.

Počinju da se sahranjuju bilo gde, bez popova, više njih u jednu raku.

Rukama se kopaju jame, kopaju se pijucima, motikama, lopatama pokupljenim po fabrikama, magacinima, gvoždarama. Ali ni to nije dovoljno. Mrtvaca je sve više. Onda se odlučuje da se oni spale. Ali nema drva za lomaču, ono drvo što ga ima služi za grejanje. Nije važno. Spaljuju se na đubrištu. Ljudi se greju na mrtvima.

U međuvremenu, stanje se pogoršava. Sve nedostaje, najpre hleb.

Nema ni hrane s kojom se jede hleb, ali nema ni hleba. Peći ne rade više. Sve su bile električne ili plinske. Neki pekari su još imali peći na drva, ali nema više ničega za loženje. Sada pekari mese ručno i dele sirove vekne. Šta će im novac? Šta da kupe?

Otkriva se da je presno testo odlično. Kada glad grebe u stomaku, sve je dobro. Sve što ne guši hrani nas, održavajući nas živim. I niko se ne goji.

Živi se nekako. Svaki nov dan je dan života više. Možda se sutra i to promeni. Ali teško. Ipak, nada postoji. Sve je manja, ali postoji.

Zima je još tu, okovala je gradove. Dani nikako da prođu. Zaboga!

Bar da je proleće, nešto bi se uradilo. S toplim danima bilo bi bolje.

Zašto je to prokletstvo došlo zimi?

Prošlo je skoro mesec dana. Robe je sve manje, mrtvih sve više. Na sve strane ukrućeni leševi i leševi koji hodaju. U gradovima je noć, olovna tišina. Mir koji razdire utrobu. Nema automobila, motora, mopeda, furgona. Ništa. Po danu samo ljudi, pešice ili na biciklu. Ljudi zategnute kože na licu, mršavi, liče na kosture ne samo zbog gladi i hladnoće već i zbog straha. Strah zateže kožu, čini je prozirnom. Vene se vide kao plave žice. Ispod njih nazire se kost.

Po danu prestaje tišina i nastaje smesa dozivanja, psovanja, gundanja. Buka alatki odbrojava sate. Ljudi trguju, dovijaju se, rade nešto da bi telo održali u životu. I da bi se zagrejali. Ko ne radi, šetka se tamo-amo. Mladi trče da im se krv ne bi smrznula. Preživeli starci stoje kraj vatri.

Na ulicama, trgovima, na svakom širem prostoru pale se vatre.

Sagorevaju se smeće i svakojaki materijali. Plamenovi smrde, ali greju.

Sve se pali, gomile plastike, ograde, reklame radnji. Sve što može da gori baca se u vatru. Drveće s bulevara je posećeno do korena.

Izvađeno je čak i korenje. Zatim, bilje iz vrtova, suvo lišće, grančice.

Sve dobro dođe za ogrev. Sve se seče sekirama, testerama, kosirima, noževima. Drveće su obarale gomile ljudi. Lomili su ga, čupali iz korena, golim rukama potkresivali. Debele grane su išle cele u vatru.

U Rimu, jedan od preživelih, jedan od onih što su se bavili zaštitom prirode, i sada gundā, ali tek pošto se najede. Pošto se najede, gundanje mu se povratu iz stomaka u usta, pa kaže: - Mi smo to predvideli, svet je bio u opasnosti. Trebalo je štedeti.

Trebalo je izmisliti mašine koje rade na vetar, na vodu, na vino. - Pa ovo, pa ono. Oni što ćute imaju još strpljenja. Potom im se smuču ovaj što gundā, pa ga išutiraju. Ućutkaju ga. On je pričao da jede samo hleb i cikoriju. Tako je štedeo i bogatio se. Imao je gomilu para, a nije znao da zapali vatru. Dok je sve bilo kako treba, on je pričao, kao i njegove kolege. Duge pridike o ćuvanju prirode, ali te pridike ničemu ne sluće. Sada mora da naući da gaji cikoriju pre nego što je pojede.

Nema šale sa glađu, a ni sa zimom.

U Veneciji se spaljuje sve što plovi. Barke, motorni ćamci, dereglije, sve što je od drveta, ukljućujući i drvene stubove pobijene u vodu. I plastika leti u vatru. Pravi dim, ali greje. U svakom slućaju umiranje je gore od toga. Poštedene su gondole i jedrilice jer se kreću bez benzina i nafte. Njima se krući kanalima u potrazi za nećim zgodnim za vatru. Prokleta zima koja nikako ne prolazi.

- Kada ti voda zapljusne dupe, tek onda naućiš da plivaš - kaću Venecijanci.

Nema više nijednog goluba, sve su ih pojeli. Primorski gradovi su krenuli barkama da love ribu. Ko je još živ, postaje ribolovac.

Milioneri rasturaju svoje skupocene jahte i svoje raskošne vile da bi ih iskoristili za zajednićke vatre kako ne bi crkli sleđenih guzica.

Ako bi sve zadržali za sebe, umrli bi, a ne mogu da idu na trgove praznih ruku. Ljudi ih poznaju, posebno sirotinja pamti ko su bili

bogataši, prepozna je ih iz daljine.

- Ti, lovatoru i uobraženko, prezirao si nas i ništa dobro nisi uradio, dođi ovamo! - kažu mu. - Dođi da se obračunamo.

Ako tada doneseš nešto i saraduješ, možeš još i da se izvučeš, ako nije tako, onda rizikuješ da i tebe bace u vatru. Sirotinja ne zaboravlja.

Pamti kako su je bogati držali na odstojanju, pa sada, ako se ukaže prilika, nastoji da skрати to odstojanje.

Osetljivi dani. Naročito za naduvene tipove koji su umišljali da su bogovi zbog novca koji su imali, a sada se jedva održavaju u životu.

Imaju novca koliko hoćeš, zlatne poluge u bankama, kuće, palate, vile i bazene. Sada od toga nema nikakve koristi. Čak ih i mrze. Bogatog sirotinja uvek mrzi, a zavide mu njemu ravni. U lepa vremena bogataši su dobro prolazili jer su plaćali. Sve su kupovali novcem, čak i prijateljstva. Bila su dobra vremena. Sve do onog prokletog dana kada je dembelisanje prestalo.

Sada su bogataši postali sirotinja s džepovima punim novca. Jedan od njih što još nije shvatio kakva je katastrofa posredi, misli da novac služi za kupovinu. Ide po Milanu gurajući kolica puna zlatnih poluga.

Zamara se, nikada nije gurao kolica. Daje zlato, sa sve kolicima, za malo hrane. Ali niko ne prihvata. Ljudi ne znaju šta bi s tim zlatom.

- To ne može da se jede - odgovaraju mu.

Bogati siromah pokušava džakom punim novčanica. Evri.

Svežnjevi od po pet stotina.

- Ovo već može - kažu sirotinja. - Baci ih u vatru i zgrej se. -

Zatim sirotinja dodaje: - Novac greje, ali kratko traje. Baš kao kada ga imaš, a trošiš.

Sirotinja i klošari, fizikalci i zanatlije - svi oni što su i u dobra vremena znali nešto da naprave golim rukama - postali su glavni u gradu. Rade nešto, izmišljaju, rešavaju, predlažu. A iznad svega ostaju smireni. Oni što su nekada dobro živeli uznemireni su, plaše se smrti, prave zbrku, viču, plaču, nemaju muda. To se može razumeti. Navikli su da imaju sve čim izvade novčanik, a sada su jaganjci bez majke.

Jaganjci među vukovima. U krajnje lošim uslovima.

Siromašni su jači. Dugo odolevaju i kasnije umiru. Oni su i otporniji, istrenirani u baksuzluku, zavidni kada neko ima više, privikli da stežu

kaiš, na sve su spremni kada im se ukaže prilika.

Kada je svet bio lep, a poslovi dobro išli, niko im nije pomagao i živeli su kako su znali i umeli. Preživljavali su grickajući suvi hleb, puni besa. Tako su očvršli. Spolja i iznutra. Imaju kožu kao đon. Kada je propala zemlja dembelija i sve dovela za isti sto, najbezočniji su oni što su nekada živeli u bedi. Svetili su se, naročito na početku. Nisu preterivali. Tek koliko je dovoljno da pokažu bogatunima bez srca šta znači živeti u bedi. U velikoj, očajnoj, usamljenoj, tužnoj i govnoj bedi.

Bogataši koji su postali siromasi s gomilama novca u bankama počeli su da shvataju da im bogatstvo ne vredi krivog kurca. Nadaju se da nije baš tako. Ili da će, u najgorem slučaju to kratko trajati.

Međutim, to traje. Kao i zima. Kada to shvate, osećaju se izgubljeni, nemoćni, slabi i ogoljeni. Ogoljeni kao crvi. Kao crvi rizikuju da ih počisti lopata gladi.

Neki siromasi su se žestoko osvetili. Beda ih je učinila zlim i bezobzirnim, pa su preterali terajući bogate da kleče, ponižavajući ih i ubijajući ih. Ako je pak među bogatima bila i neka dobričina, svejedno joj nije bilo spasa. U očima sirotinje svi bogataši su isti: mrcine, cicije, kopilad. Možda je baš tako. Da su bili dobri, bili bi i velikodušni, pa ne bi bili toliko bogati.

S vremenom su gradovi postali groblja pod otvorenim nebom.

Sahranjuju se mrtvi, bacaju se u vatru leševi, ali ih je, svejedno, iz dana u dan sve više. Umire se u kućama, na ulici, u zgradama, u dvorištima. Još preživljavaju najjači, zdravi, ne mnogo stari. Žene, na veliko iznenađenje, otporne su koliko i muškarci, pa i više. Još i rade nešto. Posle prvog oćajanja pretvaraju se u tigrice. Brane svoju decu onako kako ih nisu branile još od kamenog doba. Ne brane samo svoju decu, već svu decu. Ćim se ukaže potreba, one sevnu kao munje.

Ipak, uprkos naporima, brizi i paćnji, prokleta zima prvo ubija decu i starce. Zatim umiru oni što su išli na kurseve preživljavanja.

Starci mogu da umru, ionako ne sluće više nićemu. U toj situaciji bolje je mirno oćići s ovog sveta nego mu videti kraj. Ta nećuvena zima je lićila na kraj sveta. Kraj iskrivljenog sveta. Sveta punog nepotrebnih stvari što, na kraju, dovodi do eksplozije. Kao trula

lubenica koju zgaze potkovane cipele preteranog obilja. Nepotrebnog viška.

Ta zima je kazna. Ne božja kazna, već ljudska. Ljudi su sami sebe kaznili. Počeli su sa samokatnjavanjem onog časa kada su prestali da koriste ruke, a potom i mozak. Sami sebe su uštrojili, pa sada ne znaju čak ni da zapale vatru.

Preživljava svet u planinama i na selu, ali ne svi. Samo oni određene dobi. Mlade generacije ne znaju ništa da naprave svojim rukama. Ruke koriste samo za drkanje i kompjutere. A ruke služe da se obavljaju stari zanati. Oni koje su svi znali pre pola veka. Da seku drva, da ih cepaju, da pale vatru. Da zakolju kokošku, da je očiste od perja, da predu vunu, da pletu džempere. Da obavljaju zanatske poslove. A još je vaţnije da obrađuju zemlju, seju u baštama, na poljima, da kose i suše seno, da grade mlinove za žito. Da seku šumu u pravo vreme. Ili da znaju da prepoznaju koje su biljke lekovite a koje za jelo. Da razlikuju otrovne od jestivih pečuraka, bobice, divlje voće.

Takve nekakve poslove. Ali sada skoro niko nema pojma o tom načinu rada koji spasava život. Tek poneki starac u planini ili poneki seljak. Ostali su nula.

Ta zima koja vodi kraju iskrivljenog sveta jeste zima teškog ţivota i smrti. Ljude kose zima i glad pošto nisu znali da se snalaze rukama, niti da koriste prirodu da preţive. Amin.

3

Osvete

Zima je vukla za sobom mržnju i osvetu kao lavina u kojoj nema ni pravila, ni zakona, ni reda, ni discipline. Bes pritajivan vekovima, prikovan uza kuhinjske zidove, kao slike umrlih, oslobađa se i kreće u potragu za žrtvom. Ko je još živ, sveti se onome ko je još živ. Besni dok čeka smrt. Naravno, ne čine tako svi, ostalo je još dobrih ljudi. Ali ko ima nenaplaćene račune, oštre zube i nema volje da prašta, koristi priliku koju je čekao. Svi se svete šefu, moćniku, gazdi.

Recimo, pisci koje su nekada maltretirali književni kritičari.

Preživeli pisci se svete preživelim kritičarima iako ih je, moramo reći, i jednih i drugih malo preživelih. Oni su, uglavnom, odmah pomrli od straha. Znali su samo da pišu. A ni to nisu znali perom. U dobra vremena, pisci su punili pričom hrpe papira. Romani, eseji, čak i priručnici za preživljavanje. Ali kada je stvarno trebalo preživeti, oni su prvi pocrkali. Duskora, književni kritičari nisu nikoga štedeli, pa ako im se neki pisac zbog nečega popeo na kurac, s njim je bilo gotovo. Kritičar je objavljivao da je knjiga tog i tog odvratna. Ako je bio neraspoložen zbog nečega, istresao se na pisca, ali nikada na nekog moćnog i afirmisanog, već na one jadnike koji su se tek pojavljivali.

Ali te zime kada je vladala bela i crna smrt, preživeli kritičari su skupo plaćali svoj potpuno nepotreban zanat. Uostalom, kao i svi koji su sebi stvorili neprijatelje.

U sličnim situacijama, s gradovima punim umrlih, ljudi koji su na putu umiranja ne bi trebalo da se ikome svete. Ali mržnja je gadna stvar. Teško umire i dobro pamti. Tada pisac maltretira kritičara, vređa ga, pljuje mu u lice, naziva ga kopiletom, šutira ga. Kritičar uzvraća i brani se. Taj odušak kratko traje. Zatim, obojica shvataju i prihvataju da je bolje da budu složni i da se pomažu. Ako žele da prežive. Na kraju razgovaraju i otkrivaju da su obojica gubila vreme.

Ono što su stvorili ničemu ne služi. Pisanje knjiga i njihova kritika nisu za jelo. Književnost je dobra samo s punim stomakom. Zavađena dvojica se slažu da su jednako bili oholi. A sada, uz glad i zimu koji uvrću creva, primećuju da je bilo beskorisno skoro sve što

su nekada radili. Danas, komad sirovog mesa, golub, bilo koja ptica, gutljaj vode, znače život i sve ostalo nema vrednost.

Osim toga, pošto nađu nešto za jelo, mogu da miruju, da ništa ne rade. Nema više satova, radnog vremena, obaveza, kucanja kontrolnih kartona, šefova koje treba slušati. Ničega. Skoro da bi se živelo dobro da nema straha će se umreti od gladi.

Banke su otvorile svoja vrata debela i po metar iza kojih su odaje sa zlatom. U njima je lik žutog zlata oboleo od žutice. Lažan lik. Zlato ima ružnu boju i gadnu njušku. Ružno je, teško, a ničemu ne služi.

Čak nije ni za vatru. Nekada, samo nešto ranije, kada je svet bio iskrivljen, a vladalo obilje, zlato je bilo Bog. Sada je samo nepotreban teret.

Sirotinja je zadovoljna što vidi smrt zlata. Kada naiđe na nekog bogataša, hvata ga za vrat i vuče u banke prepune zlatnih poluga.

Unutra, na hladnoći koja ledi kosti, kao u mrtvačnici, sirotinja mu kaže da treba da jede. Bogataš pita šta, a sirotinja mu odgovara da jede zlato. Koliko hoćeš. Tada i bogataš shvata neke stvari. Čuti kao zaliven. Seća se kako je išao po restoranima gde se dobro jelo. Seća se hrane koju su kelneri bacali. Prvoklasna hrana koju on nije hteo jer je bio sit. Sećanje na to doba rasplakivalo je bogataše.

Dani prolaze i nastupa vreme surovih osveta. Kriminalci se svete policajcima koji su ih progonili. Robijaši traže sudije da im se osvete.

Nije bitno da to budu baš one sudije koje su ih osudile. Mogu i bilo koje sudije. Sada nema više prokletog zakona i svako radi šta hoće.

Zatvori i banke su otvoreni. Robijaši su izjurili napolje kao konji iz ograđenog prostora. Traže osvetu. Ali nema više onolikih čuvara reda.

Pa ni previše kriminalaca. Već ih je umrlo tri četvrtine. Oni što su preživeli uzajamno se maltretiraju, a potom i to prestaju. Kriminalci otkrivaju da, ako ostave u životu svoje neprijatelje, ti neprijatelji još više pate. Strah im muti um. Ako ih ostaviš u životu, avet gladi, zime i smrti ih neprestano proganja. Užasava ih pomisao da će ih neko maltretirati.

Ni političarima nije lako. Malobrojni preostali plaćaju duplo više od ostalih jer su nesumnjivo upravo oni najviše ojadili svet. Sudiju mrzi osuđenik. Siromah zavidi bogatašu. Pisac prezire kritičara. A političare mrze svi.

Prvih dana na ulici vladaju mahnitost, mržnja i ozlojeđenost. Čim neki političar proviri na trg, kreću uvrede i psovke. I poneki šut u dupe. Ljudi okrivljuju parlamentarce za ono što se desilo. Ovi pak pokušavaju da se opravdaju. Kunu se da su učinili sve što su mogli da poboljšaju uslove života. Kažu da su izgradili puteve, mostove, železnice, sredili gradove. Preživeli urlaju da se život ne sastoji od mora, planina, ravnica i spomenika. Pa ni od puteva, železnica, mostova. Život su ljudi. Život su oni što su krepali i koji umiru.

Trebalo je poboljšati život. Onda viču da političari nisu ni za krivi kurac. Ako su nešto i uradili, to su uradili za sebe. Za slavu i račun u banci. I penzije, kao da su šeići. Tako misle preživeli koji predviđaju užasne dane i čekaju da vide šta će se desiti.

Vreme prolazi. Glad sve veća, zima ledi, život nestaje, smrt na pragu. Ponegde ima i kanibalizma, ali o tome kasnije.

Polovinom zime dolazi najteži trenutak. Stanje je zastrašujuće.

Pod senkom smrti, preživeli se ujedinjuju da bi se borili protiv pošasti.

Nema vremena za mržnju i osvetu. Ko se time bavio, oseća se glupo.

Nije bio trenutak za to. Ali svako to shvati tek kasnije, kao i uvek.

Nestanak goriva je svima izbistrio mozak. Opasnost je očistila preživeli, skinula im kraste, odagnala im osećanje jada. Ali odagnala je i plemenita i lepa osećanja - kao ljubav. U dane umiranja nema vremena da se voli. Niti da se bude voljen. Napor da se preživi sam je po sebi dovoljan. Kao i umetnost, ljubav je za pune stomake. U mračnoj mori najgorih dana, ta zima kraja sveta sačuvala je dve vrednosti: prijateljstvo i solidarnost. Užas primorava na prijateljstvo i solidarnost. Preživeli moraju silom da budu međusobno solidarni.

Inače bi crkli. Istorija se ponavlja: prijatelj si samo iz straha ili iz računa.

4

Planina i selo

U planinskim selima stanje je manje tragično. I tamo ima mrtvih. Kao i obično, prvo su umrli starci i deca. Ali u planini, uprkos napretku, ostalo je nečega iz prošlosti. Ostali su alati i stare stvari. Po tavanima je bilo puno alatki, a bilo je i ljudi koji su znali da ih koriste. To vekovno znanje, prenošeno je sa dede na oca, s oca na sina, iako su se stvari malo promenile zadnjih godina. Mladi gorštaci idu na univerzitet da budu arhitekta, inženjeri, lekari. Ili nešto drugo. Nisu više sposobni da seku drvo, da idu u lov, da gaje baštu. Videli su dedu i oca kada to rade, ali nisu ništa naučili. Niko ih tome i nije učio.

Roditelji su hteli da im deca imaju diplome.

U svakom slučaju, uprkos gubitku praktičnih znanja, u planinskim selima je lakše preživeti. Pre svega, bilo je drveća. U planini imaju spremne gomile drveta za zimu. Čak i oni što su se grejali na lož-ulje imali su zalihe drveta za peć ili šporet. Jer šta ako nema lož-ulja? Drveta uvek ima. Gorštak nije bio toliko naivan da promeni navike. I oni što su sagradili nove kuće imali su dimnjake.

Najmanje tri, jedan za lož-ulje, a dva za drvo. Arhitekta i inženjeri nisu bili saglasni s tim. Hteli su samo jedan dimnjak za lož-ulje jer su smatrali da će ga imati dovoljno i da nikada neće nestati. Isto je i s naftom. Gorštaci su uhvatili za gušu inženjere i arhitekta i uz psovke i pretnje tražili najmanje po dva dimnjaka za drvo. Onda su inženjeri i arhitekta projektovani po tri dimnjaka. To se dešavalo u vreme kada se imalo, da ne kažemo u vreme obilja.

Nekada se dimnjak gradio pre podizanja zidova. Potom se oko dimnjaka gradila kuća. Kamenje se ređalo jedno na drugo kao pilići oko kvočke. Vatra je bila sve. Grejala te je, pripremalo se jelo i družilo se oko nje.

Te smrtonosne zime u gradovima je prvo zafalila toplota. A toplota je od vatre. U planini nije tako. Ljudi krenu s motornim testerama, a kada nestane goriva, hvataju se za ručne testere, sekire, velike ručne testere kojima rukuju dva čoveka istovremeno. Planine su

prekrivene šumama, pa ima drveta. Tamo gore čak i žene određene starosti mogu da cepaju drva sekirom, da rade rukama.

Naime, nekada su planine i sela davale svetu radnu snagu s jakim mišicama. Gorštaci i seljaci su služili sve ostale. I upravo su oni najviše maltretirani i ponižavani. Nagori poslovi na svetu bili su povereni njima. Ako crknu, amin. Kao što se danas dešava sa imigrantima koji dolaze iz zemalja koje nisu članice Evropske unije.

Sada mladi iz tih krajeva studiraju i ravnaju se s vršnjacima iz gradova. Jedini problem je što, učeći previše, ne znaju više da koriste ruke. Roditelji, rođaci, dede i bake, stričevi, uvek su im govorili da treba da uče kako ne bi služili drugima. Ali nisu im objasnili da uz učenje treba vežbati i ruke.

Greška je bila u tome što se verovalo da ruke više nisu potrebne, a sada bi trebalo da služe i više nego nekada.

U planini se može ići u lov. Divljač svih vrsta se lovi raznim sačmama. Divokoze, srndaći, jeleni, tetrebi, šumske jarebice. Čak i lisice i kune zlatice. Hladno je, meso se može sačuvati i bez frižidera i zamrzivača. Za leto se ono osuši. Kao nekada, kada nije bilo tehnologije.

Ali posle nekog vremena, nema više municije. Fabrike stoje, ne rade više. Zima je još duga, čini se da nema kraja. Tada, bez municije, karabini i lovačke puške se pretvaraju u običnu gvožđuriju, kao sekira bez drške. Ali sekira, kramp, lopata bez drške još mogu da se koriste. I nož bez drške. Uz malo muke i sa oštećenim alatom može se raditi.

Puškama i karabinima nikako. Onda su gorštaci bacili u vatru nepotrebne kundake. Od cevi su napravili duvaljke za razgorevanje vatre. Stare lovokradice su upamtile kako se prave zamke. Nekada su u planini svi bili seljaci i lovci, a istovremeno i znali su razne zanate.

Sve do početka prošlog veka na planinama nije bilo ničega. Ni struje, ni uglja, ni lož-ulja. Zime su trajale sedam meseci i stanovnici su se zatvarali u sela kao pčele u košnice. Kao mušice u flaše. Nije bilo puteva, niti automobila. Bile su samo strmenite staze. Ljudi su se snalazili. Od prirode su imali sve i više im ništa nije ni trebalo.

Koristili su sveće, loj, svetiljke sa istopljenom smolom. I baklje, smolaste grane isečene u tanke štapiće. Imali su džakove brašna u

zalihama, sir u kacama, krompir, pasulj, meso divljači, usoljeno i dimljeno meso. Svinje su tranširali u pršut i sušili ga na tavanu. Orasi i lešnici u naćvama. Osušene pečurke, suvo voće. Maslac, istopljen pa naliven u velike mermerne sudove sa zidovima debelim četiri prsta.

Mogao je u njima da opstane celu godinu. Posle kuvanja taj maslac se pretvarao u vrlo ukusnu smesu bakarne boje. Žene su prele vunu za čarape, džempere, duge gaće.

Mogao je i sneg da pada, ali ljudi su bili spremni da ga dočekaju. I padao je. Na metre. Sela su bila zavejana sve do proleća. Jedina opasnost je bila da se ko ozbiljn razboli ili ako dođe do teškog porođaja. U tom slučaju bi bolesnici ili sami prezdravljali ili bi umirali. Obično se bolesnicima davalo malo kuvanog vina i šećera.

Obično bi umirali. Bio je to zakon prirode, ko se bori - opstaje, ko popusti - umire. Ali onaj ko preživi očvrsnuo bi, postajao bi još otporniji.

A sada, kada nema goriva, stari običaji izlaze na videlo kao kune zlatice iz jazbina. Starci uče mlade kako da naprave zamke za hvatanje životinja i ptica. Savijajući vrh mladog drveta i postavljajući pravilno komad užeta, hvataju srndaće i divokoze. Provuku glavu kroz omću, drvo se ispravi i divljač se obesi. Ticom određenog prečnika, kao one tiče za kočnice bicikala, hvataju lanad, divokoze i zečeve. Za krupnu divljač koriste se žice žičare, i to samo jezgro debljih kablova.

Za hvatanje ptica neophodan je lepak za ptice, ali ga nema.

Nekada je svaka kuća imala konzervu lepka za ptice. Zato se ljudi vraćaju zamkama za ptice. Zategne se špaga s kraja na kraj savijene grane, nategne se i ostavi laso zamka, koja se drži otvorena pomoću male klapne zvane ključić. Ptica kljuca zrno, koje služi kao mamac, stane na klapnu, savijena grana se ispravlja i zateže laso od špage hvatajući pticu za noge.

Te smrtne zime ljudi su preživljavali u planini jedući meso. Lovi se i sprema sve. I kune zlatice, i lisice. Ko ima krave, mora da smanji stado. Sa trideset na tri, sa četrdeset na četiri grla. Kao nekada kada su držane samo radi preživljavanja. Onaj ko je držao četrdeset ili sedam stotina krava imao ih je samo radi novca. Sada novac ne služi više ničemu, pa su dovoljne dve-tri krave za mleko i sir. Ostale

se jedu a ponešto se poklanja susedima, koji im zauzvrat daju ono što imaju.

Ispod borova kriju se mali tetrebi. Tu iskopaju rupe u koje se zavuku. Van rupa se stave zamke i tako se hvataju. Nekada su ih balsamovali. Sada ih jedu. U dobra vremena se pričalo da imaju ukus smole. Sada su postali vrlo ukusni. Štaviše, kažu da ih ukus smole čini još ukusnijim. To isto važi i za velikog tetreba koji može da poraste i do osam kila.

U zimi straha sve je dobro. Jedu se i iznutrice životinja. Ne baca se ništa, čak ni nokti. Perjem ptica pune se vrećice kojim se ispunjavaju jakne radi toplote. Ili jastuci, prekrivači. Drveta ima koliko hoćeš, i vatre, ali je bolje ne rizikovati. Perje drži toplotu, samo ludak bi ga bacio.

Gorštaci traže koru bele jele jer ona sadrži mehure uljane tečnosti boje vode, koja leći prehladu. Odavno se to nije koristilo. I gorštaci su kupovali lekove u apotekama. Sada su apoteke prazne, pa treba tražiti lek među travama i drvećem. Zimi nema trave, ali ima drveća. Od skuvanih vrhova mahovine dobija se sirup za kašalj. Čak i za bronhitis i slične bolesti.

Od koža ulovljenih životinja prave se tople jakne i pantalone.

Koža se okreće da bude iznutra, a ne izvana da se vidi. Preživeli imaju odeće koliko hoćeš. Imaju perjane jakne i sintetičke rukavice. Ali povratio se instinkt da se ništa ne baca. Divokoze, srne, lisice, kune zlatice, pretvaraju se u odeću i prekrivače, a ne samo u hranu.

Duž planinskih reka hvataju se pastrmke. Voda je ledena, ali se maljem iskopaju rupe u ledu i lovi se mnogo pastrmke. Nabadaju ih vilama s povijenim vrhovima. Ili se voda skrene kopanjem kanala, pa riba ostane na suvom.

U selima je kao i u planini. Preživeli seljaci se bacaju na posao.

Ponovo upotrebljavaju alat i znanje od davnina. Lože vatru topolom, koju su ranije prodavali. Onaj što ima svinje, krave, kokoši, plovke, guske, konje i tako redom sve smanjuje na pet-šest, tek toliko da se preživi.

U ledenim poljima nema više ni trske, ni grančice, ni suvaraka.

Sve je sakupljeno za vatru za grejanje. Živice koje su do tada izgledale neorezane i zapuštene sada su nalik cveću. Cveću usred zime. Radi skupljanja drveta seljaci su ih potkresali, očistili, pokupili

lišće, posekli. Nisu ih uništili. Treba još da posluže, ne zna se koliko će ova pošast potrajati. Potkresivali su testerama, sekirama, sekačima. Sve što se našlo u kući, čak i makaze i brijajući, sve je dobrodošlo.

Na selu se koristi i pleva. Sada se i suva nepokošena trava čupa iz zemlje. Vadi se rukama i od nje se loži vatra. Na njoj se uhvatilo inje, ali se inje topi na vatri i pleva odlično gori. Začas izgori, ali dobro greje. Ponekada je i tren toplote dovoljan da spase od smrzavanja.

Odavno sela nisu bila tako čista i uredna. Izgledalo je kao da ih je neko oprao sapunom i vodom.

Seljaci suše balegu za ogrev. Gomile stočnog izmeta se pretvaraju u gorivo. Stavlja se kraj vatre da bi se stvrdnuo. Kad se osuši, odlično gori. Na selima u dolinama nema mnogo drveta, ali seljaci se snalaze.

U gradu se, radi preživljavanja, čine grehovi nezamislivi u normalna vremena. Bacaju se u vatru i svetinje iz crkava, katedrala, manastira, semeništa. Na početku se koristio samo nameštaj: klupe, ispovedaonice, drvene ograde, pevnice, orgulje, harmonijumi, stolice, škrinje. Ali ne i kipovi. Bar njih niko nije dirao prvih nedelja.

- Jeste li ludi? Taman posla da se spaljuju sveci!

Ali zima besni i njeni ledeni okovi ne popuštaju ni za milimetar.

A pošto svega nedostaje, ona se čini kao da kraja nema. Kao da je prikovana, pa ni makac ka lepšem godišnjem dobu. Zato su i sveci došli na red. Užas od smrti smrzavanjem dovodi preživjele do cinizma.

Naročito vernike. Kipovi svetaca počinju da se lože. Mučenici isklesani u drvetu visoki pedalj-dva pretvaraju se u pepeo. Zatim anđeli, bogorodice, božićne jaslice. Sve te svetinje vernici su bacali u vatru.

Zadnji je Hrist na raspeću. Mnogima je ruka zadrhtala. Niko nije smeo prvi da zapali krst. Ali oči u oči sa smrću, smrću koja im preči kada su u najboljem dobu, s dobrim zdravljem, uz sreću da si još živ kada je celi svet pretvoren u groblje, ni raspeće ne može biti pošteđeno. I ono je završilo u vatri. Sva raspeća su pretvorena u pepeo. Pre bacanja u vatru, vernici bi se prekrstili i zatražili oprostaj.

Zatim bi ih spalili i život je tekao dalje.

Zima kao da ne prolazi, ali dani prolaze polako. Jedan po jedan, jedan za drugim, sve bliže toplijem vremenu. Ali ono je još daleko.

Sve izgleda usporeno. U velikim teškoćama vreme se čini usporenim, baš sporim. Jedna je stvar provesti pet sati s lepom ženom, a druga visiti pet sati nad ambisom, uz opasnost da svakog trena padneš. A nema nikoga da ti pruži ruku. U tim trenucima vreme staje. Jedan sat izgleda kao deset sati, dan kao godina. Zato je te zime bilo deset nagomilanih zima umesto jedne.

U gradovima preživela deca žele mleko. Sve im treba, ali najviše mleko. Mame i tate jure peške ili na biciklima do sela da nađu mleko.

Ali novorođenčad umiru. Izgladnele mame nemaju mleko u dojkama.

Mnoge umiru još na porođaju. Na selu su obazrivi seljaci sačuvali zalihe sena i hrane one preostale krave. Nešto mleka se i nađe, ali to nije dovoljno. Novorođenčad utihnjuju, a za njima i starci. Postaju slabi, nepokretni, nesvesni. Ne mogu dobro da se kreću, da se snalaze, da jedu sami, da se peru, da idu u krevet. Jednako je sa decom. Deca su kao starci, starci kao deca. Umiru svi zajedno.

Na milione mrtvih je u svetu. Na kontinentima gde vlada leto i gde je toplo javile su se epidemije i svet umire. Ljudi ne stižu da spale mrtve. Leševi trule, stvaraju bolesti. Tamo gde je zima nema bar te muke. Hladnoća konzervira tela. Mogu se spaljivati kao cepanice.

Mrtvacima su se u sve pretvorili: drvo, hrana, prekrivači. Svlače se leševi, odeća je potrebna. Služi i za vatru. Loži se i odeća mrtvacima.

U gradu je tišina od koje te hvata muka. Sredstva na točkovima su izbačena iz garaža, s trgova, ulica, očerupana su od svega što je moglo da gori.

Na zemlji ni mrve otpadaka, ma ni končić. Nema više pasa, mačaka, miševa, pacova. Ničega. Sve je pojedeno ili naloženo. U borbi za preživljavanje sve je iskorišćeno do zadnje mrvice. Ono što nije za jelo a gori baca se u vatru. Plamenovi šire otrove u vazduhu, ali bolji je i loš vazduh od umiranja. Ionako ne može biti gore nego što već jeste.

Preživeli su izgubili sve svoje loše navike. Pušači su prestali da puše jer ne samo da nema više cigareta nego nema ni pikavaca. Filterima cigareta su se punili jastuci da bi se podmetnuli pod dupe kada se sedi na betonu. Nema vina, alkohol nula, sve je potrošeno i

niko više ne proizvodi ništa. Može da se vodi ljubav, ali nije vreme za to. Nema se ni volje. Neki misle da će biti najbolje, kada sve prođe, ako prežive, da se vrata obradi zemlje. Ali za to mora da prođe zima, koja nikako da prođe. I ne prašta.

Uistinu, nije to neka zima gora od mnogih u proteklim vekovima.

Ali ljudi su ostali bez goriva i ostali su bez udobnosti, a još manje znaju da se snađu. Zato je obična zima postala srp koji žanje ljude.

Žanje sve po planeti, čak i tamo na Zemlji gde je leto.

Ipak, ne umiru baš svi, a glasine da je u planini nešto bolje stižu u grad kao kiša na suvo polje. Neki kreću pešice da se dokopaju brda. I u sela u dolini pristižu ljudi iz velikih gradova. Nema ih mnogo. To su uglavnom iscrpljeni ljudi koji žele da se i dalje bore.

- Moraće da se koriste ruke - uče ih gorštaci i seljaci - ako doguramo do proleća i ostane nam bar malo snage da krenemo od početka, kao da stvaramo svet.

Ali zima još traje. Lovci u planinama izmišljaju do tada neviđene načine za lov divljači. Odlaze u planinu s krpeljama i lopatama, u duboke doline na čijim strminama su naslage snega, a u čijem dnu zimuju stada divokoza. Odozgo pokreću lavine snega i zatrpavaju životinje. Lavina ne zatrpa sve, ali mnoge divokoze ostaju pod njom.

Ljudi se potom spuštaju niz strminu, raskopavaju lavinu da dođu do mrtvih divokoza. Ako ih ne nađu pre mraka, odlažu taj posao za sutra, ionako u hladnom snegu nema opasnosti da im se meso pokvari.

Pretresaju se tavani, senjaci, razna skrovišta po štalama u kojima se mogu naći puhovi u zimskom snu. Prženi puhovi su vrlo ukusni, meso im je pomalo slano, kao zmijsko meso. Ptice se hvataju mrežama, laso zamkama postavljenim u snegu na proplancima.

Gorštaci su pronašli nešto tih zamki na tavanima, ali je to bilo malo.

Preostale zanatlije prave nove. Prvo se uče gledajući stare zamke jer se ne sećaju više kako se to nekada radilo. Potom uče i druge da ih prave. I oni što nisu znali da koriste ruke odmah su naučili, nužda zakon menja, kaže poslovice. Jedu se čak i planinske čavke i vrane koje se hvataju većim laso zamkama.

U vreme obilja niko nikada nije jeo te crne i ružne ptičurine, tlave kao štavljena koža, čak ni u vreme rata. Sada su i one dobrodošle.

Pošto ih oćerupaju, udaraju ih drvetom ili kamenom da bi im smekšali meso. Potom se peku ili kuvaju i tako je jelo spremno.

Meso je i dalje pomalo žilavo, ali bolje vrana više nego rućak manje.

Lisice i kune zlatice imaju istu sudbinu. Ljudi i njih love i jedu, ali ih je teže uhvatiti no ostale. Bez lovaćkih patrona ne moće se lisica uhvatiti ni za rep. Nekada su hvatali otrovanom hranom, ali samo radi krzna. Retko se jela lisica ili kuna zlatica. Sada se hvataju laso zamkama napravljenim od žica za žićaru ili za koćnice bicikala. Ali treba strpljenja, lisica okleva da provuće glavu kroz laso. Srećom, ima jelena, koji su tupaviji i imaju mnogo više mesa od njih. Dobar jelen moće da ima i sto osamdeset kila.

Treba samo videti kako proćdiru ťivotinjsko meso oni koji su bili vegetarijanci u vreme dembelisanja. Ako im zapadnu bedra ili rebra, sisaju kosti da izvuku koćtanu srć, pa se ćuju zvuci kao da svira neka raćtimovana flauta.

U gradovima je stanje hiljadu puta gore. Prećiveli nemaju hrane i ne znaju kako da je naću. Ponešto išćeprkaju, ali nije dovoljno. Onda se odlućuju da jedu mrtvace. Posebno mlade, decu i novoroćenćad. Prvo postaju ljudoćderi bogataši, oni što su sada sirotinja, iako imaju zlato u bankama i vile. I dalje žele da budu bogati, pa im se zato i ne umire.

- Mi smo bogati - kaću - ne moćemo da crknemo kao neki siromašak.

Tako kaću milioneri koji su još prećiveli, pre nego što poćnu da kuvaju mrtve da bi prećiveli. Prvi su poćeli da jedu ljudsko meso. Ali nisu bili jedini. Na kraju i siromašni postaju ljudoćderi. U poćetku odbijaju svaku pomisao na tako ćudovišnu stvar. Bilo je zastrašujuće i pomisliti na tako nešto, ali pred opasnoćcu da umru od gladi, koćnice popuštaju i poćinju da kuvaju leševe. Mrtvih je koliko hoćeš, pa prećiveli, neko ranije, neko kasnije, prelaze na ljudsko meso.

Radi grejanja u gradovima, u kojima nema skoro više nićega što moće da se naloći, poćeli su da koriste i ťeleznićke pragove. Smrde na katran, ali odlićno gore.

Ulice su sada skoro puste, tamne, nalik na rudnike. Nad njima je blede sivilo zime. Vatre gore i danju i noću. To je još jedino svetlo koje podseća na ťivot. Razbijeni su izlozi u kojima je nekada bilo

svačega, ispražnjeno sve što se moglo pojesti ili obući. U buticima nema više odeće visoke mode. Spaljena je za grejanje, pošto je bila neudobna za nošenje do nepodnošljivosti. Muzeji su opljačkani, uništeni, pokradeni. Uzeto je sve što je bilo od drveta i spaljeno. Sve osim alata za rad.

- To ne - rekli su seljaci. - Trebaće nam u proleće, ako još budemo živi.

Umetničke galerije, zadužbine, zbirke slika, katedrale, crkve, magacini, kockarnice, zgrade, sve je ispražnjeno, opljačkano, ogoljeno samo s jednim ciljem: preživeti. Mikelandelove, Ticijanove, Karavađove slike služe za vatru kako bi se preživelo. Niko od preživelih ne mari što gori Karavađova slika. Niko od njih ne žali dok ta slika gori.

Potpuni krah iskrivljenog sveta daje vrednost i smisao stvarima koje stvarno imaju vrednost i smisao: onim suštinskim za život. Uz pun stomak su Mikelandelo, Karavađo i Ticijan i milioni drugih umetničkih dela vredeli. Sada ne vrede. Nikakva umetnost ne vredi sada, štaviše, izaziva bes i sama pomisao da je sve to nekada nešto vredelo. Klanica na savremenoj planeti izbacuje na površinu istinu koju su krili vekovi: malo je stvari koje vrede. Vatra, jedan obrok dnevno, malo vode i pokrivač. To je istina i preživeli to shvataju.

Uistinu, na početku je pokoji preživeli profesor plakao i galamio.

Činilo mu se da umire dok je gledao kako gore Karavađo i Ticijan, knjige i statue. Ali kada se čas smrti zaista primakao, ni on nije oklevao ni za tren da se zgreje na vatri na kojoj su gorela umetnička dela. Smrt je smrt: sve se može učiniti samo da se ona odloži bar na jedan dan.

Preživeli u gradovima počinju, malo-pomalo, da idu ka planinama i selima u dolinama, gde izgleda da je lakše preživeti. Ali na početku preživeli iz tih krajeva ne daju im ništa, teraju ih. Boje se da nema dovoljno namirnica za sve. Potom sklapaju dogovore. Izvlače od onih što su došli iz gradova obećanja da će obrađivati zemlju čim dođe lepo vreme.

- Svi zajedno bismo uspeli. Bolje da smo zajedno - govorili su gorštaci građanima. - Ako naučite četiri najbitnije stvari o setvi, izvući ćemo se. Već je februar.

- Treba se ujediniti u obradi zemlje.

U međuvremenu dani prolaze, postaju duži, duže je vidljivo.
Jedan po jedan, sporo kao led kada se topi, dani prizivaju proleće.
Ali mrtvi prizivaju još mrtvih.

5

Razmišljanja

Ima toliko isprpljenih ljudi da ih noge više ne drže. Ovako ili onako, na ovaj ili onaj način, s malo sreće, pregurali su tri meseca, ali sada su na kraju snaga i ćute.

- Šteta - kažu oni jači - baš sada kada smo na kraju najgoreg.

Ali nije još bilo daleko od najgoreg. Nema hrane, zemlja tvrda, ne može odmah da rodi. Preživeli nastavljaju da se hrane mrtvima. Kao gladni psi koji grizu kost, oni grizu mrtvace. Proždiru ih u tišini i ne gledajući jedni druge u oči. Ljudsko meso se jede pognute glave. A kada naiđe mučnina, okrenu se i povraćaju.

Zbog gladi čovek postaje životinja. Proždire se sve živo. Psi, mačke, hrčci, kanarinci, sve životinje za zabavu završile su u pećnici ili u loncu. Najčešće u loncu jer se tako dobija i čorba, koja može da se pije topla. Nema više pacova u kanalizaciji, ni miševa, ni slepih miševa. Baš ništa. Sve je uhvaćeno, proždрано i svareno.

Prvo su pojedene životinje iz zooloških vrtova i putujućih cirkusa. Posle je došao red na domaće životinje, od kojih se dobijala koža, perje, kao i na zamorčice u veterinarskim stanicama i institutima. Sve je završilo u stomacima preživelih. Ali ni to ne bi bilo dovoljno. Da preživeli nisu odlučili da jedu ljudsko meso, zima, koja je dovela do kraja iskrivljeni svet, ne bi nikoga poštedita. Ali sudbina je htela da neko i preživi. Da preživi da vidi, da shvati šta je to čovek uradio na Zemlji. Da grize nokte od muke zbog izgubljenog jednostavnog i suštinskog bogatstva, kako bi dobio ono drugo, besmisleno, komplikovano i površno. I sve to neprimetno. Ako je neko nešto i primetio, pravio se da ne vidi. A sada svi to i te kako uviđaju.

U gradovima na jugu Italije, na primer, preživeli se sećaju tona pomorandži koje su zgnječene rovokopačima da viškovi ne bi poremetili zakone tržišta. Ili u gradovima na severu Italije, gde su na tone krušaka i jabuka završavale zgnječene pod točkovima traktora.

Kamo sreće da se sada nađe poneka jabuka ili pomorandža. Bože blagi, pokloni nam jednu jabuku!

- Ah, koliko smo bili srećni, a da toga nismo bili svesni! Koliko smo bili glupi, a da to nismo znali - uzdišu preživeli. Istovremeno se

sećaju gradskih slavlja, praznika, svećnih otvaranja, banketa, svadbenih ručkova, večera na visokom nivou, fabričkih ručkova, krkanja bez mere, gozbi posle kojih su ostajale gomile hrane. A sve to je bacano u đubre. Sećali su se klošari, koji su prevrtali po kantama za đubre, kakve su dobre stvari u njima nalazili. Sada su i oni pomrli. A živi, oni što su još preostali, čistači ulica i kraljevi, industrijalci i sirotinja, finansijeri i oni što nisu plaćali porez, svi su postali klošari.

Ali u kantama za smeće nema više ničega. Nema više ni kanti za smeće. Plastične su izgorele. Metalne su prevrnutе naopako i služe ponekom kao skrovište.

Preživeli se sećaju vremena kad su išli u kupovinu u tržne centre velike kao aerodromi. U tom raju punom svega ljudi su, kao mravi, gurali kolica puna svega i svačega. Bile su to kolone otupelih proždrljivaca koje više nisu znale šta da kupe. Oni još živi se sećaju i siromašnih koji su čekali na zelenim pijacama da dobiju ono što otpadne ili robu treće klase, koju bogati s prezrenjem nisu hteli da kupe. Siromašni su je kupovali jer su imali malo para i morali su da štede. Pošto se dobro skuva, povrće treće klase dobro je kao i ono prve klase. Artičoka mala kao orah ima isti ukus kao i artičoka velika kao jabuka. Siromašni su gladni, nisu halapljivi, a bogati su maštom. Znaju da naprave dobro jelo i od najlošijih namirnica.

Sada su svi siromašni. Kraj iskrivljenog sveta je izravnao račune.

Oni što su preživeli svi su isti, na istom nivou. Siromašni su na početku katastrofe imali i prednost. Svikli su na svakojaka lišavanja, pa su se bolje snalazili. Ali bogati su se odmah prilagodili. Oni što nisu crkli pokazali su životinjski instinkt.

Ima bogatih koji su preživeli zimu, a imaju muda više od siromašnih. Siromašnima nije pravo kada to shvate. Mislili su da samo oni imaju snagu, sposobnost, otpornost. Međutim, u teškim vremenima, pod senkom smrti, svim ljudima se vraća instinkt. Brane život zubima, do golih kostiju. I prilagođavaju se svim patnjama.

U strašnim danima ledene smrti bogati se nisu ni sećali da su bili bogati. Možda nisu ni hteli da se sećaju. Šta bi s tim sećanjem? Ali povremeno se sećaju bogatstva, protiv svoje volje. Tada očajavaju. U tim trenucima potištenosti (koja pak traje samo tren) uviđaju da su preterivali u zlatno doba, da su imali previše, da su svašta trošili, da

su se dosađivali, bili nadmeni. Sada kada moraju da osmišljavaju svoj život iz minuta u minut, nemaju više vremena da se dosađuju.

To je novo življenje, nepoznato, rizično. U neku ruku zanimljivo.

Bogati otkrivaju da su bolji nego što su mislili. U klinču sa smrću postali su fini, strpljivi, vredni, inventivni, maštoviti. Povratili su izgubljeno dostojanstvo, otkrili svoj pravi karakter, autentičnu ličnost.

Ranije, kada nije bilo problema, glumili su, pozirali. Njihovo društvo, svet koji ih je okruživao - svi su zahtevali neprestanu izveštačenost.

Na milionerskim jahtama organizovali su milionerska slavlja, namigivali jedni drugima, tapšali se po ramenu. A posle bi, čim zađu za čoše, zabadali nož u leđa.

Ali nije prevara vladala samo među bogatima. I u kraljevstvu sirotinje, srednje klase, običnih, onih, da se razumemo, s pristojnom platom. Dešavalo se isto u fabrikama, na gradilištima, u bankama, školama, u kvartovima, selima, gradovima, metropolama. U celom svetu bilo je podvala i prevara. U ljudima se vodio podzemni rat, sve ono što je bilo negativno. Čak su se i klošari nekada tukli međusobno za mesto za spavanje ili komad hleba. Čak su i oni uveće, ovako ili onako, imali pune stomake i mogli su da dozvole sebi luksuz da se svađaju. Sada ne, ako želiš da preživiš, nema tuča niti niskih udaraca.

Na početku svega bilo je i te kako tuča. Bilo je osvete i pokvarenih podmetanja. Još se nije naslućivala veličina katastrofe. Ali kada su nanjušili opasnost, kada su mrtvi ležli po ulicama, kućama i zgradama, kada je glad burgijala u stomaku, a mrak okovao noći gore i od zime, tuče su prestale. Svi su shvatili da treba biti složan kako bi se preživelo, treba se ujediniti. Zgomilati se kao kamene ploče na ulicama ili purpurni kamen porfor na trgovima. Ili kamenje na kaldrmama u planini koje se sve rasturi kada se samo jedan kamen izvadi.

Glad, hladnoća i užas od smrti ujedinjuju preživele. Ujedinjuju ih jer, iako se nalaze u očajnim uslovima, svejedno su slobodni, nema mučitelja ili ubica da ih istrebe kao u koncentracionim logorima. U toj tragediji ljudi nisu mogli da se ujedine. Osim u retkim slučajevima, svako se sam snalazio. Na tim užasnim mestima, tiranin ubica je odlučivao o sudbini ljudi. Na svetskim klanicama jedinstvo nije bilo moguće, tamo nisu više živele ljudi, već brojevi. Mrvice koje se čiste

pokretom ruke koja drži krpu postojanja. U tom očekivanju smrti bilo je nemoguće ujediniti se, pružiti nekome ruku. Njihove ubice bi se razjarile kada bi ih videle ujedinjene, pa se rizikovalo da budu ubijeni i pre nego što bi se to inače desilo.

U proklesoj zimi pak nema mučitelja koji istrebljuju čovečanstvo.

Samo zima, glad i nedostatak svega. Pošto su ljudi uvideli da, ako su sami, umiru sami, preživeli su se ujedinjavali i bili složni. Nema ni najmanje svađe ili prepirke.

Nije vreme za to. U tim uslovima preživeli postaju mudri. I svađe cvetaju kada je stomak pun. Sve se rađa s punim stomakom, počev od dece do rata. Ako je neko mrtav gladan i prozebao, ne vodi ljubav.

Postaje slab, blag, nauči da živi u miru s drugima. Hladnoća i glad ne čine ljude boljima, već mudrijima, možda lukavijima, svakako oportunistima. Onaj ko je rđav ostaje rđav, ali u tim uslovima ne odgovara mu da to pokaže. Zato on odlaže svoju zločestu narav za bolja vremena. Ako preživi. Čovek se ne menja. Pravi pauze, ali ostaje onakav kakav je.

I tako je planeta postala slabo naseljena tokom te zimske katastrofe. Naročito je nestao civilizovani svet, svet razvijenih i bogatih. Jer na mestima koja su nazivana urođeničkim stanovnici nisu ni primetili da je smak sveta u toku. Nastavili su da love, pecaju, rađaju decu i spavaju.

Tako je bilo na početku, ali na prvi nalet kataklizme poneki milioner je nanjušio opasnost i nestao na svojoj jedrilici, odnosno skrio se među te narode koji još ništa nisu primetili. Ali to su retki slučajevi. Pre nego što shvate i reaguju, ljudi, uključujući i milionere, izgube mnogo vremena. A kada shvate šta ih čeka, onda je prekasno.

Prolaze dani. Vazduh je topliji. U gradovima i dalje gore vatre na ulicama i trgovima, ali tokom kratkotrajnih toplih delova dana odrđavaju se na minimumu. Ako pada kiša, ljudi se sklanjaju u prazne kuće, u zgrade, solitere. Pale vatre unutra, na zemlji, prenoseći žeravicu u činijama punim žara, koji koriste kao šibice. Vatra uvek gori. Tiha, ali večna. Razgrađuju se krovovi starih kuća, skuplja se sve što gori, čak i grede ispod maltera.

Preživeli na moru idu duž obala i ostrva tražeći drvo. Koriste preostale jedrilice bogatih i vode sa sobom ponekog seljaka da im

pokažete kako da seku drvo. On im pre svega objašnjava koje drvo da seku. Treba ostaviti ono drvo koje služi za seme.

- Ovog proleća - kaže seljak - moramo sejati. I drveće. Sada biramo šta sećemo - mlado drveće treba zaštititi, gajiti, čistiti, dati mu da diše. Tako brzo raste i traje. Ne znamo koliko će trajati ovo prokletstvo, moramo paziti, misliti na sutra. Iako se ne zna ni koliko ćemo i sami trajati, ne možete se zbog toga nepotrebno rasipati. Dolazi proleće, možda je najgore prošlo.

Ljudi koji još imaju snage opet otkrivaju silu vetra, energiju vatre, snagu vode. Prirodni motori nikada ne prestaju da rade. Niti se kvare, niti im treba gorivo, niti im treba održavanje. Treba ih iskoristiti. Ali sada treba preživeti zimu, nije vreme za planove.

Preostali ljudi nastavljaju da pljačkaju svako moguće mesto gde ima drveta. Često se nailazi na ogledala koja su ostala bez ramova, koji su završili u vatri. Preživeli se ogledaju u njima i vide drugačija lica.

Nekada su se ogledali videvši sebe kao lepe, dobre, pametne. Iako su bili propali i ružni. Ogledalo im je davalo onakav odraz kakvi su i sami bili - lažan. Glumili su, glumili svakodnevno.

Sada ne. Sada se u ogledalima vide različiti ljudi koji ne glume više. U odrazu se pojavljuju skrhana tela, mršava, tanana, ali i zašiljena i gruba lica odlučna da opstanu. Glad, hladnoća, nemaština, i pale su maske s preživelih. Sada jasno vide kakvi su. I otkrivaju da su bolji nego što su mislili. Zato ne prepoznaju sebe. Nisu svikli da stvarno vide sebe, onako kako to čine deca.

Morao je da dođe kraj iskrivljenog sveta da bi postali pravi ljudi.

Preživeli poštuju sebe dok se ogledaju, ponosni su na svoja nova napeta i ispošćena, ali vedra lica, spremna da se uhvate ukoštac sa sudbinom. Kraj goriva i katastrofa su stvorili poštenog čoveka. Glad i neprestana senka smrti odagnali su razmirice, nedostatke, zedevice, inaćenja. Zloća, podlost, uskogrudost, kukavičluk ne postoje više.

Postoji smrt. Brza smrt od gladi i hladnoće, koje je društvo obilja odavno zaboravilo. Stalna pretnja krajem čini suštinskim svet preživelih, čini ga opranim i uglancanim kao belutak u potoku.

Preostali ne dižu glas, čak ni kada treba da dozovu nekoga ko im je daleko. Ne zovu, već prilaze jedni drugima i kada se približe, šapuću. Osim pucketanja vatri i lupe koju stvaraju oni što nešto rade

ili oni što tragaju za korisnim stvarima, ništa se drugo ne čuje. Tišina vlada, tišina u vazduhu, u gradovima, u selima, na ulicama. Svi se kreću i razgovaraju bez buke. Boje se da će ih, ako podignu glas, smrt otkriti i povesti sa sobom. Više se ne smeju.

Nekada su se ljudi smejali, a sada nije bilo više osmeha na licu preživelih. Smeh je za vremena kada se dobro živi. Danas je i osmeh umro. Ali to nikoga ne pogađa. To je nešto kao kada prođe godišnje doba. Ako dolazi zima, ne možete se tražiti da bude leto. Tako je i sa smehom. Prošao je, kao leto. Možda će se i vratiti, kao leto. Ali zasada ga nema.

Ono čega još ima jeste ta smrtonosna ledena zima, iako, uistinu, izgleda da je i ona pri kraju. Donela je mraz za kraj sveta, ali sada odlazi. Preživeli će je se zauvek sećati. Zasada zubima hvataju svaki nov dan i nastoje da ga odvuku do večeri. Baš onako kako su nekada drvoseče vukle deblo prema kući, oni vuku život ka lepšem godišnjem dobu.

Najzad, jednog jutra, pošto je sunce izašlo, u šumama i po poljima kukavice su zakukale. Prvo se začulo jednom. Potom još dvaput, triput. Narednih dana četiri pa pet puta. Sve dok nisu počele da kukaju celi dan. Vratilo se proleće.

6

Na kolenima

S dolaskom prvih toplih dana život ide nešto bolje. Tokom dana vatra skoro da više nije potrebna. Noću još uvek jeste, još je hladno. Preko dana se žar prekriva pepelom. Uveče se ukloni pepeo i malo duva u preostali žar. Posle nekoliko minuta jave se plamićci. Tokom zime je vatra održavana ne samo zbog hladnoće već i zato što nije više bilo običnih i voštanih šibica, upaljača, ničega. Ako bi se nekom ugasila vatra, morao je da je pozajmi od onih koji su je održali. Ili je taj morao da zapali vatru tarući drvo o drvo. Isto onako kako su to radili praljudi.

Preostali ljudi žive na otvorenom, na putevima, trgovima, ulicama. Samo noću se ulazi da se spava u praznim kućama.

Za to vreme ljudi iz gradova, tanki kao žice, i dalje idu ka selima i planinama tražeći seljake. Žele da od njih nauče da obrađuju zemlju.

Odmah. Preostali seljaci ih čekaju da ih nauče. Nameravaju da počnu setvu čim zemlja postane meka, a mraz popusti. Svuda. Na periferiji, na obodima gradova, gde god ima slobodnih zemljanih površina. Gde ima napuštenih i neobrađenih prostora. To su tereni na kojima bi, u dobra vremena, nicale stambene zgrade, banke, supermarketi, diskoteke. Kraj iskrivljenog sveta ih je spasao, sada preživeli nameravaju da obrađuju te površine. Glad ne čeka i ne da mira. Treba požuriti.

I u gradovima ima terena koji se mogu iskoristiti. Aleje, parkovi, kosine, nasipi za reke, vrtovi, terase, sve se to odmerava, izračunava, procenjuje, merači. Zaboga! Pa sve može da raste tamo gde ima zemlje! Makar to bio samo jedan kvadratni metar. Ali treba se organizovati, početi nekako.

Mora se opet kleknuti na zemlju, kao u stara vremena. Očistiti je rukom, raskopati, posejati sve što može da rodi. Utroba zemlje, oplodena semenom, rađa neprestano, kao plodna žena.

- Ah, bože blagi, šta smo uradili, a da to nismo ni shvatili! - govore preživeli. Izgubili smo naviku da koristimo ruke, zaboravili smo prave stvari, ne znamo ni baštu da održavamo, da sadimo krompir, cikoriju, da uhvatimo drozda u lepak za ptice. Šta je to lepak za ptice?

Nikada nisam čuo za to. Ah, na šta smo spali! U koju klopku smo uleteli! Blagi bože, pomози nam!

- Vi ste krivi - odjekuje božji odgovor u svesti živih. - Dao sam vam sve, zemlju, vodu, šume, životinje, ribe, čist vazduh. A vi ste hteli i preko 'leba pogaču. Uništili ste svaki pedalj zemlje, uništili prirodu, otrovali vazduh, zagadili vodu, zatrpali svet nepotrebnim predmetima iako vam je za život bilo dovoljno sasvim malo. I ostajalo bi vam i vremena da uživete u tako kratkom životu. Namerno sam vam dao kratak život. Jer sam znao da biste, u suprotnom, postali budale. Uostalom, Adam i Eva su bili prve budale, a vi ste od te sorte.

Dajući vam kratak vek, nadao sam se da ćete ga koristiti na najbolji način baš zato što je kratak i tegoban. A vi ništa. Učinili ste sve što ste mogli da biste naneli zlo sebi i upropastili i to malo što sam vam dao.

Da sam sve to znao, sklonio bih sve osim vas, samo životinje, ribe i ptice. I mora, šume, ravnice. Pokajao sam se što sam vas stvorio, ali pošto sve ima svoju cenu, sada plaćate račun. Bili ste nadmeni i drski.

To su dve najgore osobine. Bedni đavoli, muka mi je od vas. Sada odlazim samo da vas ne gledam, odvratni ste mi. Kada samo pomislim da je veliki broj gospode, koja su uništila svet, redovno dolazio na nedeljne mise i da primi pričešće, dođe mi da ih išutiram. Ali ne mogu, pomrli su, nestali, završili u paklu. Ali još ima onih što treba da plate ceh i da shvate koliko su bili glupi. Kada pocrkaju, i oni će u pakao.

Preživeli slušaju botje prekore. Sada kada su svojom greškom na rubu propasti, kaju se i kažu sebi da su ispali budale.

Za to vreme, seljaci koje su molili građane kao da su sveci, dolaze iz sela i planina. Ima ih raznih, živi su jer su znali da koriste ruke. Ali treba reći i da su imali više mogućnosti. Imali su šume, vodu, divljač, polja, livade i semena. I pamćenje. Preostali starci su pamtili prošlost.

Zato su još živi i sada silaze u gradove da nauče preživete kako se obrađuje zemlja. Ali nema alata. Nekada je bilo traktora, vršalica, motornih testera, kosilica, tanjirača, motokultivatora, kamiona, dizalica, utovarivača i drugih mašina. Savremeni seljak je upravljao njima, a mašine su stvarale blagostanje. Sada te mašine stoje,

bezube i nepomične. Samo su tragično svedočanstvo o bezumnoj trci da se proizvede uvek više.

Preostali ljudi se pitaju:

- Šta da radimo? Gde su stare alatke iz starih vremena?

- U muzejima - odgovaraju seljaci - na tavanima, u ostavama, u podrumima.

- Onda ih potražimo - živnuše preživeli.

A onda trkom u potragu za motikama, krampovima, vilama, srpovima, lopatama, ašovima. Pljačkaju se poljoprivredni muzeji prekriveni paučinom. Pronalaze se raznorazni alati, oruđa sada neophodna za život, koja su godinama visila na klinovima ili ležala u staklenim vitrinama. Skoro sve te alatke su bez držalja, koje su propale s vremenom ili su upotrebljene kao drva za loženje.

- Napravićemo ih - kažu seljaci - dobro je i to što imamo. Bolje motika bez držalje nego držalja bez motike.

Pretražuju se podrumi, ostave, tavani, magacini. Obilaze se napuštena gradilišta i sva mesta gde bi se mogla naći neka lopata ili kramp.

- Pokupite i srpove - preporučuju seljaci - sada imamo sena u senjacima, ali kasnije, kada bude trave, trebaće nam za travu ili ćemo morati rukama da je čupamo.

Baš kao što se u potopu spasao po jedan par svih živih bića, tako je sada smrt poštedela po predstavnika svakog zanata. Popovi, advokati, beležnici, pisci, novinari, lekari, proizvođači automobila, sudije, kritičari, arhitekta. Pa onda: političari, sindikalci, lopovi, kriminalci, inženjeri, klošari, vladike. Sve u svemu, svaka profesija je imala svog predstavnika, smršalog i preplašenog, ali živog. Mnogi se skoro nisu ni sećali svog zanata. Moraju se izumeti nove veštine ako se želi preživeti.

Profesionalci su razumeli koliko su bili srećni u vreme obilja. Ali jasno im je da je i zima bila korisna jer je donela kraj sveta. Preživeo je, na primer, poneki gastronom, poneko od onih što su za debele pare jeli i pili. Potom su određivali, za lov, da li nešto treba jesti ili ne.

Jedan od njih što je imao više od sto četrdeset kila za četiri meseca postao je kost i koža. Ali sada se dobro oseća, nema problema sa

zdravljem kao ranije. Pretekao je smrt, očvrсно i ozdravio. Ako glad nekoga ne ubije, onda ga ozdravi.

Preostalo je i mnogo onih nekada privilegovanih. Njih su spasli siromašni i neugledni seljaci i gorštaci. Pomogli su im da spasu kožu.

Ne zato što su oni to zasluđili više od drugih, već da bi im pokazali koliko su bili privilegovani i srećni.

U svakom slučaju sada je kraj iskrivljenog sveta uneo slogu među svima i svi su bili na istom.

Ali novinari su teško zaboravljali svoj zanat tokom ta četiri meseca. Neki su radili u čuvenim listovima, ponašali se kao zvezde.

Sada su smršali, kost i kođa, ali ne mogu bez pisanja. Novina nema mesecima, štamparije stoje, mašine ne rade, ni kompjuteri. Sav papir je upotrebljen za grejanje. Ali ta piskarala su u proleće nastavila da pišu. Kako? Gde? Po zidovima, na metalnim kapijama i vratima (drvene su upotrebljene za vatru), po limovima. Svuda gde je bilo slobodnog prostora. Pišu vesti, informišu, kažu kako stoje stvari, šta se dešava s krajem iskrivljenog sveta. Za pisanje koriste ugarke mesto olovaka. Često pišu ohrabrenja, a ponekada nerazumljive rećenice.

Valjda je tako zbog gladi, ko zna.

U svakom slučaju, oni ne mogu bez pisanja. Zanat je zanat. Čak se i potpisuju. Ťele da se zna da su oni to napisali, a ne bilo ko. Mođda žele samo da daju do znanja da su živi. Sve u svemu, ako se izuzmu nesporazumi, oni potpisuju svoje tekstove. Ali to su vesti ručno ispisane uzalud jer seljaci podstiču, kažu da treba riljati, kopati, prevrtati zemlju, sejati. Svi moraju da se dohvate alata pa i novinari.

Malo njih zna da rukuje tim alatkama. Najveći deo ljudi ne zna ni šta su ili čemu sluđe. Neki ih čak hvataju s pogrešnog kraja. Seljaci im strpljivo objašnjavaju kako se koriste. Proleće je - ili zasukati rukave ili crći od gladi.

- Pošto smo stigli dovde, bacimo se onda na posao - opominju seljaci.

Hrane nema. Nastavlja se s lovom na sve, jede se sve, ali nije dovoljno. Pređiveli i dalje preživljavaju, ali zahvaljujući ljudođderstvu.

A biće tako sve dok zemlja ne poda svoje plodove.

U međuvremenu ruke počinju da rade. U gradove je odneto seme svih vrsta, njega ima dovoljno. U zlatna vremena oralo se traktorima.

Zasadi su bili ogromni i brojni jer je jedini cilj bio novac. Zato je trebalo mnogo semena. Sada, pošto sve mašine stoje, pošto se mora kleknuti na zemlju i raditi ručno, semena je dovoljno, a ima ga i napretek. Moraju se kopati i riljati samo polja dovoljna za preživljavanje. Ni trunku više. Uostalom, kada je čovek živ i ima dva obroka dnevno, šta mu više treba? Sada su preživeli to shvatili, i te kako shvatili.

Kada je sve išlo punim jedrima, ljudi nikada nisu bili zadovoljni, na sve su se žalili. Pre nego što izaberu restoran, raspitivali su se koji je najbolji. Bili su proždrljivi, a nije bila u pitanju glad. Ako si gladan, svuda dobro jedeš.

Predvođeni seljacima, pod senkom smrti, ljudi počinju da se vraćaju zemlji. U gradovima, muškarci i žene, mladi i stari, svi koji su preživeli kraj iskrivljenog sveta, kopaju i riljaju zemlju. Od centra do periferije, svaki krajičak zemlje, svaki kutak sa zemljom brižljivo je izriljan i zasejan uz pomoć seljaka. Koriste se sportski tereni, golf tereni, parkovi, vrtovi, neobrađene površine, nasipi za železnicu, cvetne površine i aleje. Prevrće se i zasejava sve što ima malo zemlje.

S mrtvima i kroz haos, hladnoću i tišinu, vraća se polako, s mlakim suncem, proleće koje su preživeli očekivali. Sada svi kleće pred najskupocenijim blagom: zemljom. Očekuju čudo. Seju u međuvremenu. Krompir, pasulj, radić, salatu, kelj, cikoriju, kupus, repu, lubenicu, rotkvu, šargarepu. Zatim beli i crni luk, ječam, proso, țitarice, kukuruz, paradajz, raž. Na selu se obrađuju polja, voćnjaci, vinogradi. Sve je svedeno na taman toliko da bude dovoljno za opstanak.

Ako je neki seljak obrađivao u dobra vremena četrdeset njiva, sada je dovoljno četiri. Ne treba više da radi zbog novca, već mu je dovoljno da radi koliko mu je potaman za miran život. Jedino što sada vredi jesu dani. Važno je preživeti do večeri.

Sada preživeli žive korak po korak, dan po dan, a novac ih više uopšte ne interesuje. Kada kopajući nađu crva, insekta, popca, hvataju ga i jedu. U krajnjoj nuđi nema zlata koje vredi koliko neki insekt, ptica, rovac, crv, miš.

I tako prolaze dani, toplije je, svetlost traje duže. Zeleniš počinje polagano da proviruje iz zemlje, kao krtice iz rupa. U gradovima se preodeva svaki komad zemlje, veliki, mali, majušni. Na njemu izrasta bilje, rađaju se boje. Nema više drveća na bulevarima, iskopano je s korenjem da se založi vatra. Umesto njega tu su rupe, izrastaju busenovi trave, koji se mogu jesti. U zasadima povrće klija, raste, širi se. Seljaci nadgledaju, podstiču rast. Poučavaju građane da čupaju korov, da pleve, da izdvajaju seme. Zatim se seljaci vaćaju na svoje njive, u planine da brinu o svojim zasadima.

Lovci love u ravnicama i po planinama. Idu u gradove i poučavaju kako se prave zamke.

Vratile su se lastavice, ljudi love i jedu i njih. Zatim ptice svih vrsta sleću na krovove privučene dahom proleća.

Svi obrađuju po komad zemlje i pomažu se međusobno. Nema potrebe da se krade, ljudi dele, nude, razmenjuju se. U početku su neki lupeži pretili nožem ponekom seljaku da bi mu oteli džak brašna.

Seljak im je dao džak i rekao:

- Uzmite, momci, biće dok ima, ali zapamtite, kad ispraznite džak biće to i vaš kraj. Ako pak naučite da sejete kukuruz, da ga meljete i pravite kukuruzno brašno, spašćete se. Mogu da vas naučim tome, naravno, ako želite.

Mladići su bacili nož pribrali se i počeli da rade zajedno sa seljakom.

Ne isplati se podvaljivati. Sve dok su u pitanju dragulji ili zlatne poluge, niko za to nije mario, ali kada je posredi bila hrana, preživeli se nisu šalili. Ujedinjeni su i složni: ako ukradeš hranu, oni tebe pojedu. Nije bilo više zakona po kome se vršio nadzor i kašnjavao zatvorom. Sada je kazna ubod vilama u stomak. Potom, ako si mlad, skuvaju te. Ali sve u svemu, nije vredelo ni ubijati. Nasilnici i svađalice su crkavali sami. Ili si u grupi i saraduješ, ili bivaš izolovan i letiš u pakao.

Smrt od smrzavanja ili bolesti i gladi učinila je čudo koje zemaljski narodi nisu napravili od nastanka. Sada više nema ratova, krađa, pljački, mržnje. Nema ni lopovskih banaka ni moralističkih crkava. Sada ima samo leševa. Umrle su tri četvrtine čovečanstva, možda i više. Umrle su od gladi, zime, straha, ludila. Mnogi su umrli od tuge

zbog gubitka udobnog života. U oblastima koje su nekada bile bogate (na primer, na severu Italije) vlasnici fabrika, televizija, preduzeća, izdavački magnati kleče na zemlji i gaje zeleniš.

Po prostranim vrtovima svojih ogromnih vila bivši magnati, tanki kao čačkalice, kopaju, pleve, riljaju, sade, zalivaju, presađuju, prskaju.

Jednom rečju, obrađuju. I čute. Seljak im daje uputstva. U vrtovima njihovih kuća, gde su ranije rasle orhideje, što su koštale po pet stotina evra, i egzotično bilje, kao i druge egzotične biljčice, sada rastu krompir, pasulj, radič i razno povrće. Bivši fabrikanti kopaju pognute glave, s rukama nesviklim na ašov, pa zato punim žuljeva. Moraju to da rade, moraju prinudno da saviju kičmu i kopaju. Niko to neće da radi za njih. Leđa pucketaju kao drvene košare, krive se u grbu.

Ti bivši milioneri, spali na to da budu jadnici bez novca i hrane, ne mogu da nađu nikoga ko bi radio umesto njih. Ljudi ih prepoznaju, odlično znaju ko su oni. Neprestano su se vrteli u novinama i na televiziji. Čim bi vezali pertle, kamere bi ih snimile da jave svetu da je kralj tih i tih proizvoda vezao perle. Tako je bivalo i s glumcima, šou-gerlama, fotografima, sportskim šampionima, piscima, umetnicima svih vrsta i političarima.

Političari su u mrsna vremena bili bogat sloj, a neprikosnoveno su bili prvi na televizijama. Uglavnom su se ponašali arogantno i naduveno, često su bili nevaspitani, skoro uvek neznalice, nipodaštavali su svoje birače, šepurili se skoro svako veče na TV-u.

Sada nije tako. Sada kada ih je zima hladnoćom i glađu skinula s fotelja i ispumpala njihovu nadutost, postali su isti kao i svi ostali.

Međutim, malo je političara preostalo. Oni što nisu umrli zbog krajnje nesposobnosti povukli su se na sela ili u planine, gde je bilo lakše opstati. Sada palacaju vazduhom kao zmije. Njuše, traže, gledaju, oponašaju, uče da obrađuju zemlju. I uprkos takvom stanju i dalje su probirljivi. Neko više voli cikoriju, neko zelen, neko kelj. Jednom rečju, sejali bi prema svome ukusu. Ali imaju problema s alatom.

Jedan bivši ministar poljoprivrede ima problema zato što ne zna s koje strane da drži ašov. Pokušava s desne strane, pa s leve. Ali ašov se ne zariva. Seljak mu kaže da ašov nije političar, ne prebacuje se bestidno s desne na levu stranu ili obrnuto. I lopata i ašov

zahtevaju određeni položaj, koji se ne može menjati. Neka odabere koji mu odgovara i taj trajno ostaje.

Imaju teškoće i političari koji su se u zlatnim vremenima bavili radnicima i radničkim problemima. Oni baš ništa ne znaju da rade, ni najjednostavnije poslove s najjednostavnijim alatima. Seljak učitelj im određuje da stavljaju seme u rupe, ali zbog toga moraju da kleknu na zemlju.

Jedan od njih se priseća: - Kada sam bio moćan, jedino sam klečao pred Bogom. A vidi sada na šta sam spao.

Taj je išao na misu svake nedelje, a pošto je prošlo doba mrša, prvi je spalio slike svetaca, raspeća i drvene relikvije radi grejanja. Upravo jedan od onih najostrvljenijih je bio.

Svi ti nekadašnji moćnici (sada malobrojni, slabi i ućutkani) traže unaokolo ko bi radio za njih. Ali ne mogu nikoga da nađu, ni za milion evra. Preživelim je sasvim jasno da novac ne vredi više ništa. S novcem, u ovo smrtno doba, crkava se od gladi. Odavno su shvatili da svežanj povrća, glavica kupusa, bareni krompir bez soli, klip kukuruza, vrede više od sveg novca na svetu. Leto će za par meseci i sazreće sve to blago, svi ti svakojaki proizvodi koji već izviruju iz zemlje, kao krtice. Treba izdržati još malo i nada će se povratiti.

I tako prolaze dani. Na planinama sneg kopni. Uskoro će iz jazbina da se pojave njuškice mrmota čije je meso takođe dobro. Gorštaci će postaviti zamke na ulaze u jazbine da bi ih pohvatali. A kada ne budu hteli da gube vreme, otvoriće jame krampovima, sve do dna gde se mrmot sklupčao. Do tada obrađuju zemlju da bi se održali u životu.

Stare neobrađene staze, godinama zapuštene, zarasle u šikaru, sada se čiste, potkresuje se šiblje, postaju prolazne. Opet se obrađuju njive i obradive površine s vremenom potpuno zaboravljene. Na njima je rasla trava nemara i zaborava. Zemlja skliznula nadole pod snegom, kišom i vremenom vraća se na mesto kofama, košarama, kolicima, svim onim što može da posluži.

Zadnje preživele zanatlije podučavaju kako da se naprave praktične i lake drvene alatke. Pronalaze se stari nakovnji i kovačke peći, mengele. Još ima kovača koji znaju kako se kali čelik. Uz njihovu pomoć se obrađuje gvožđe kako bi se napravile alatke jer se

drugačije do njih ne moće doći. Treba izgraditi vetrenjače, vodenice, strugare, treba nabaviti odgovarajuće gvozdene predmete. U planinama ima mnogo potoka i slapova za pokretanje vodeničnog vitla. A ima i vetra za vetrenjače.

U Manijagu, gradu čuvenom po proizvodnji noževa, sekira, krampova, lopata i svega što je od čelika, opet se prave veliki čekići koje pokreće vodeni tok. Grade se duž brze planinske rečice Kolvere i njima upravljaju poslednji preživeli kovači, koji uče ostale preživle onome što znaju i što još pamte. U planinskim selima u proleće posle smrtnosne zime svuda se pojavljuju vodenice.

Iz gradova su pozvali po kojeg arhitektu ili inženjera, koji, iako nikada nisu gradili vodenice, znaju tehniku i pomažu gorštacima.

Kada budu sazreli kukuruz i žitarice, trebaće vodenice za mlevenje.

Zasad se kovačke peći lože grabovinom, ali će se kasnije napraviti čumurane. Naprave se naslage cepanica različitih debljina i duge oko metar, kao kupe visoke preko četiri metra, prekriju se zemljom i blatom. Zatim se sve to zapali iznutra, a vatra na kojoj sagoreva drvo bez plamena pretvara cepanice u ugalj.

U planinama ima još onih što znaju da prave čumurane. Da se ne bi desilo da zadnji ugljari iznenada umru i tako ponesu svoju tajnu u grob, odmah se prave gomile drveta na obodu sela i pale. Ugljari otkrivaju tajne zanata svima preživelim, tako da mogu da se snađu ako nevolje potraju.

Leto se polako primiće, prvo povrće niće, nešto se može već i jesti. I dalje se drže zapaljene vatre, ali nije više toliko hladno. Vazduh rezi samo ujutru i uveće. Vatra služi za kuvanje, da živne okolina, da se ljudi okupe i družu.

Gradovi su pretvoreni u sela, svuda je obrađena zemlja. Seme je bačeno na svaki komadić zemlje i klija. Gradovi su načas ozeleneli.

Nema više razlike između grada i planine, velegrada i sela, preživeli su svuda jednaki. Svet je opet kao u doba stvaranja, jednostavan i čist.

Na primer, u Milanu se vide zvezde. Mesec se uzdiže pun ili u četvrtima nad vrhom Duoma, čuvene milanske katedrale. Milanjani koji su još živi posmatraju s nevericom zvezdane noći i kažu: - Vidi zvezde! — Zatim vide mesec i uzvikuju: - Mesec! I mi imamo mesec!

Nema više ni trunke smoga, ni dima, ni trubljenja, ni buke vozila, ni sirena. Jedino se čuje žamor ljudi, lupa prilikom vađenja korisnih stvari iz kuća, zgrada, crkava, groblja. Drvo se još nalazi, a i vatre treba manje, tek koliko da se kuva i bude zajedno. Dan po dan približava se leto.

U međuvremenu, pored povrća raste i trava na livadama. Trava dobra za ishranu stoke. Predostrožni i mudri seljaci su napunili senjake senom pre nesreće i uspeali da pregrme zimu sa svojom stokom. Ali senjaci su se ispraznili i treba spremati novo seno.

Preostali seljaci su već spremili stare kose nađene u muzejima, na tavanima, u ostavama, podrumima, ali niko ne zna da kosi. Poneki starac je još tu da ih pouči.

Nekada su imali kosilice, traktore, moćne mašine za obradu šiblja.

Bile su to kosilice za treći milenijum, stvarale su veliku buku i zagađivale zemlju jer se rotor podmazivao uljem, koje je padalo na travu i slivalo se niz korenje. Svet je bio preplavljen takvim mašinama.

U planinskom seocetu Ripido, koje je nazvano tako jer se nalazi na strmini, na četiri stotine stanovnika dolazilo je sedamdeset i četiri mašina za potkresivanje šiblja. Nedeljom, kada se moglo odmarati i na miru uţivati u planinskoj tišini, zazujale bi (odmah posle nedeljne mise) kosilice. Za samo metar zemlje koju bi pokosile, stvarale su strašnu buku, a kosači su bili puni trave i suvih grančica što su letele unaokolo. Na kraju bi pozeleneli kao drveće u proleće.

Neki od tih kosača su bili skloni gojenju. Zato su išli dva puta nedeljno u veţbaonicu da skinu salo sa stomaka. Sada je bilo dovoljno da koriste stare ručne kosačice i salo sa stomaka je se topilo kao mast.

Jačali su im biceps i trapezasti mišići. Ko koristi kosu, struk mu se smanjuje. Stalno okretanje kosača u struku pretvaralo je stomak u čelik. U prošlosti nije bilo kosača koji nije imao vitak struk, široka leđa i mišićave ruke. Radili su bez buke, kao sunčani satovi, koji pokazuju vreme bez otkucavanja i zvonjenja. Jedini zvuk bio je otkivanje kose na nakovnjima. Ali to je bila prava muzika naspram buke motora. Ritmična melodija, kao pesma kukavica. Potom su došle kosačice i kosači su se udebljali.

S toplim vremenom dani su bivali mirniji, manje teški, povrće je raslo, kao i trava. Najzad, jednoga jutra, preživeli se bude i toplije im je no ranije. Sunce se rano podiglo i peče kao plamen na vedrom i čistom nebu. Nad gradovima i selima, planinama i brežuljcima, ljudima i životinjama, nova svetlost je zasijala, svetlost nade. Stiglo je leto.

7

Na nogama

S dolaskom leta sve ide bolje. Sada je toplo, ne umire se više od zime.

Ne trebaju velike vatre. Doduše, vatre trebaju da se spremi nešto malo mesa što se još može naći. Ili da se prokuva povrće. Preživeli su sada naučili da pale vatru, onda kad im treba, tarući dve suve grančice ili udarajući čekićem po gvozdеноj šipki sve dok se ne usija. Ima i upaljača koji ne rade na gas ili benzin, već imaju kamenčić što baca iskre posle trenja. Ali teško je paliti vatru varnicom koja nestaje u trenu. Bolje usijano gvožđe ili drvca. Još bolje je paliti slamčice uhvativši zrake sunca u žižu lupe.

Seljaci počinju da donose životinje u grad. Posebno krave, telad, junice, da bi dali malo mleka i mesa stanovnicima grada. Na periferiji metropola ima travnatih površina pored obrađenih polja. U gradskim centrima svaki delić zemlje je zasejan. Krave su u gradovima smeštene u lokale koji su nekada bili u modi. Diskoteke i pabovi, do pre osam meseci isključivo mesta za zabavu, pretvoreni su u štale.

Postoji i jedno mesto u koje nisi mogao ući u zlatno doba, ako nisi bio VIP. Gazda je bio vrlo bogat. Menjao je automobile kao Ciganin konje. Okružen lepim ženama, ni danju ni noću nije se skidao sa ekrana. Sada je čuveni lokal postao štala puna krava. Luksuzna štala, ali ipak samo štala. Nalazi se blizu mora. Gazda se spasao jer je bio jak i poticao je sa sela.

Sada je bio suv kao bakalar s dugom bradom pa skupocenom jahtom obilazi obale, zajedno sa seljacima u potrazi za drvetom. Vetar nadima jedra, za kretanje nije potrebna nafta. Vetar je večit, pokreće i nosi jedrilice, mlinove i pilane. A suši i veš.

Sve jedrilice osiromašenih milionera slušile su preživljavanju.

Trebalo je ići u ribolov i po drva. Smrt od gladi i zime je još bila tu, nije se znalo do kada će ostati. Trebalo je spremi se za narednu zimu.

Seljaci upozoravaju da ne treba pljačkati obale i ostrva sekući do korena borove šume, živice i sve što liči na drvo. Ako se poseče

jedno, treba ih zasaditi deset. U protivnom, drveće će nestati. Oni to uvek preporučuju.

Ulovljena riba se deli. Ljudi je nose u grad pešice gurajući stara kolica ili u kantama na ramenima. U planini isto. Divljač se nosi u gradove. Naravno, u najbliže, nije se moglo svuda. Zato je i došlo do preseljenja životinja u gradove. Ako neće Muhamed bregu...

Osim krava koje daju mleko i sir, dobija se svinjsko meso, ćuretina, piletina, meso gusaka i pataka, kao i drugih životinja koje su preseljene u diskoteke, crkve i restorane.

S druge strane ne bi mogli svi građani iz gradova da budu u selima, gde je dosta lakše preživeti. Zato je i nastao projekat pretvaranja gradova u sela s farmama, životinjama, obrađenom zemljom, senom i zelenišom. Projekat je imao uspeha jer je bilo dovoljno zelenih površina i obradivih terena. A nije manjkalo ni lokala za pretvaranje u štale i senjake. Na periferiji je obilje trave za košenje. Čak i na terasama zgrada gajeni su voće i povrće.

Za to vreme, pod toplim suncem, neki inženjeri koji su preživeli kraj iskrivljenog sveta napravili su poneku vetrenjaču da bi dobili malo struje. Takođe i poneku solarnu ploču, preostalu u fabrikama.

Sada nema više smoga, ni dima, ni čađi, sunce peče i nad Milanom i može se imati malo struje, bar za najhitnije stvari.

Bolnice su zatvorene od prošle zime, ali neki lekari odlaze tamo. Vršu najjednostavnije intervencije dezinfikujući pribor na improvizovanim pećima. Infekcije su česte. Ne mogu da prokuvaju špricove jer su plastični i deformisali bi se. Ali uspeli su da nađu pokoji stari špic od stakla, u aluminijumskim kutijama, koje je trebalo prokuvavati da bi se sterilisali. Preživeli lekari uviđaju koliko je svet bio neoprezan. Misleći i na sebe same. Stari instrumenti su morali biti sačuvani jer, kao što stara poslovice kaže, nikada se ne zna. Mogli su biti sklonjeni, sačuvani bez rđe i upotrebljivi, što bi bilo logično... Ali u vreme obilja i sama pomisao na tako nešto bila bi smešna. Sada više nije. Sada više ništa iz starog života od pre sto godina nije smešno.

Nestanak goriva je suočio svet s njegovom slabošću, njegovom neporeznom naivnošću. Kome je moglo pasti na um da će se desiti ovako nešto? Nikome. A trebalo je na to misliti, naslutiti to,

predvideti. Jer kraj iskrivljenog sveta je došao, tu je, a preživeli lupaju glavu.

U gradovima se preživeli bacaju na posao. Organizovali su se uz pomoć zemljoradnika i gorštaka. Rade i ne oplakuju mrtve. Za plać treba imati izvesnu budućnost i pun stomak. Ako znaš da već sutra i ti možeš biti mrtav, sigurno nećeš traćiti vreme u oplakivanju nećije smrti. Nastojiš da spaseš svoj život. Sva osećanja, od najplemenitijih do najskućenijih, traće pun stomak. Kome god je kraj za petama, ne brine ni o čemu drugom osim kako da se spase. Makar i za samo jedan dan. Posle ćemo videti kako ćemo, zasad da se ja spasem a ti se snađi.

Ako treba nekome pomoći, pomaće mu se, ali samo ako postoji sigurna računica.

Obnavlja se i neka vrsta primitivnog zanata sa škartom, delovima, otpadom, koještarijama. Ništa se ne baca, svaki koristan delić služi za preživljavanje. Na ulici ni traga od otpadaka.

Pepelom se pere lice, i ponekom krpom. Osušeni izmet slući za ogrev. Ni govna se ne bacaju.

Ulicama kruže kola, dvokolice, rućna kolica, bicikli i ćudni krševi s automobilskim toćkovima. Potrebni su dani da se pređe sto kilometara. Ali nema ųurbe. Odavno nema više ųurbe.

U toj planetarnoj nesreći, u toj krajnjoj nuųdi, preživeli, ćistaći i kraljevi, propali milioneri i sirotinja uzdignuta na njihov nivo, pravedni i grešni, pametni i budale - svi otkrivaju da su povratili blago koje nije postojalo već mnogo godina. Bogatstvo koje je pripadalo, možda, njihovim prapradedovima: sporost. Ljudi su usporili, sada sve rade polako, ćak tako i jedu. ųvaću polako malo hrane koju imaju da bi trajala više. Sišu kosti ptica kao da sviraju frulu i ništa ne bacaju, kuvaju ćak i kandće. I one su dobre ako se skuvaju. Preživeli spavaju dvanaest-petnaest sati noću, vedri i pomireni sa sudbinom.

Nekadašnji veliki menadžeri su mirni i vedri kao što nisu ni sanjali.

Postali su toliko smireni da se ćak ponekad i nasmeše.

Bogati sada oblaće ono što nađu, jedu to što imaju, trude se da preųive teške dane i imaju mnogo slobodnog vremena. Nemaju više podsetnike pune sastanaka, sednica, ne jure više, ne gloće se, ne igraju nekadašnje prljave igre. Svinjarije su bile svakodneвне stvari u

vreme obilja. Sada ne više. Sada bogati ne žure da uhvate vozove, avione, taksije, da se prigodno oblače. Niti traže, niti stvaraju tržišta u Australiji, Meksiku ili Kini. Uostalom, ni Kinezi ne preplavljaju više svet, već pirinčana polja da bi preživeli.

Ljudi idu na spavanje s mrakom, a ustaju sa svetlošću jutra. Nema više ni satova, ni budilnika, ni mobilnih, ni bilo kakve satnice.

Preživeli su uvek gladni, jedu malo i samo kada mogu i kada nađu nešto. Paze na povrće, gaje ga, odabiraju. Presađuju ga da bi imali više.

Deo povrća kuvaju, pa piju tu prokuvanu vodu. Mnogo jedu sirovo povrće jer je zdravo. Ljudi koji su se nekada loše osećali, bili pod stresom, prekomerno radili, previše jeli, bili predebeli, prepuni para, prepuni obaveza sada se osećaju bolje. I oni koji su živeli loše zbog siromaštva, gladi, bede sada žive dobro. Preživeli - ljudi, žene, deca - mršavi su, glatke i zategnute kože, tanani kao slamke.

I retki preživeli starci su mršavi. Mršavi i tihi. Gledaju u daljinu i čute. Nisu se nadali da će prisustvovati kraju sveta. Makar ne ovakvom. Bili su stari, mislili su da će umreti u miru, kraj dece i unuka. Međutim, videli su kraj sveta. Bili su svedoci smrti koja je bez bombi, topova i pušaka poćnjela više žrtava nego svi ratovi zajedno.

Ljudi nemaju više ni dužnosti, ni obaveza, ni gazda, ni rokova.

Baš ništa. Ne boje se više poreznika, poreza, kazni, semafora, otplata, kredita, redova na šalterima, izbacivanja iz stanova. Mrtvi su oni koji su izbacivali i oni koji su izbacivani, preživeli imaju veliki izbor stanova. Tri četvrtine stanova je prazno, svako može da spava gde hoće, da uzme kuću koja mu se dopada. Može da bira među vilama, zgradama i dvorcima, opljačkanim do zadnjeg komadića drveta. Ako se izuzmu mrtvi, kraj iskrivljenog sveta je doneo dobro čovečanstvu.

Preživeli se više ne boje nasilja i štete, čak ni lopova.

Smrt je uklonila i lopove. Tačno je da je tek sada bilo mnogo blaga za krađu! Banke i zlatare su bile otvorene, iz blindiranih trezora svetlucale su tone zlatnih poluga i dragulja, ali niko ništa nije uzimao.

Šta će mu? Zlato i dragulji i dijamanti sada vrede manje od đubra.

Više vredi kravlja balega za loćenje vatre ili za đubrenje zemljišta od gomila zlata. Ali nisu se svi pomirili s tim da su te dragocene materije postale drangulije. Poneki bogataš još pokušava da dobije hranu i povрати moć pomoću zlata.

U Ripido, mesto kosača, došao je neki tip na biciklu. Kaže iz Milana je. Nije više mlad, ali još uvek dobro okreće pedale. Na sve je spreman. Prošao je mnoga mesta u ravnici, ali su ga odasvud oterali.

Zato je krenuo biciklom u planine. Ti gorštaci su budale, pomislio je, oduvek su bili tupani, možda se upecaju.

Čim je stigao, video je dve vodenice. Spazi okolo zastrašujuće strme njive, ali pune klipova kukuruza u bujanju. Odmah je ukapirao dve stvari. Mislio je da će moći da potčini gladne ako kupi njive i vodenice. Njega ne zanimaju vrednosti njiva i vodenica, hoće da komanduje. Bolje komanduješ ljudima kada su mrtvi gladni, a ti imaš čime da ih nahraniš. Ako ne slušaju, nema hrane.

Tip je uporan. U vreme dembelije imao je više miliona u džepovima nego što je bilo šljunka u potocima. Sada nema više novca, potrošio ga je za grejanje. Ostali su mu, međutim, stotine kilograma zlata, dragulja, dragog kamenja, vile i umetnička dela koja je spasao vatre.

Dok je okretao pedale da bi se ispeo u Ripido, razmišljao je o udarcima sudbine, na čudan i iznenadan zaokret u životu. Pre manje od godinu dana imao je automobile, brodove, barke i privatne avione.

A sada mora da okreće pedale. Zaboga! Ali treba reći i to da mu nije smetalo da vozi bicikl, sportski je tip i želi da živi sto dvadeset godina.

Čim je video vodenice i kukuruz, odmah je potražio vodeničara i predloži mu da ih kupi. Svikao je da sve kupuje novcem, uključujući i ljude. Ali nije bio i jedini koji je svojim bogatstvom kupovao ljude i stvari.

Svi koji su mogli da plate da bi nešto imali, to su i radili. I ljudi su bili na prodaju, pa su se i oni mogli kupiti. Našao bi se poneki izuzetak, ali nije trajao. I najčvršći su zapadali u iskušenja. Bilo je to samo pitanje vremena. I cene. A sada je sva ta kupovina prestala.

Čovek na biciklu se ponovo u to uverio. Pitao je vodeničara da li bi mu prodao vodenice i kukuruz. Nudi mu za to zlatne poluge koje ima u italijanskim bankama. Dodaje vile i barke. Vodeničar ga je oterao dođavola.

Onda je taj tip skinuo jedan kofer s bicikla. Kaže vodeničaru: - Pored zlata, daću ti i ovo.

Izvadio je iz kofera desetak svitaka platna. Bili su to Van Gog, Karavađo, Tician, Pikaso.

Mlinar ga je pogledao popreko.

- To ni za vatru ne vredi - kaže mu. - Ne gori. Ako se i zapali, loše gori. Više vredi kofer nego to unutra. Ne zanimaju me ni slike, ni zlato, ne znam šta bih s tim. A, izgleda, ni vi ne znate šta ćete s tim.

- Tačno - odgovorio je tip - ne znam šta ću s tim. Vidim da za sve to svoje bogatstvo ne mogu da kupim čak ni komad repe.

- Pa bilo je i vreme! - uzviknuo je vodeničar. - Najzad se vidi kakav je novac. Lova i zlato i nakit i dijamanti ne vrede ni krivog kurca. Ne možeš da kupiš ni repu za to, kako kažete, dragi gospodine.

Komad repe, klip kukuruza, veza zeleni, sve to služi da se živi dan duže. A svi žele da žive dan duže. Završeno je sa dembelisanjem, dragi moji. Vaš novac je nula, vredi manje od đubreta. Žao mi je umrlih, ali bilo je vreme da nas stigne neka kazna jer će tako bar oni što prežive nešto i da shvate. Recimo, koliko vredi zemlja. A sada, ako hoćete da jedete, zavrnite rukave i pomozite mi.

Čovek na biciklu je pomislio: "Svašta, ništa ne neće, a ovaj ovde je u pravu. Kada je bilo goriva, komandovao sam ja. Novcem sam sve kupovao i svako ko bi se prodao za moj novac mogao je njime da kupi sve što želi. Svi su ljudi potkupljivi, na kraju krajeva, zavisi samo od iznosa. Jedino se nikada nije prodao - već je bio prodat - Isus Hrist. A platili su za njega bedno. Najveći čovek sveta je koštao manje od bilo kog drugog. Sada više vredi jedan krompir od sveg mog bogatstva. Preživeli su to shvatili, a shvatio sam i ja."

Vodeničar je nastavio kao da mu čita misli: - Kada je cena smrt od gladi i zime, jedan krompir i upaljena peć su Bog. To je Bog o kome treba voditi računa i poštovati ga. Jedan dan životu rađa nadu da se može desiti čudo i da će sutra biti bolje.

- Tako je - priznao je onaj tip - u pravu ste.

Ali nije bacio platna. Vratio ih je u kofer, uzjahao bicikl i pošao na neku drugu stranu s namerom da kupi korisnu robu u zamenu za nekorisnu.

U međuvremenu je umro tehnološki svet. Kompjuteri su se ugasili i nikoga nije briga za to. Bez života ubrizganog preko električnog

kabla oni su samo sive kutije pune nemih delova, skrivene, nevidljive.

Nešto malo struje skupljene tu i tamo preko solarnih ploča i vetrenjača služi preživelim lekarima da leče ponekoga. Uostalom, nema više ničega. Ni daha, ni kijanja, ni piska motora.

I tako, jednog letnjeg jutra, u toj neizmernoj planetarnoj tragediji, pošto je savladan užas, preživeli primećuju koliko je bilo nepotrebnih predmeta i beskorisnih drangulija što su ih okruživali pre kataklizme.

Bili su drogirani kućnim aparatima, zavisni od mašina, opijeni predmetima. Devedeset odsto mašina u kućama koje su porodice koristile bile su višak. Nisu bile korisne za svakodnevni život.

Svet je svakako mogao da ide napred i bez tih stvarčica. Ali kao što jarac zaslepljen suncem skače u provaliju, tehnološko društvo nije vodilo računa o tome i skakalo je u ambis beskorisnosti. Neprestano je gomilalo automobile i mašine sve dok se nije njima potpuno zatrpalo.

Ljudi, žene, deca, starci, ljudi koji su verovali da upravljaju predmetima u stvari su slušali njih u beskrajnoj konfuziji. Postali su robovi igračkaka koje su, sa svoje strane, shvatile stepen zavisnosti ljudi, uživale do besvesti u tome da ih kinje groznim podvalama i šalama. Na primer: činile su tako da muž zaboravi mobilni telefon na komodi. Žena čuje da je stigla SMS poruka i čita. Javila se njegova ljubavnica: oštre reči, rasturena porodica. Ili pak nestane struje baš usred prenosa fudbalske utakmice ili porno-filma. Ekran se zamračio kao noć. Zbogom, golovi i ušivanje!

Sada i najzad, ljudi su se oslobodili svih pokretnih mehanizama.

Trebalo je da zapreti smrt od gladi i zime pa da se oslobode drangulija i zavisnosti. Ljudi bi ostali zavisni od mašina da su se oni pitali. Uvek mora da nas opameti neka spoljna sila. Prestajemo da pušimo tek kada dobijemo rak pluća.

Smrtna nemaština je oslobodila preživele poroka, predmeta, šljokica, bogatstava, siromaštva, zahteva, satnica, obaveza, diskusija i sličnog. Oslobodila je ljude ropstva, bez mnogo priče, a u zamenu im je dala slobodno vreme.

Petrolejska nesreća je usmrtila tri četvrtine čovečanstva, ali je preživelim podarila vreme i mir. Ali umrlo ih je mnogo, svi oni što nisu znali da se snađu rukama i umom. Umrli su zajedno s onima

koji nisu imali snage: nepokretni, bolesni, deca, starci, invalidi, umobolnici, depresivni. Ljudi koji nisu znali da se brane. A u sveopštoj propasti, prepušteni sami sebi, svi su propali zajedno.

U međuvremenu je sazrelo povrće. Neko ranije, neko kasnije, ozelenelo je u gradovima i selima. I planine do izvesne visine. Gradovi su se pretvorili u pejzaže pune roda s obrađenih površina i štala, senika, đubriva, i tako redom.

Sedište izdavačke kuće Mondadori u Milanu pretvoreno je u veliku farmu s kravama, telićima i junicama u prizemlju. Gore, na spratovima, ubačeno je seno ručno pokošeno na periferiji, koje su na plećima doneli preživeli. U toj ogromnoj i sjajnoj zgradi, delu arhitekta Oskara Nimajera, nekada su mirisale knjige i čulo se kuckanje kompjutera u punoj pari. I prigušeni žamor zaposlenih stešnjenih u elegantnim radnim boksovima. Čuo se i odmereni korak šefova i rukovodilaca dok su se šetkali spratovima prateći da sve ide kao podmazano. Sada se čuje mukanje krava i telića, kao i dozivanje ljudi koji rade. U jednoj sali u prizemlju opremljena je mlekara za proizvodnju putera i sira.

Seljaci su pribavili sirište i englesku so, koje su imali u magazama.

Kada ovo sirište nestane, već su spremili i okačili da se suše testisi zaklanih telića. Za osam meseci oni će biti odlično sirište. Upali se vatra ispod suda, zagreje mleko na trideset stepeni i doda se sirište, pa se tako pravi sir, a pretekne i surutka. Od nje se pravi rikota kada proključa i doda se engleska so. Ako nestane engleske soli, doda se ukiseljena surutka i meki beli sir će biti opet savršen. Pavlaku preživeli mute ručno u vangli ili u mešalici i tako dobijaju odličan žućkasti puter.

Seljaci i gorštaci, zajedno s preživelim građanima, počinju da stvaraju male farme za preživljavanje. Životinje za mleko i meso.

Telad i junice koji postaju bikovi za meso i krave za mleko.

Van velike Mondadorijeve zgrade oseća se zdrav miris nagomilanog đubriva, po kome riju prasići. Nema više šarana koji su plivali u finim jezercima. Pojedeni su tokom hladnih meseci zajedno sa perajima. Ista sudbina je zadesila paune koji su se šepurili unaokolo: svi su ispečeni.

Krave se muzu ručno, a to su naučili da rade i građani, i to za kratko vreme. Kad treba proveriti da li je mleko na temperaturi sirenja, samo se gurne prst u sud i oceni temperatura. Ako se i pogreši malo, sir se svejedno proizvede. Posle prvih pouka koje su dali seljaci, svi su u stanju da nešto rade.

Mnoge od tih štala u gradu i mnoge mlekare smeštene su u prostorije nekadašnjih banaka. U trezorima punim zlata pak s otvorenim vratima debelim metar, nekada nedostupnim, preživeli idu da vrše nuždu. Trezori su postali javni nužnici. Mnoge zlatne poluge služe kao tegovi kojima se pritiska sir kako bi se iz njega iscedila surutka. Neke služe i da zakoče vrata da se ne zatvore.

Već je pravo leto, u gradovima je toplo, povrće tiho buja. Celi svet je tih.

DRUGA SVESKA

8 Tišina

Malo-pomalo preživeli su naučili da prihvate i podnose tišinu. Potom i da uživaju u njoj. Nekada su je se plašili. U doba obilja, u vreme nedeljnog odmora, ljudi su primećivali da vlada tišina i hvatao ih je strah. Onda bi pravili lom stvarajući svakojaku buku. Najčešće bi pojačali radio do kraja ili zujali usisivačima, ostavljali upaljen motor automobila. Ili, kao u mestašcu po imenu Ripido, ujutru, posle mise, pokrenuli bi sedamdeset mašina za šišanje trave i dali gas do kraja da bi pokosili nekoliko kvadrata travnate površine.

Sada nije tako. Sada preživeli slušaju u tišini. Idu pešice po tihim gradovima i ne čuju ni zveku, ni zveket, ni sirene automobila, ni graju. Na nebu nad gradovima vide se zvezde. Preživeli čute ili govore tiho jer tišina nameće tišinu.

Dopada im se improvizovano spremljena hrana, jednostavna odeća sašivena od onoga što se nađe, vatra na ulici, ležaj. Obuzima ih zadovoljstvo što su ujedinjeni u borbi protiv smrti, zbijeni kao ulična kaldrma. Ili kao stado koza kada vidi orla i zbija se kako bi se odbranilo.

Ranije, kada je život bio udoban, svako je mislio samo na sebe, ako je nekome bilo dobro, bilo je dobro samo njemu; kome je bilo loše, morao je da se snalazi sam. Tačno je, bilo je i onih što su pomagali sirotinji, volonteri, ali to su retki slučajeви. Sve u svemu, vladali su potpuni egoizam i cinizam. Ko je imao, zabavljao se; ko nije imao, patio je.

Bogati su organizovali dnevne i noćne zabave, koje su se uvek završavale bančenjem ili s lepim ženama. Luksuzni lokali su bili prepuni, ali u njima su bili samo bogati i poznati ljudi. Sirotinja tu nije ulazila. Ona nije ulazila ni u banke, u kojima su gazde držale svoja bogatstva i proširivale svoje poslove. Možda baš zato siromašni koriste banke, posle planetarne katastrofe, kao klozete. To je neka vrsta osvete, osmišljen, a ne nesvesni izbor. To je kao da se kaže da će novac, bogatstvo i luksuz završiti u govovima.

Jedna od mnogih dobrih stvari do kojih je dovela smrt od zime i gladi jeste sloga ljudi, nema više nikakve razlike među njima. Svi su

jednako bogati i jednako siromašni, zavisno od toga kako ko gleda na stvar. Svi se rađaju i počinju svakog jutra. Od onoga što je preostalo. I od onoga što uspevaju da urade.

Preživeli su naročito naučili da žive u tišini i slušaju. Čuju svaki šapat, svaki glas, svak šum prirode. U tamnim noćima ili kada sija mesec, čuju noćne ptice. Nema više klepeta i svetla, pa su sove, kukuvije, ćukovi došli u grad da prave društvo preživelim. Čuju se njihove kandže kako grebu limove i ispuste na zgradama. Potom pevaju.

Pošto je prošao užas zime, preživeli opet vode ljubav. Leto je doba nade, ljudi su prisniji. Vode ljubav slobodno, bez planova za budućnost, bez hipoteka na budućnost, bez kontraceptivnih sredstava, ne muči ih otplata kredita za kupovinu stanova i kuća.

Tokom meseci smrti, uprkos svemu, bilo je i života. Bilo je trudnih žena, rođena su deca koju su majke dojile. Međutim, malo ih je odraslo. Odnosili su ih i najmanja bolest, temperatura, kašalj, grip.

Nema lekova, a mnoga deca nisu bila jaka, niti su imala sreće.

U oskudici su mame, kao i sve žene, očvrsnule, pretvorile se u srne, divokoze, lavice. Ojačale su kao u doba prapočetaka, prirodne, oprezne. Nisu sva novorođenčad preživela zimu, ali rastu zdrava ona koja jesu, nemajući pojma o katastrofi što okiva planetu.

Preživeli primećuju da opet ima stvari koje su nestale pre mnogo godina, neke i pre više vekova, ili pak stvari za koje uopšte nisu ni znali vratile su se izazivajući prijetnost i blaženstvo, iznenađenje i nadu, kao neka životinja koja je izumrla pa se najednom opet pojavila.

Poneko se priseća televizijskih reklama u vreme obilja u kojima se obavezno preporučivalo da se tunjevina jede s grisinima. Ili u kojima se reklamiralo kako da muškarac bude muškarčina - mora da miriše na duvan i kožu. I to onako kako su lukavi proizvođači reklamirali da "muškarac nikada ne pita!". Sećaju se opčinjavajućih reklama za automobile, pivo, testo, satove, nameštaj i milione nepotrebnih predmeta. Sve te koještarije su nuđene da bi se navukli lakoverni i naivni kupci kojima je dosadno i koji su svega zasićeni.

Ljudi su kupovali razne stvari koje su reklamirali njihovi proizvođači. Bilo je to vreme gluposti i naivnosti.

Sada preživeli to primećuju. Shvataju da su bili zaboravili obične, lepe i sigurne stvari: kontakt s prirodom, korišćenje ruku, tvoračka mašta, snalaženje bez mnogo raznih pomagala. Pretrpani robom, ljudi su nestajali pod njenim hrpama. Nestajali su, gomila ih je prekrivala, skrivala, gušila. Stigla je zatim (i da nije umrlih, moglo bi se reći i najzad) smrt od gladi i zime koja je gurnula planetu u propast i otvorila oči preživelim. Naime, iz dana u dan, primećivali su da je življenje isto što i klesanje — mora se raditi, skidati materijal da bi se otkrilo šta se nalazi ispod. Treba izgubiti sve, gladovati, mučiti se do krajnosti pod senkom smrti, da bi se obradovali krišci hleba, zraku sunca, utešnoj reči.

U krajnjim uslovima ne prave se radni planovi, strategije ponašanja. Zato preživeli mirno spavaju. Nemaju više obaveza, dužnosti, satnica. Jedina briga je da se napuni stomak da bi se preživelo do sledećeg jutra. A sada, kada je leto i toplo je, lakše je popraviti uslove života. Postalo je lako predložiti nešto, smisliti i izmisliti nešto korisno da bi se preživljavalo. Nešto korisno za sve.

Povremeno su dolazile dobre vesti i valjana otkrića iz sela, gradova, s polja i planina. Glas se munjevito širi i svi prihvataju novinu ili izum da bi bolje živeli. Nema više novina, televizije, interneta. Vesti idu od usta do usta kao što voda klizi s kamena na kamen. Brzo svi saznaju šta se dešava i šta treba raditi, koje najbolje odluke treba doneti. Nema više nekadašnjih hijerarhija. Nestali su šefovi, direktori, komandanti, ljudi na položajima koji su odlučivali u ime drugih. I gle čuda, svi su složni jer nema nikoga ko je važniji ili ko ima više vlasti od ostalih.

Jedno od hiljadu čuda koje je stvorila smrt od zime i gladi jeste da su uklonjeni šefovi. Lekari, inženjeri, arhitekta, književnici, advokati, tehničari, beležnici, svi koji su preživeli tragediju sada su seljaci jednaki seljacima, jer jedini način da se preživi bio je prionuti na njive i obrađivati ih. Na kraju je pobedila zemlja, a ne profesionalna specijalizacija. U suštini, kopanje i sejanje ne zahteva mnogo tehnologije, niti velike diplome. Dovoljan je ašov, pa da, kao nekim čudom, ispod busenja iskoče krtice spasa u obliku povrća.

Mnogi preživeli superspecijalisti shvatili su, obrađujući zemlju, da su promašili zanimanje. Njihova prava odrednica je bila zemljoradnja, sada to shvataju. Ali u doba obilja nisu ni pomišljali na to. Za sve je

bila dovoljna titula doktora ispred imena i prezimena. Titula je bila kao neki grb, kao razlog da se podigne nos.

Bio je neki političar, užasno antipatičan, moćda ne i toliko loš, ali nepodnošljivo nadmen, što je u televizijskim raspravama s kolegama, zlobnim i glupavim, u kojima su se svi nadvikivali i nikada ništa nisu objasnili, zahtevao da se oslovljava titulom "doktora".

- Oslovljavajte me sa doktore! - grmeo je upirući prst u onoga ko bi mu se obratio bez te titule. Sada je taj doktor ovde, na njivama, gaji povrće kao i ostali, da bi preživeo. Neće više ni da čuje za svoju titulu.

Ali onaj ko ga prepozna i dalje ga oslovljava sa doktore, što čini da se on jadno oseća.

Poneki budžovan, preživeo slućeci se bezobrazlukom, zaboravlja povremeno da nije više vlast. Pokušava da naređuje kao nekada.

Preživeli seljaci i građani, gorštaci i primorci gledaju ga s odvratnošću.

On je to odmah shvatio i munjevito se izvinio. Ali teško je otresti se poroka.

Rukovođenje zadovoljava i oduševljava siromašne duhom, zadrte i bedne ljude, koji se osećaju manjim od mrava, pa zato traće vlast. Ne samo novac, već i rukovođenje. Te sitne duše su najgori ljudi na svetu.

Osvetoljubivi i okrutni, vrše vlast sa cinizmom i uživaju da ponićavaju druge. U vreme obilja svi su ih se plašili, pa su se ljudi pravili da ih vole i poštuju. Potćinjeni bi ih, da su mogli, pojeli ťive. Ovako su ćutali. Eventualno bi rekli: razumem, gospodine. Mislili su da će se i sami, jednoga dana, domoći rukovodećih položaja, pa je trebalo da do tada budu poslušni i ne navuku na sebe njihovo neprijateljstvo. Sada su pak svi izjednaćeni.

Svetske glavešine što su preživеле pakao idu pognutih glava i presamićeni su na njivama. Najzad su postali smerni jer ih je sudbina ponizila. Planetarna nesreća im je oduzela komandnu moć i prinudila da se pognu pred tišinom. U početku nisu u to verovali, nisu hteli da poveruju. Potom su se uplašili, pa užasnuli, a na kraju pomirili sa sudbinom. Sada su zadovoljni. Zadovoljni što su živi i što prljaju ruke radeći nešto što nisu znali ni da postoji. I otkrivaju da ih razvedrava da dodirnu zemlju, da vide da ona daje plodove. Ranije,

u vreme kada je bilo goriva i komandovanja, nikada nisu bili vedri, previše zauzeti gazdovanjem, uvek na oprezu zbog stalnog straha da ih neko ne pomeri s trona.

I tako, dok su vladajući ljudi postajali smerni i otkrivali mir duše, preživeli nastoje da budu korisni jedni drugima, bez i najmanje rasprave ili tuče. Svet je postao bolji, pa i čovečja narav. Ništa ne može poboljšati ljude kao smrt.

9

Traži se snaga

Na tom nepreglednom polju smrti u koje se pretvorila planeta bez nafte, spasli su se ljudi najrazličitijih profesija. Kao na Nojevoj barci, na kojoj su bili parovi svih vrsta životinja, na barci raseljene zemlje spasli su se muškarci i žene svih vrsta zanata. Pošto je najgore prošlo, a zima je popustila, svaki preživeli stručnjak je pokušavao da pokrene svoj posao u službi čovečanstva.

Ali ne garantuju svi zanati preživljavanje. Frizeri, modni kreatori, dizajneri automobila, umetnički, književni i televizijski kritičari, gastronomi, bankari, poslovni savetnici i mnogi drugi su potpuno nepotrebni. Ti ljudi su možda bili korisni u zlatno doba, ali više nisu.

Zanati kojima su se dičili sada ničemu ne služe. Ali oni su potrebni. Baš su potrebni! Kao ljudi od krvi i mesa (manje mesa) služe da obrađuju zemlju. Sada obrađuju zemlju uprkos što žele drugačije. I otkrivaju da je to lepo. Mnogi su pametni, ali su bili rasejani, u dobra vremena. Nisu mislili na prirodu, nisu je nikada uzimali u obzir.

Kupovali su proizvode na pijaci ili u radnji. Ili su to radile kućne pomoćnice umesto njih, a oni nikada nisu razmišljali da je neko morao odgajiti tu cikoriju, taj kelj, taj kupus, taj crni luk. Sada su shvatili da s nekom livadicom, nekom životinjom i malo drveta čovek može mirno da preživi i da ima mnogo slobodnog vremena. Mogli su i onda da ga imaju, ali u mahnitom nastojanju da rade, imaju, da se laktaju, nadmeću, budu u vrhu, zatrpavali su obavezama slobodno vreme. A kada su ga nešto malo i izdvajali, koristili su ga da se bave i upravljaju izumima s motorom.

Upravljali su čamcima, motociklima, kolima i tako redom. Svim tim đavolskim izumima koji su davali vlasniku iluziju da se zabavlja, a u stvari samo su gomilali zebnju i bojazan. Ako bi neko parkirao kola zaputivši se u restoran, bojao se da ih više neće naći, pa je tokom večere stalno pazio na njih. Ili se plašio da doživi udes, oštetiti motor, upropasti sebe samog. Brige i samo brige. Sada kada nema više potrebe za tom robom, kada su te stvari uglavnom demolirane kako bi se od njih napravile alatke za kopanje i okopavanje zemlje, i ta strahovanja su nestala. Sada su brige drugačije.

Jedna od mnogih briga je pronaći izvore energije za lečenje povređenih, bolesnih ili novorođenčadi. Povređenih uvek ima.

Naime, preživeli u gradovima. Naime, građani se napreću da nauče da rukuju alatima bez povreda. Ali, svejedno, s vremena na vreme se povredi ruka ili noga.

Inžinjeri, arhitekta i tehničari koji su spasli kožu sada, kada mogu da odahnu, pokušavaju ponovo da stvore malo energije. Makar pomoću već postojećih solarnih ploča. Ili pomoću vetrenjača, a u najgorem slučaju ponovnim aktiviranjem neke nuklearne centrale.

Nuklearni je u svetu bilo oko pet stotina. Četiri stotine i sedamdeset u radu, a oko trideset u izgradnji. Samo Francuska ih je imala oko šezdeset. Izgrađene su u doba blagostanja. Čim su ljudi počeli da umiru od gladi, one su zaustavljene. U svakoj od njih je bilo po nekoliko ljudi, skoro uvek mladih, što su debelo plaćani da ne rade ništa. Njihov posao se sastojao u tome da ne rade ništa i čekaju da se nešto desi. To nešto bi bio incident. Ako bi se desio neki incident u atomskoj centrali, onda bi oni morali da odmah zaustave njen rad.

Gubili bi život na tom poslu zbog radijacije. Eto zašto su bili debelo plaćeni da ništa ne rade! Oni su bili operateri za zadnji čas, njihov zadatak je bio da umru, u slučaju nesreće. U međuvremenu su dobro plaćani da jedu, piju i odmaraju se. Pošto su nesreće u nuklearkama bile retke, njihov posao nije ni bio tako loš.

Na početku kraja iskrivljenog sveta nuklearke su zaustavljane jer su oni što su morali da ih opslužuju umirali jedan za drugim. Zatim su umirali i oni koji su ih zaustavili. Sada stoje, kao neka neaktivna čudovišta spremna da nanesu štetu.

Zasad ne rade, ali njihovo jezgro gori i dok spava, kao tar pod pepelom. Među preživelimima ima i stručnjaka za nuklearnu energiju koji bi da ponovo puste u pogon poneku centralu. Ali tu ideju i takvi napuštaju. Neophodan je obučeni kadar jer je stvar vrlo rizična i bolje je pokušati s vazduhom, vodom i vatrom. Proizvodnja energije pomoću prirodnih sila bolja je varijanta, razmišljali su preživeli tehničari. I zato to i pokušavaju. Tamo gde treba malo struje, na primer, u bolnicama, preživeli inžinjeri su postavljali nekoliko solarnih ploča skidajući ih s nekih krovova. Ili su uspevali da montiraju poneku vetrenjaču, ali sve je to bilo oskudno i provizorno.

Zato su duž reka, na potocima i vodopadima počeli da se javljaju mlinovi, koji su pokretali čak i poneku turbinu ili žrvnjeve za mlevenje kukuruza i ostalih žitarica. Mleli su i suvo kestenje, od koga se pravilo brašno odlično za palentu. Nekada se i živelo od brašna kestenova i rogača. Sušili su ih sada preostali seljaci, oni što su znali kako se to radi.

Tako se već mogla praviti palenta. Ako nema soli pri ruci, onda se uzimala voda iz mora i kuvala dok ne ispari. Ali nije to uvek neophodno, ima i palente bez soli, samo s vodom. Bolje bez soli jer ona škodi, savetovao je poneki lekar koji još nije umro od gladi.

Ako treba nešto hitno osvetliti, preživeli koriste bicikle. Podignu točkove, pa vrte pedale pošto se prethodno dinamo priljubi uz spoljnu gumu. Rađa se tučkasta svetlost, pojačava se i smanjuje, prema brzini okretanja pedala. To je malo, ali bolje išta nego ništa. Ipak, treba reći da vetrovi, ili trideset bicikala zajedno, daju lepu svetlost. A održavaju u dobroj kondiciji one koji okreću pedale.

Otkada je nestalo goriva, preživeli su postali mršavi, zdravi i utrenirani. I mozak se trenira. Mora da radi, kao i mišić, da bi se razvio. A tokom meseci gladi i zime mozak preživelih je radio punom parom. Nacedio je ideje, rešenja za preživljavanje. Maksimalno je trenirao.

Druga prednost koju je doneo kraj iskrivljenog sveta jeste da je pokrenuo mozgove koji su bili obuzeti i umrtvljeni blagostanjem. Tih meseci žestoke zime, mučio se ko nije razmišljao. U najgorem slučaju je crkavao.

Naravno, nemaju svi pokretačku maštu, ali kada se nađu kraj onih što je imaju, i njihova se budi i raste. Nekada, kada je u životu teklo glatko, svako od njih je upotrebljavao maštu za svoj račun, zbog lične koristi, razvoja i uspeha. Sada mora da je koristi u grupi jer bi u suprotnom završio na drugom svetu. Tako se bude i oni što su manje sposobni, ne baš pametni, priglupi. Svi uče, predlažu i izmišljaju.

Na početku glad izoluje ljude, tera ih na oprez na osamu. Ko ima nešto, on to jede. Ali kasnije, kada niko više nema ništa, očajanje ih zbližava, tera da rade zajedno. Ne zbog prijateljstva ili ljubavi, već zbog računice. Ljudi se okupljaju radi zajedničkog života, oportunitizma, straha da krepaju. Kada sve funkcioniše, ne vole se, odbijaju se, bore se, mrze se. Zavidljivi su, nesigurni, ljubomorni,

nadobudni i podrepaši, kukavice i makroi. Zajedno piju kafu, a smišljaju kako da jedan drugom zariju nož u leđa. Uživaju u tuđoj nesreći.

- U nesreći naših najboljih prijatelja uvek ima nečega što uopšte ne žalimo - reče neki pisac. Naročito ako su bogati ili moćni. Ili ako su uspešni. Uspeh se nikada ne prašta, a onaj ko ga nema to naziva srećom.

U dobra vremena ljudi uopšte nisu bili dobri. Ni sada to nisu, uplašeni su, a to ih vodi ka lažnoj dobroti. Ali čovek je mnogo gori kada mu je stomak pun jer tada ima mnogo više mana. Sada kada nema više ništa, oslobodio se bar poroka ogovaranja i pakosti. Nema više ni moćnika u čijoj se propasti može uživati. Svi su se našli, moćnici i sirotinja, u istom loncu.

Nema više vremena za mržnju, niti želje za zlodelima.

Preživljavanje zahteva jedinstvo i pročišćava loša osećanja. Ali ne uništava ih. Čovek ih skladišti na sigurno mesto u glavi. Nikada se ne zna, možda se i vrata dobra vremena. U tom slučaju zle namere će opet biti korisne, pa je bolje imati ih pri ruci.

Tako razmišljaju preživeli dok se bore da produže život radeći na zemlji. Popovi i kardinali, vladike i prelati koji su umakli smrti takođe su važni za obradu zemlje. Ne nose više krstove na grudima niti uočljivo prstenje na ruci. Prstenje bi im spalo s prstiju koliko su smršali. A što bi i nosili nepotreban teret? U tim uslovima je čak i težina leptira mogla da sruši čoveka. Preostala snaga se mora koristiti oprezno. Treba obrađivati njive, brinuti o stoci, donositi vodu. Znak mudrosti je da se unaokolo ne nosi nepotreban teret. Ne misleći ništa loše o krstovima i prstenju, nije to bilo vreme za njih.

Odmah su to zapazili božji slušbenici na zemlji koji su preživeli.

Skinuli su i mantije, pa se kreću u dugim ili kratkim pantalonama, kao i sav običan svet. Oni su obični ljudi i kao takvi pomažu da se povрати životna snaga.

Jedu ne krsteći se i bez molitava zahvalnosti. Tako se radilo kada se živelo dobro. Glad preliva sve zaboravom, a prva je na udaru vera.

Više nego zaboravom preliva se skrajnjivanjem. Ako se stvari promene, počecemo da se molimo, razmišljaju. Krajnja potreba, slabost, bauk gladi i smrti svode kretanje, gestove, osećanja i veru

samo na ono bitno. Bitna je štednja. Snaga se koristi da se gaji voće, nađe voda, brine o stoci.

Dani prolaze u međuvremenu, voće je zrelo, na horizontu se vidi klasje kako leluja kao miroljubivi talasi. Brzo će vreme žetve. Ali već su pojedeni plodovi koji su prvi dospeli -povrće, korenje, trave, lišće koje se moglo kuvati.

Toplo je, u gradovima kuva, nema klima-uređaja i tome slično.

Ljudi se sklanjaju u ulaze napuštenih zgrada, u crkve jer je u njima sveže i tiho. Ali vrućina ne obara više kao u dobra vremena. Sada su ljudi mršavi, koščati. Mirno trpe vrućinu kao što trska podnosi vetar.

Izjutra obrađuju njive. Uveče opet to isto. Bar se tako vraćaju fizičkoj i moralnoj snazi starih predaka i nalaze je na zemlji, u borjacima duž obala gde sakupljaju drvo, u šumama gde seku drva za zimu, na moru na koje odlaze da pecaju na jedrilicama koje su nekada sluţile samo za provod milionera. Dani postaju podnošljiviji, nada se vraća, život počinje da prevladava smrt.

Ali smrt ne pristaje na sve to i povremeno odnosi ųivote. Ima nesreća na poslu, javljaju se upale, iznenadne bolesti koje niko ne moţe da preboli. Nedostaju lekari, sve je teţe naći nekoga. U gradovima, ono malo preţivelih je u bolnicama, koje su sada polufarme. Ali ako se neko povredi kilometrima daleko, ima dovoljno vremena da umre pre nego što stigne u neku od tih bolnica polufarmi.

Ako i stigne, infekcija je već toliko uznapredovala da on svejedno umire. Nema ambulanih kola, nema antibiotika, nema niĉega. Ili preţivi ili ne preţivi. Smrt nudi samo dve mogućnosti: ųivi ili mrtvi.

Sve je postalo jednostavno, nema više srednjeg rešenja.

Zato su preţiveli ponovo otkrili nešto zaboravljeno, izbrisano hiljadama predmeta što su nekada ĉinili ųivot lakim i bezbednim.

Ponovo su otkrili oprez. Znaju da će biti problema ako se povrede, pa otvaraju hiljade oĉiju i paze šta rade. Paze se promaje da bi izbegli bolesti koje nastaju od hladnog vazduha. Sve u svemu, vrlo su obazrivi.

Ali nije lako povratiti staru snagu i umešnost ruku. Nije lako nauĉiti za nekoliko meseci ono što je izgubljeno tokom godina lenstvovanja. Ili pak ono što se nije ni znalo. Zbog toga, uprkos prevelikoj obazrivosti, nezgode se dešavaju i bolesti napadaju. Bolesti stiţu

redovno jer, kao što su ljudi prestali da koriste ruke, tako su i tela zaboravila da se brane sopstvenim snagama. I u dobra vremena su se razboljevala, no i tada je bilo lekova da ih izleće. Uz tablete i udobnost tela su izgubila antitela. Zato sada plaćaju dug. Ali malo-pomalo, vraćaju im se ostaci nekadašnje prekaljenosti koja je štitila njihove pretke. Najjači su preživljavali. Ali sporo se vraćala, uz mnogo prepreka. Svaki povratak, svaki korak unazad zahteva mučenike, junake i mrtve.

Zemlja, sa svoje strane, ne prašta onome ko ju je mučio, upropašćavao, zagađivao, uništavao. Nije da želi da se sveti. Zemlja se ne sveti ni za šta i ne šali se. Ona je tu, ravnodušna, i sve prepušta ljudima. Ali kada je opelješena, uvređena, napuštena, sva izvrnuta samo da se uzme više novca, onda više ništa neće da da.

Trebalo ja da se zna da nafta neće večno trajati. Ni ugalj, ni gas.

Da će more postati previše zagađeno zbog ljudske halapljivosti i nadmenosti, nebo takođe, kao i da će se vazduh brzo zatrovati. Zemlja nikoga ne ubija, čovek je izazvao svoju propast, i to neoprezno i glupo. I uspeo je u tome. Ali poneko je preostao da bi shvatio koliko je čovečanstvo bilo površno, neupućeno, tupo.

Sada preživeli posmatraju horizont na kome se talasa klasje u nadi da će biti i žetve. I biće, jer je najgore prošlo. Ali strah od umiranja nije prestao. Još nije izvesno da će se preživeti. Iako je užas ostao iza ljudi, smrt kruži okolo, obavija planetu kao neki ledeni šal. Bolje je da se izbegnu neoprezni potezi, preterano oduševljenje. Ili popuštanje opreza i radovanje pre vremena. Vreme sigurnosti će doći, možda će se posle žetve povratiti ravnoteža. Biće brašna, hleba, palente, pogača.

Stoke ima, povrća takođe, krug se zatvara. Ali treba poći od nule, odužiti dug, ispraviti grešku, izdržati kaznu. Ah, Gospode blagosloveni, koliko smo bili glupi, šta smo uradili?

U ovom vremenu smrti i patnje nije lako ni da se ponovo uspostave društveni odnosi. Preživeli su izgubili prijatelje, drugove, rođake i poznanike. Morali su i u srcu da ponovo počnu od nule. Da stvore nove prijatelje koji su u početku samo susedi na poslu i u nesreći. To je kao da se neko mora iznenada ponovo roditi u nekom novom svetu.

U početku se preživeli pitaju kakvog smisla ima nastaviti život bez ljubavi. - Bolje da i mi pocrkamo - misle. Potom se javi instinkt samoodržanja, želja da se i dalje živi i prevlada smrt. Odbacuje se bol, stežu se zubi, kontroliše se strah, svakoga jutro se ponovo počinje od onoga što se ima.

Primećuje se da se Zemlja regeneriše, pročišćava, oslobađa otrova kojim ju je zatrovao čovek. Nebo preživelih je vedro, čisto, prozirno.

Ko u gradu pogleda noćno nebo, vidi zvezde. Ko ne digne glavu, oseća njihov pogled i vidi kako se u jarkovima ogleda mesec.

Zatim, tu je tišina. Na početku je tišina ostavljala utisak, a sada je lek za mozak, uspavanka za san živih. Preostali ljudi su naučili da cene tišinu. I da miruju. Kada ne rade radi preživljavanja, miruju i samo gledaju okolo. Ranije, kada je sve išlo kako treba, svi su živeli kao pčele u roju. Živeli su užurbano, u trku, u stalnom strahu da kasne. I uvek su bili ozlojeđeni. Ako si zaustavio kola na semaforu i nisi krenuo za pola sekunde, zaglušivale su te sirene. Potom bi te pljuvali i pretili ti. Bio je to svet ludaka, ljutih i nasilnih ljudi. Ubijali su se za mesto na parkingu noževima, pištoljima, pesnicama. Ako bi slučajno pogledao nečiju ženu, rizikovao si da budeš masakriran pesnicama i nogama.

A postojao je i taj poriv da se ne miruje, postojala je ta užurbanost koja je potpuno uništavala mir. Čak su sirotinja i beskućnici nekako svuda žurili. Bogati i siromašni nisu primećivali vrtlog u kome su se nalazili. Najgore je baš to i bilo. Uopšte nisu bili svesni te jurnjave.

Bilo je ljudi punih para koji su mogli da uživaju u životu, da žive bez teškoća, čitaju, šetaju se, provode vreme sa svojom decom, uživaju u svakom danu, izbegavaju obaveze. A oni nisu ništa od toga. Jurili su onamo, trčali ovamo, po Italiji, Evropi, svetu. Svakog drugog dana bili su u avionu. Život im je prolazio u vazduhu, u kancelarijama, poslovima, pa nisu ni primećivali da su starili lišavajući se mira, te najlepše stvari. Osim kada bi ih napao neki tumor koji bi ih surovo naterao da shvate svoju glupost.

Tada bi pokušavali da nadoknade propušteno u životu, da urade nešto što im se sviđa, a što nikada nisu. Ali tada bi bilo kasno. Teška bolest, ona što ne pruža priliku za izbavljenje i razara i ubija tela, ima samo jednu dobru stranu: otvara oči i glupima naspram njihove glupe ludosti. Smrtna bolest skida veo s našeg razmišljanja o tome

šta je ispravno. Tek kada nam ostane najviše par godina života, padaju nam na um važne stvari koje smo zanemarili i izgubili. Tek tada primećujemo koliko bi bilo lepo šetati se kroz šumu, s decom, s prijateljima, pročitati neku knjigu, gledati more, popiti čašu vina i svemu tome posvetiti vreme.

Vreme! Dok je bilo goriva, vreme se gubilo kao što se gubi novčanik na ulici. Jurilo se zbog hiljada obveza i nepotrebnih stvari. A sve to da bi se imalo više stvari, više novca, izvesno blagostanje, firmirana odeća. Luksuzni automobili, fatalne žene. Nasuprot tome, postojali su sirotinja, bolesni, bednici i očajnici. I oni su jurili, skapavali u stalnoj potrazi za dnevnim obrokom. Sada je ta jurnjava završena. Sve što je preostalo na planeti, uključujući i preživjele, usporilo je korak.

Čuveno slovo „P” iz užurbanog doba je nestalo. Projektovanje, proizvodnja, programiranje, progres, promovisanje, prostitucija, prevara i brojne slične reči - nestali su.

Sada, u svečanom i tihom pokušaju da se izdrži i dugo traje, među preživelim je glavno slovo „S”. Snaći se, savladati se, sejati, sakupiti, strpeti se, smiriti se, i tako redom.

Ali u kolektivnom naporu preživelih, reč “sticati”, iako je na “S”, nema mesta. To je bila stalna reč na dnevnom redu u dobra vremena.

Bila je to glavna reč, jedanaesta botja zapovest, san svih. Steći bogatstvo, moć, novac, imanja, ženu.

Instinkt sticanja je nestao. Ne zato što ga je period smrti od zime i gladi izbrisao iz uma preživelih. Taj nagon je upisan u DNK ljudi, niko ga ne može izbrisati. Ali može ga uspavati, skrajnuti, prigušiti. To se dešava u krajnjim situacijama, kada se na horizontu javlja perspektiva kolektivne katastrofe. Kao u zimu kraja iskrivljenog sveta. Na početku je prevagnuo stari nagon i svi su gledali da nešto steknu za sebe.

Potom su preživeli shvatili da je za preživljavanje potrebno saradivati, davati, pomagati, pa je ta loša navika skrajnuta.

Sada niko više ne stiće za sebe, ne odgovara mu. Prvo, zato što ako ga uhvate, odbacuju ga. Pre nekoliko meseci bi ga i pojeli. Drugo, sticati za sebe ne bi imalo smisla. Ono čega ima nadohvat ruke je svima. I nema muškarca ili žene, mladog ili starog koji se nije

bacio na posao da stvara, gradi ili proizvodi ono što nedostaje. Svi saraduju. Bez šefova, komandanata ili rukovodilaca. Nema više nikakve hijerarhije.

U najboljem slučaju postoje dobri primeri, savetnici, ljudi koji znaju da urade nešto bolje od drugih. Reč je pre svega o seljacima i gorštacima. O onima koji mirišu na zemlju, drvo, zelenilo, mahovinu.

Malo-pomalo nada je ispunjavala duše preživelih. A vraćala se i fizička snaga koju su hladnoća i glad ozbiljno ugrozili. Sada su letnja toplota, rad, pešačenje, malo jela pretvorili preživjele u ljude koji brinu samo o neophodnom, koji su odabrani i zdravi. Postali su sigurni, vedri i pomireni sa životom, ništa nisu tražili, bili su zadovoljni što su na svetu i koriste dan za mirno istraživanje života. A uveče gledaju u daljinu, zamišljaju neki lepši svet, u savršenom skladu s planetom kakva je bila.

To je nov čovek koji je nastao posle te strašne zime. U stvari, nije nov, već je bio prinuđen da se vrati i potraži sebi sličnog iz drevnih vremena. Ušao je u njegovo telo, njegov um, ukrao mu je tajne življenja u skladu s prirodom. Sada je uspeo, ali po koju cenu! Drevni čovek iz prastarog i dalekog doba u kome je ostao sada se smeje i trlja ruke. Najzad vidi svog bližnjeg kako se vraća natrag, i to trkom, kako postaje skroman, jednostavan, prirodan.

Izmlaćen i prestrašen onoliko taman koliko je dovoljno da se više ne glupira, preživeli čovek razmišlja pre nego što nešto učini. Jer sada ne može da radi gluposti, pošto bi ga one koštale života. U novom stanju zemlje s jedva dovoljnim okolnostima za opstanak, treba se domaćinski ponašati s onim što je preostalo. Ukratko, mora se pažljivo raditi ili će se načiniti nepopravljiva šteta. Ona nepopravljiva šteta koja je uništila skoro celo čovečanstvo, bez obzira na sve čime se ono moglo braniti. Sada se umire od sitnice: sunčanica, zaražena rana, promaja. Ali treba reći da su oskudica hrane, pešačenje, stalni fizički rad, a i stalni napor da se svim sredstvima odupru smrti stvorili od preživelih ljude skoro imune na boljke koje su imali tokom dobrih vremena.

Nestale su bolesti koje nose sa sobom blagostanje, prejedanje, dosada, jurnjava. Strah da neće izdržati i da će pući pre vremena, budi u ljudima najveće moguće zalaganje. Mozak misli samo na to kako da održi telo. I eto, ostaci starih hroničnih tegoba,

psihosomatske bolesti, hipohondrijske žudnje, sve su to stresli sa sebe kao kada pas otresa vodu s dlake.

Nema vremena za cmizdrenje. Nema potrebe za psihoanalitičarem. Ljudi koji su preživeli kraj iskrivljenog sveta sami su izlečili bolesti svoje psihe. Glad sve leči, čak je i preživelim ludacima bolje. Nema više galame, nema više pomame, nema više priređivanja scena. A nisu ni nasilni. Glad je smirila njihove nagone.

Pošto je smirila uzavrele duhove, eliminisala je i nastranosti i nasilje.

Sada ludaci rade. I te kako. Od nekadašnje bolesti preostala je samo tišina. Naime, manje govore od normalnih. Smrt od zime i gladi nametnula je tišinu stvorivši maštu. Maštu za preživljavanje. U stvari, razvila je nove izvore. Izvukla je iz ljudi sposobnosti koje nisu ni sanjali da imaju.

Kraj iskrivljenog sveta pretvorio je preživjele ljude u one nalik pračovjeku, pa su postali zavisni jedino od prirode i svojih snaga.

Očajničkim naporom tražene i vrlo brzo pronađene. Posle velikog masakra koji je istrebio skoro celu planetu, povratile su se te snage nestale pre mnogo godina i za koje se mislilo da su zauvek izgubljene.

10 Žetva

I došlo je vreme žetve. Najzad preživeli imaju ono što im je nedostajalo da zatvore krug: žito, kukuruz, ječam, raž, sočivo, pirinač i čitav niz proizvoda koji služe za preživljavanje. Sada je lista potpuna, ništa ne nedostaje, treba samo prionuti na polja, klasje, klipove kukuruza, ječam i povrće. Na svakom deliću zemlje raslo je nešto za jelo.

Sve se mora raditi ručno, klas po klas, busen po busen, travka po travka. Ali ljudi imaju i previše vremena. Ne treba žuriti da se stigne do večeri. Uveče se skupljaju na trgovima skoro pustih gradova, pokraj vatri, da razgovaraju, razmišljaju, odluče kako će neki posao obaviti. Svako kaže svoje mišljenje i kulturno čeka da i onaj drugi završi svoje izlaganje. Ne nadvikuju se kao u vreme televizijskih panel-diskusija, kada su gomile džabalebaroša, bez mozga, urlale istovremeno kao čopori vukova na proplancima. Sada je glad navela ljude da poštuju jedni druge.

Glad je velika učiteljica, deli životne lekcije ne otvarajući usta.

Zbog toga preživeli sada, u strahu od smrti, poštuju jedan drugog.

Avet smrti ih drži na uzdi, postaju umereni, razmišljaju. Ništa ne poboljšava ljude kao glad. Ali to mora biti kolektivna, planetarna, potpuna glad. Kao ova što je desetkovala ljude za jednu zimu. Dok glad pogađa samo deo stanovništva planete, čovek ne postaje bolji.

Neophodno je da svi budu isti, svi u istom čamcu, čamcu bede, oskudice. Još bolje ako barka počinje da tone. E, baš tada čovek postaje bolji. Ali dovoljno je da samo jedan čovek ima komad hleba više od drugog i opet nastaje neravnoteža. A s njom razlike i nepoverenje. Ako ta jedinka, potom, ima mnogo hleba koji deli prema svojim ličnim simpatijama, stvara oko sebe vojsku vernika koji joj omogućavaju da postane moćna i da komanduje.

Nekada su se čitavi narodi, iscrpljeni glađu, potčinjavali nekom vođi za krišku hleba.

Ali nije više tako. Svuda vlada jednakost i svet blista čist i sjajan, okružen tišinom i bitnim stvarima.

Za to vreme, na njivama, talasaju se strukovi ȋita, njišu klipovi kukuruza, menjaju boju, zlate se, zru. Vreme je za setvu tog boŹjeg dara koji, zajedno sa stokom i povrćem, predstavlja sve Źto je ćoveku potrebno za Źivot. Sve ostalo - osim malo vatre i vode - nije neophodno.

U vodi je izrastao pirinać posejan u proleće. Sejalo se rućno. Na poćetku je malo njih znalo da gaji pirinać, sada svi znaju. Svi oni Źto su se spasli od smrti, koji joŹ hodaju tihom zemljom, svi su postali iskusni seljaci. Naućili su da seme pirinća mora da nabubri u vodi pre sejanja da ne bi plutalo po povrŹini. Teren za sejanje mora da se poravna, izravna i podeli u plitke kade koje se nazivaju komorama, a ograćene su malim zemljanim mećama visine trideset do ćetrdeset centimetara. Posle sejanja, u kade se pusti voda. Ali pre toga treba pripremiti zemlju, usitniti je tako da primi seme kao majćina utroba.

Sve je to rućno uraćeno, aŹovima, lopatama, grabuljama i motikama. Isto vaŹi za Źito, kukuruz, jećam, proso, kao i sve bilje koje je gajeno tokom tog spasonosnog leta. Ali pirinać zahteva viŹe rada i paŹnje. Pirinać je kao dete, prati se, pazi, kontroliŹe, gaji. Plevljenjem je osloboćen loŹeg druŹtva. To je bitna stvar jer alge i korov brzo rastu. Potom treba preći na druge, vrlo duge i komplikovane delove obrade. Sve rukom jer nema maŹina da ćiste plevu, izbele, uglaćaju.

Treba vremena, ali preŹiveli seljaci odavno imaju vremena napretek.

Nestanak goriva je doneo strpljenje preŹivelima. Strpljenje i ljubav prema prirodi. Znaju da svaka akcija, svaki pokret, svaki izbor sluŹi da se preŹivi, pa se zato trude s priljeŹnoŹću i posvećenoŹću.

Otkrivaju da vreme sada brzo prolazi. Tada, krajem leta, kada su preŹiveli bili sigurni da je najgore proŹlo, prvi put poćinju da pevaju.

Źanju pevajući pesme kojima su uveseljavani dani pre sto pedeset godina. Pevaju tiho, bojaŹljivo, priguŹeno. Kao da ne Źele da preteraju, plaŹeći se da ne ućine neki nesmotreni korak i da se sve opet ne sruŹi pretvarajući pesmu u strah. Ali pevaju, i to je dobar znak.

Źetve se odvijaju sporo. Ťanje se rućno, srpovima, kao u stara vremena. Ťito se suŹi na suncu a onda se odvaja od klasa udaranjem u zemlju ili razne reŹetke. Zrna prosejavaju bacajući ih u vazduh limenim alatkama s rupama. Na taj naćin vetar odnosi laku plevu.

Izgleda kao da je sve vraćeno u prošlost. Uokolo su prizori nalik biblijskim. Pognute prilike se pogureno kreću s krpama na glavama kako bi se zaštitile od sunca. Ťene, pognute nad brazdama, ćupaju korov. Ťeteoci Ťanju sazrelo klasje.

Pre kraja iskrivljenog sveta, po poljima i livadama su bućale poljoprivredne mašine kao neke ogromne bube koje ne miruju i klate se. Sada se ne ćuje glas tih ćudovišća, niti njih ima na vidiku. Neke su razmontirane, rasturene, uništene da bi se od njih napravili alati i spravice korisni za rad. Sve je bilo dobrodošlo tih meseci.

Loza i vinogradi su na poćetku bili zanemareni jer su neke druge poljoprivredne kulture bile hitnije, ali sada i njima posvećuju paŤnju.

GroŤde je zrelo, prirodno izraslo, bez posebnog gajenja. Bez obrezivanja, ćišćenja korova, bez Ćubriva, bakarnih i sumpornih sulfata. GroŤde je manje bujno, zrna su mršavija i manje nabubrela.

Skoro su isušena, ubijena gradom i parazitima. Ali, svejedno, to su grozdovi i preŤiveli bi da prave vino. Ali pre vina treba hleba. Tek kada se obrade Ťitarice i pripremi brašno, moŤe se preći na berbu i muljanje groŤda. Tada, kada bude hleba i vina, moći će da se pređe i na druge proizvode koje su preŤiveli strpljivo odgajali obrađujući zemlju, koju su učinili plodnom kopajući, riljajući, sejući, gajeći, poštujući je. A ona im uzvraća spasavajući ih od gladi, štiteći ih, ćuvajući im život. Zemlja hrani ćoveka, a ne industrija.

U doba blagostanja, upravo to je bila greška: najnapredniji narodi su sve bacili na industriju nauštrb poljoprivrede. Ni škola se nije time bavila. Štaviše, potpuno je zanemarila taj problem. Ućila je decu tehnologiji svih vrsta, korišćenju kompjutera i slićnih izuma. Ućila ih je da grade mostove, puteve, zgrade, gradove, automobile i slićno.

Ućila ih svim jezicima planete osim jeziku zemlje, koja je odavno poćela da šalje signale upozorenja. Bili su to krici uzbune. Zemlja je traŤila paŤnju, upozoravala ćoveka da je sledio pogrešan put. I opasan.

Ali on nije slušao, nastavljao je da proizvodi koještarije, neke potpuno nepotrebne. Nastavljao je da ide ka svom grobu, sve dok tamo nije i stigao.

Škola bi trebalo da se bavi i poljoprivredom, a ona je nije uopšte uzimala u obzir. Bilo bi mudro, pametno, slati u škole seljake, zanatlje, alpske vodiće, koji bi ućili decu da koriste ruke i mozak.

Istovremeno sa tehnologijom, bilo bi korisno da se poučavaju gajenju povrća, sejanju njiva, gajenju stoke. Da nauče da pale vatru, da cepaju drva, da pletu korpe, čiste peć. Da se ne gube u šumama, da ne padaju niz planinu, da ne mešaju selo i pustinju. Ali niko - ni ministri, niti vaspitači - nikada nije ni sanjao da ubaci u školske programe sva ta suštinska znanja. Jezik zemlje je napušten kraj puta, odbačen u korist proizvoda koji su izgledali neophodni. Možda su tada i bili potrebni, ali nešto vremena se moglo posvetiti i staroj veštini obrade zemlje. A ništa od toga se nije desilo.

U međuvremenu ljudi su se gojili jer je sve bilo usmereno na uklanjanje umora. Kuće su bile prepune električnih aparata koji su oslobađali čoveka bilo kakvog napora. Bilo je mašina za ljuštenje krompira, za mućenje jaja, za mešanje palente, za ceđenje južnog voća, za struganje sira, pa električni noževi, liftovi, vrata koja su se sama otvarala, slavine koje su puštale vodu bez dodira. Zatim, prozori automobila koji su se spuštali i podizali sami, stolice na točkiće, uspinjače, milioni stvari da se čovek ne zamara. A nije zgoreg pomenuti i mašine za šišanje trave.

Valjda ne treba ni pominjati da ljudi nisu više išli peške. Par koraka prilikom vođenja dece u školu već su predstavljali napor, pa se koristio auto. Tako su i deca postajala debela. Sva preko mere. Stoka za klanje je davala trostruku težinu, jer je trostruko tovljena kako bi se trostruko zaradilo. Sve u svemu, u blagostanju sve je bilo prekomerno. Ali i tamo gde je vladala beda, sve je bilo prekomerno.

U vreme obilja bogatstvo je, isto kao i neznanje, bilo neravnomerno raspodeljeno. Čovečanstvo se delilo na dve kategorije: ko je imao i ko nije imao. U tim godinama udobnosti, dvadesetak ljudi što su ih nazivali velikanima Zemlje, skoro svi predebeli, sastajali su se povremeno u poznatim turističkim mestima da raspravljaju o gladi u svetu. I o žeđi. Jedući i pijući iz faraonskih porcija i čaša najboljih kuvara, oni su naklapali, tokom četiri dana brbljanja, da žele da reše problem gladi i žeđi u svetu.

Možda bi im se nešto i poverovalo da su za to vreme strogo postili. Naprotiv, ispijali su vina i ždrali onoliko koliko normalan čovek ne može ni da zamisli. To ne znači da bi, ako bi postili, rešili problem, ali bi bar pokazali malo poštovanja prema narodima koji umiru zbog

gladovanja. Naprotiv, ništa od toga. Prvo bi se dobro nabokali, a onda pričali sirotinji gomile koještarija.

Isti ti tipovi bi se sastali, potom, da se bave pregrevanjem planete, gasovima koji zagađuju vazduh, zagađivanjem Zemlje i drugim pretnjama čovečanstvu. Jasno je da nisu nalazili nikakva rešenja.

Nigde, kod bilo kog problema, stanje nije išlo nabolje posle tih nobles skupova. Uprkos njihovim trtljanjima, Zemlja je i dalje trovana, a sirotinja je i dalje umirala od gladi. I to samo jer su se u jednom slučaju sastajali da učine nešto dobro, a u drugom da podstaknu industriju, turizam, banke, ratove, s tim što su u svim slučajevima potpuno zanemarivali poljoprivredu.

Te takozvane velikane Zemlje boleo je kurac za poljoprivredu. A da li su oni stvarno bili velikani? Ili su samo raspolagali veličinom vlasti? Upravo tako. Imali su samo to, a moć vlasti je mnogo veća od moći novca. Nadmenog i nevaspitanog milionera mogao si nahraniti i govnama, ali političara ne. Oni su bili zaštićeni svetim imunitetom vlasti, kao da su pape. Zato, ako bi neko njima rekao da su ništarije (kao što i jesu) ili nešto slično, to bi donosilo nešto rizika. Rizik od tužbi ili pretnji brojnih slugu i parazita koji se motaju oko njih, ponizno i podanički. Te slugeranje, sa svoje strane, potčinjavaju one na nižem stepenu hijerarhije i tako sve redom ide u hijerarhiji sve do nivoa klošara. A klošari, pošto ih niko ne ferma pa su nezavisni, mogli su da oteraju u majčinu bilo koga. Međutim, baš oni to nisu činili.

Mislili su o drugim stvarima, imali su svoje dostojanstvo i nisu se spuštali na taj nivo da ponižavaju druge ljude.

Naravno, treba reći da je bilo, u zlatno doba, i među klošarima i ljudima na margini, svađa i nerazumevanja. Ali to je bilo zbog mesta za spavanje na pločniku ili zbog kante za đubre po kojoj su prevrtali.

Bili su to sporovi radi preživljavanja, tuče praznih stomaka, kao gladni psi koji se ujedaju zbog koske. U to vreme, svuda su vladali takmičenja i tuče.

Sada je svršeno sa haosom. Preživeli, svih kategorija, postali su mudri, tihi i mirni. To je čudo nastalo zahvaljujući belo i crnoj smrti, smrti od zime i gladi, pa su svi postali jednaki. Svi su postali seljaci sa ašovima, motikama, lopatama i srpovima, svi su se bavili povrćem, žitom i klipovima kukuruza, stokom, pazili na vetar, vodu i sunce.

Za sve to vreme žetva se nastavlja. Sve je patljivo, britljivo i metodično obrano i poŕnjeveno. U improvizovanim stupama se odvaja zrno ŕita od klasja jer se koriste svakojake posude. Ali ima i vetrenjača i vodenica na rekama i potocima. Hleb se pravi tako ŕto ga svi zajedno peku pod pepelom velikih vatri.

Vraća se svom snagom neposredni kontakt s prirodom, vraća se na sve ono ŕto se moŕe odmah iskoristiti, bez pravljenja elaborata ili gubljenja vremena. Tu spada i drvo. Gas, ugalj i struju pak treba proizvesti, izvaditi, provoditi. A drvo je dovoljno poseći i zapaliti.

Šume se ponovo poŕtaju. Drveće, borici, ŕivice, ŕbunje, topolici čuvaju se kao relikvije. Seće se samo koliko je dovoljno, strogo sekirama i testerama, odmah se sade mladice, kako ne bi nestalo drveća. Seljaci cene da neke vrste drveta, kao topole, vrbe i jove, mogu da se koriste već za tri-četiri godine za loŕenje peći i ŕporeta, za grejanje i kuvanje. I za društvo.

Vatra pravi društvo. Svojim čavrljanjem plamenova uveseljava više od grupe prijatelja. Prijatelji su često kukumavke i dosadni. Vatra nikada nije takva, uvek priča lepe stvari, vesele i zgodne. Preŕiveli su i to otkrili: fizičku i moralnu snagu vatre.

U gradovima koji su pretvoreni u sela, preŕiveli se okupljaju svake večeri oko vatri. Časkaju, prave planove, predlaŕu reŕenja, ideje, promene. U druŕstvu vatre se razmatra, procenjuje i odlučuje o svemu ŕto se čini da je dobro da poboljša ŕivot onih koji su se spasli od smrti.

Poŕto su glavne opasnosti prevladane, pa glad i zima više ne ulivaju strah, a ima mnogo slobodnog vremena, oko vatri se vode razgovori.

Raspravlja se ŕta se to desilo pet stotina godina pre hriŕćanske ere u Magna Greciji, u Velikoj Grčkoj. Tamo se uobličila jedna od najlepŕih tvorevina ljudske istorije: otkriće dijaloga. Grupa ljudi se navikla da razgovara. To se razvijalo kroz razgovor, ubeđivanje, neslaganja, opovrgavanje i razmiŕljanje bez ikakvog zapisivanja. Sada je opet tako: preŕiveli razgovaraju oko vatri. Uostalom, kada ne rade da bi preŕiveli, ne preostaje im niŕta drugo no da pričaju, časkaju, diskutuju, pripovedaju.

I baŕ tu, kraj večernjih vatri, kada su ljudi postali svesni da je opasnost proŕla, oni su počeli da ispoljavaju ŕelje koje su zima i glad

bili izbrisali. Čovek, i ne primetivši, opet biva ono što je uvek bio: biće neprestano nezadovoljno koje ne zna da živi u miru.

Sada kada ima hleb, meso, voće, povrće i slobodno vreme, on hoće i nešto više. Počinje da ide ka novom kraju. On to i ne primećuje, jer opet ništa nije naučio.

11

Životarenje

Onda kada preživeli shvate da su spaseni, počinju da razmišljaju drugačije nego što su razmišljali tokom one smrtonosne zime. U narednim mesecima nikada nisu smeli da otvore usta, da diskutuju, koškaju se, sumnjaju, podmeću klipove u točkove, gundaju, žale se, zahtevaju, ljute se. Nije im padalo na pamet da dobiju više od jednog obroka dnevno, zdelu vode i malo vatre. Ni slučajno nisu želeli da imaju "stvari, kao nekada". Dobro su se sećali da su se, onda kada je život išao kao po loju, tukli za "robu": nasleđa, novac, njive, kuće, imanja. Zemna dobra su menjala karakter ljudi. Zlo planete u prošlosti bila je roba. Sve je nastajalo zbog nje: ratovi, ubistva, porodične svađe.

Roba: ta prekomerna vrednost pridodata stvarima koja je sprečavala da se živi u miru. Taj cilj koji je oduzimao slobodno vreme i sprečavao da se sedne, posmatra i uživa.

Nažalost, u ljudskoj je prirodi da ima više, da traži, da skuplja, da se natrpava stvarima, ne primećujući da se tako samo stvaraju problemi. Naime, što se više ima, više se mora braniti, upravljati, kontrolisati, čuvati. Mnogo željene stvari izazivaju napetost i kvare zdravlje.

Jedine stvari koje bi bilo mudro sakupljati jesu rešenja za otklanjanje bolesti, gladi, bede. Nije loše misliti i na iskustvo, fizički rad, kontakt sa zemljom i umeće njene obrade. Svi, niko van toga, morali bi da nauče šta su zemlja, stoka, da nauče kako da se odnose prema prirodi da bi ona koristila čoveku. Međutim, svi su investirali u tehnologiju, industriju, strana tržišta, proizvodnju svega i svačega, automobila, mašina i hiljada izmišljotina. Svi su se bacili na ludačko skupljanje nepotrebnih stvari.

Treba reći da su istraživanja za suzbijanje bolesti dobro napredovala u dobra vremena. Ali uvek bi se našao neki moralista koji je kočio istraživanja zbog etičkih razloga i uvlačeći u igru Boga. Ali kada su ti moralisti bili bogati i moćni, pa se oni razboleli, onda su se trudili svom snagom da se operišu u najnaprednijim klinikama na planeti. Pape i kraljevi takođe.

Oni i ostali, koje ne treba nabrajati jer bi spisak bio predug, bili su zlo Zemlje pre ove ubitačne zime što je poharala planetu.

Tih prvih ledenih meseci nestanak goriva je izjednačio svet, uneo pravdu tamo gde je bilo njenog kršenja i gde je bilo razlika, tamo gde je bilo kič ukrasa i koještarija, pravdu među glupima i pametnima, siromašnima i bogatima, naivnima i lukavima. Preživeli svet je morao stalno da strepi od smrti, da traži hranu, da je proizvodi, da pali vatru i nalazi drva. Morao je da smogne snage da se ne izgubi u očajanju i ne padne u provaliju.

Na početku smrtnog perioda ljudi su mislili samo na to kako da prežive, ne tražeći ni mrvicu više od onoga što im je trebalo za opstanak. Malo bilo kakve hrane, malo vatre bilo je dovoljno a skloništa je bilo napretek pošto su pomrli skoro svi ljudi u gradovima.

Mogle su se videti vile milionera zarasle u korov ili je u nekoj od njih živeo poneko od preživelih što pre toga nije smeo tu ni da prođe zbog gazdinih telohranitelja. U ponekoj od tih vila još je živeo i vlasnik, koji je preživeo nekim čudom. Ali bazen je bio prazan. Štaviše pun je, ali ne vode, već zemlje. Preživeli su ga napunili zemljom da načine komad obradive površine.

Sve što je u vreme obilja služilo za zabavu sada služi za preživljavanje. Čak su i luna-parkovi razmontirani da bi se njihovi delovi koristili za preživljavanje. Sve je opelješeno i iskorišćeno, osim televizora. Iz njih se ne može uzeti ništa korisno. Nijedan njihov deo ne služi ničemu. Možda samo priključni kabl, ali i on je kratak, ne može se vezati ni naramak pruća. Nije upotrebljiv nijedan vijak od cele magične kutije koja je opsenjivala mozak svekolikog dela civilizovane planete. Ni ranije nije ničemu služila, pa ni sada. Amin.

Sada su potrebni alat i jake mišice. Treba žeti, kositi, tresti, mleti, kopati, presađivati, pleviti. Treba musti, siriti, klati stoku, drati kožu, kuvati, peći. Preživeli su za sedam-osam meseci naučili da obavljaju neverovatne fizičke poslove.

U proleće su se pojavila mala stada. Grupice ovaca su pasle na travnatim livadama. Sada ima mnogo zelenila u svetu bez goriva.

Tokom smrtonosne zime domaće životinje su desetkovane, oglodane do kostiju da bi ljudi utolili glad. Ali poslednji preživeli pastiri su sačuvali pokoje grlo oslanjajući se na dobru staru izreku da

se nikada ne zna. Poštedeli su bremenite ženke, mutjake za reprodukciju i pokoje mlado grlo.

Glad je morila kao besni vuk pa je bilo teško ne pojesti sva grla.

Ali nada je nametala razumno ponašanje. Zato je pokoja životinja održavana u životu po svaku cenu. Sada, kada je najgore prošlo, evo malih stada koja će sve više rasti ako ne naiđe neka nova pošast, kao prošle zime.

Sada su ovce i koze korisne, neophodne za život, kao hleb, voda i vatra. U vreme kada je sve išlo dobro, a tehnologija i progres bili gazde, pastiri su bili skrajnuti, vređani i izvrgnuti podsmehu. Ostalo ih je još nešto malo u ponekoj dolini. Ne mnogo, ali ima ih.

U proleće i jesen, kada smo udobno putovali automobilima, mogli smo naići na velika stada koja su zaprečavala put prelazeći ga u dugim kolonama prilikom selidbe u katune ili iz katuna. Ali bila su već pri kraju. I vedrina ljudi bila je pri kraju. Vozači koji su sretali stada prilikom njihove selidbe u katune ili iz katuna nervozno su trubili sirenama, umesto da uživaju u tom prizoru što podseća na davna vremena, svi su bili ludi i nervozni, pa ih je bolelo kurac za lepotu stada. I vozači su bili na zalasku. A bili su pritvorni i licemerni.

Naime, za Božić su ukrašavali božićne jaslvice figuricama ovaca i koza.

Ovce i koze su im bile dobre samo od gipsa, ali ne i prave, na putevima.

Ali nisu samo automobilisti maltretirali pastire. Oni su bar imali neki razlog, žurbu. Besneli su zbog žurbe. A oni koji su nastojali, na svaki način, da istrebe pastire s lica Zemlje jesu političari. Naduveni politikanti i ništarije nastojali su svim silama da osude stada na sigurnu smrt. To su bili ljudi koji nisu mrdali prstom za pastire, ali su gradili megahipermarkete na najlepšim mestima u kraju. Kao u Abrucu.

U toj pokrajini su pastiri ispisali istoriju čuvajući ovce. Čak ih je opevao i jedan čuveni pesnik. Međutim, u vreme zemlje dembelije, gledali su na njih kao na naporna i nevaspitana zanovetala kojima se nikakva prava nisu davala u toj regiji. Vlasti su podnosile prijave protiv njih zbog neovlašćenog korišćenja pašnjaka, a političari, te lukave ništarije, ćutali su prilikom neobuzdane gradnje betonskih čudovišta na starim pašnjacima.

Vladala je potpuna nebriga uz sarkastičan i sraman prezir svih onih što su smatrali da je pastirski svet prevaziđen i beskoristan. Ali to se dešavalo samo u Italiji. U drugim zemljama su pastiri bili poštovani.

U Francuskoj, u Austriji, na primer, država je plaćala one koji su živeli sa stadima visoko u planini. Njih su tamo finansirali, davali im olakšice, pomagali im. Samo su ih u Italiji maltretirali i podsmevali im se.

Sada je smrt zbog gladi i hladnoće sprovela pravdu, retki preživeli političari shvataju vrednost jedne ovce. Božanske stvari su postali komad njenog mesa, uvojak njene vune. Vuna se prela starim motovilima. Preživeli su napravili nova kopirajući stara i koristeći delove mašina, čak i onih za pranje veša. A oni malobrojni koji su se posle svega još sećali kako se prede učili su tome ostale.

I pčelarstvo je doživelo, u vremena blagostanja, istu sudbinu kao i pastirski posao. Sada se i taj zanat veoma ceni. Nekada, pre navale površnosti, svaki seljak, iz planine ili iz ravnice, imao je bar desetak košnica. Dobijao je med, vosak, propolis, matični mleč, veoma kvalitetne i korisne proizvode.

Zatim je nastao ekonomski bum, pa su i seljaci nestali, kao i sva seljačka kultura, osim ponekog ko je bio baš uporan. Svi su prešli na industrijsku proizvodnju, svi su gajili pčele, obrađivali njive i sadili šume samo da bi stvorili novac.

Ali nestanak nafte je sada dao pravo seljacima, a ne tim tehničarima. Sada kada su se supermarketi, mašine, tehnologija, površne stvari i celi potrošački svet pretvorili u gomilu ruševina, zemlja je ta koja daje život čoveku. Ona zemlja koju je on odavno napustio i zaboravio, vratila se s blagošću da mu ponudi svoje blagodeti.

Znak da se zemlja oporavlja bile su pčele. Opet ih ima svuda. U proleće su se rojile oko matice i tražile rupu ge da se smeste. Mogu se videti i u gradovima pod izbočinama zgrada i solitera. Preživeli su naslutili da te pčele bez vlasnika mogu da budu veoma korisne.

Nebo je postalo vedro, vazduh je proziran kao voda, cvetaju obrađene površine. Pupaljci na sve strane. Atmosfera se pročišćava, oslobađa se gomila otrova koje je upumpao čovek. Preživeli su počeli, tog proleća posle smrtne zime, da se bave pčelama. A sada, u doba žetve, proveravaju košnice i rojeve kako bi sakupili dovoljno

meda da zaslade predstojeću zimu. Nadaju se, a pomalo i veruju, da se neće ponoviti prošla smrtna zima.

Sada se preživeli ponašaju kao mravi: radno i tiho. Unaokolo se samo čuju zvuci koji prate obavljanje posla i povremeno dovikivanje.

Jedini cilj koji slede muškarci i žene jeste priprema za zimu.

Dovikivanje je, u stvari, retko, skoro da ga nema. Samo u slučaju opasnosti podižete se poneki glas, inače se čuti. Ljudi više vole da čute i da se usredsrede na ono što treba da rade za zajedničko dobro. Mnogi rade sami. A kada ne mogu više sami, onda čekaju da neko to primeti i pomogne. Na primer, ako je u pitanju pomeranje trupca, skidanje kotlića s mlekom ili vodom sa vatre ili pak ako treba preneti džak žita, ne traže pomoć. U strahu od smrti, u krajnjoj nuždi, preživeli su naučili da rade sami, bez pomoći. Naučili su da ne naređuju, da ne komanduju, da se slažu. Ne primećujući, stvaraju savršeno društvo bez hijerarhija i podređenih. Ono u kome nema ljudi koji komanduju, niti ljudi koji slušaju.

Ako neko ima problema, sused dolazi da mu pomogne i često to ne radi ni s ljubavlju ni sa željom. Radi to jer mu tako odgovara. Spasti drugog čoveka znači spasti sebe, pomoći isto tako. Ali bez osećanja. U vreme smrti ljudi su postali ledeni kao bela i crna smrt. Osećanja skoro da ne postoje ili se bar ne iskazuju. Gurnuta su u stranu i čekaju neki bolji trenutak da se opet jave.

Sada je bolje, ali preživeli i dalje ne ispoljavaju osećanja.

Preživljavanje je još uvek neizvesno, treba spremati zalihe za zimu, naučiti nove načine preživljavanja, živeti uz stalno izmišljanje novih načina, izvući nešto korisno ni iz čega. Treba ostati zajedno, držati se za ruke, zatvoriti čvrsto kolo. Ako samo jedan od tih nesrećnika popusti i prekine kolo, svi ostali će se rasuti i raštrkati opterećeni problemima. Problemi i potrebe se rešavaju samo kada su ljudi solidarni, a u suprotnom smrt nikoga ne štedi. Za sve to potrebni su zalaganje i koncentracija, nema vremena za mlitavost.

Život je postao kao neko platno, tkanina, štof: ako se izvuče jedna nit, to se oseti na celom komadu. Preživeli su to dobro shvatili. Zato su složni i ne prave probleme. Nema rasprava, tuča, niti ikakvih problema. Ne trebaju im ni snage reda. Nema nikakve potrebe za tim.

Ko zabušava, sam se eliminiše. Ne jede ko ne radi.

Zakon se razvija i deluje na prirodan način, bez ikakvog Kerbera koji ga nameće. Glad i strah od smrti su stvorili savršeno društvo, nikada ranije viđenu ravnotežu. Ništa se ne baca, čak je i slamka bitna. Samo glad i strah primoravaju čoveka da se ponaša ekološki.

U jesen, posle planetarne katastrofe, rađa se pravi ekološki čovek.

Ranije se o ekologiji samo pričalo. Oni što su se predstavljali kao ekolozi prvi su zagađivali Zemlju automobilima i svakojakim glupostima. A oni što su za sebe govorili da su borci za zaštitu životinja ili vegetarijanci, čim im je smrt zapretila, pojeli su i ptičice sa sve perjem. I kljunove i kandže.

Sada preživeli otkrivaju da je Zemlju Bog poklonio kako bi se na njoj živelo. I da izmuze iz nje potrepštine za život, i to s dostojanstvom i poštovanjem. Bez iskorišćavanja i iscrpljivanja kao da cede neku krpu.

U početku su, na Zemlji, životinje jele druge životinje, ribe druge ribe, ptice su ključale insekte, preživari su pasli travu, svaštojedi su jeli sve. Čovek je bio svaštojed. Tako je bilo odlučeno, tako je trebalo i da bude. Dakle, niko nije trebalo da se zgražava zbog toga što se većina ljudi hranila mesom. Ali neko je uvek gundao i protestovao što ljudi gaje životinje da bi ih jeli. Konje, guske, svinje, kokoške, ovce, koze, i tako redom, niko nije smeo da takne. Teško onome ko ih ubije da bi ih jeo. Ali čovek se mora hraniti i mesom, bez obzira na to što kažu zaštitnici životinja ili vegetarijanci. Svejedno, bilo je mnogo polemika, lažna dobrota je svuda cvetala kao lipe duž bulevara.

Zaštitnici životinja i slični bili su u pravu u jednome. O bundama je reč. Bunde baš ničemu nisu služile. Za zaštitu od hladnoće bilo je drugih stvari i nisu se morale ubijati životinje zbog krzna.

Sada niko više ne pravi problem, niko više ne gundā. Jedu ono što imaju, uključujući i meso. Štaviše, da ima mesa! U početku kraja sveta preživeli su jeli daždevnjake, puževe, poljske miševe, zelembaće, belouške, otrovnice, slepe miševe, žabe. Jeli su insekte svih vrsta.

Ključali su ih po zemlji kao ptice. Tražili su crve, gusenice, moljce, rovce i tako redom. Bilo je za jelo sve što je živo. I sada sve jedu. I opet ljudi umiru. Umiru otkako su se pojavili na Zemlji. Ali posle smrtne zime umire se manje. Kao da su preživeli postali odjednom

zdravi, jaki, otporni, manje ranjivi. Možda baš zato što su mršavi, što se kreću, rade. Moraju nešto da rade ili će pocrkati.

Ima hiljadu poslova. Za pravljenje brašna treba trebiti, pleviti, prosejavati, čisititi. Tjito treba ručno usitniti u stupama ili ga odneti pešice u mlinove gurajući kolica sklepana od automobilskih točkova.

Preživeli su razvili mišiće, mišice i mozgove.

Treba prikupiti vodu. Treba je odneti tamo gde je nema. Sve pešice, ručno, sve fizički, kao u drevna vremena, kada nije bilo mašina. Sve što služi za preživljavanje, što čini življenje humanijim, sve se stiče isključivo fizičkim radom. Mišice, ruke, noge i glava. Zato su preživeli postali kao kozorozi, divlje koze, orlovi, konji i slično.

Pošto je stigla jesen, oni sakupljaju pečurke, voće, travke, lišće, suvo granje. Sve što je hranljivo izvlači se iz zemlje pažljivo i s poštovanjem. Ništa se ne čupa niti kida. Korenje ostaje na svom mestu, kako bi bilje i dalje raslo. Pečurke se skupljaju kad sazre, odnosno kada već ostave svoje spore kao seme za nov rod. Stari i preživeli seljaci su pokazali pravila i tehniku branja bez uništavanja ili oštećivanja.

Zamke za ptice su velike okrugle mreže razapete između dva drveta. Široke su deset, pa i dvadeset metara. Visoke i po deset. Služe za hvatanje ptica selica i ptica stanarica. Nekada su ih bile pune planine, brežuljci i ravnice. U središte zamke se stavljala ptica mamac.

Obično je to bio drozd ili kos ili bilo koja dobra ptica pevačica. Stotine ptica bi privuklo njihovo ćurlikanje, pa bi one zastale u letu, menjale putanju, obletale mrežu i upadale u nju, pa tako bivale zauvek zarobljene.

Te zamke su bile nestale zbog strogih zakona, izbačene iz upotrebe u lovu kao kuga. A i bile su kao kuga. Hiljade ptica je lovljeno da bi se posluživale uz palentu u restoranima. To je omiljeno i vrlo traženo čuveno venecijansko jelo.

Nekada, kada nije bilo obilja i površnosti, te zamke od mreža su bile spas za porodice. Ptice su bogate proteinima, kao i sva divljač, od jelena do zeca, odnosno cela fauna. Tivot su činile njive, livade i divljač. Ali stari lovci na ptice su se ponašali umereno, hvatali su u mreže onoliko ptica koliko im je bilo dovoljno za život. Višak su puštali na slobodu.

Zatim je došlo vreme blagostanja i mreže su postale instrument za pravljenje novca. Počeli su da love ptice u nenormalnim količinama da bi se obogatili lovci i restorani. Dobro su ih plaćali, lovci na ptice su dobro zarađivali. U tom slučaju su imali pravo na ljutnju zaštitnici životinja, zeleni, vegetarijanci. Ali u njihovim kritikama bilo je i mnogo demagogije. Sada su mreže opet u upotrebi kako bi pomogle preživelim i niko se ne buni protiv njih, štaviše svi jedu ptice sa sve perjem, kljunovima i kandžama. Glad menja mišljenja, ponašanja, ideje, načine razmišljanja i delovanja. S punim stomakom lako je svrstati se uz nešto, treskati pesnicom, trupkati nogom, presuđivati. S punim stomakom sve je lako.

U vreme obilja bilo je ljudi koji su pravili kaos zbog samo jednog drozda u kavezu. Preterani kaos. Istovremeno, boleo ih je kurac što je trideset hiljada dece umiralo svakoga dana od gladi. Brinuli su za drozda. Ti ljudi su obilno ručavali, ždrali naveče, za Božić, za Novu godinu i razne praznike ne misleći nikada na onoga što nije imao ni za vodu i hleb. Ali samo neka neko dirne drozda! Taman posla da ga još zatvori u kavez.

Vladali su hipokrizija i laž. Ali sada, s dolaskom smrti zbog zime i gladi, stvari su došle na svoje mesto. Same su se sredile, bez zakona, začoljica, nametanja i privilegija.

Oni što su galamili zbog drozdova u kavezima sada su ih jeli sa sve perjem. Glad stvara prave ljude. Čini ih prirodnim, poštenim, iskrenim, čistim. Glad iskorenjuje dosadu i paranoju. Nestala je zlovolja, koja je ranije terala mnoge da se svađaju sa svima i budu protiv svih. Ponekada je to bilo i dobro, s plemenitim ciljem, ali uglavnom je posredi bilo dosađivanje onih s punim stomacima.

Smrtna zima je poslušila nečemu. Poboljšala je čoveka.

Sada su preživeli ponovo krenuli od nule, vratili su se vrednostima koje su odavno zaboravili, kao što su fizički rad, slobodno vreme, jednostavnost, kretanje. Naučili su da žive u miru, da saraduju, da budu zajedno, da im ne trebaju šefovi. Više su morali da nauče nego što su naučili, ali je rezultat začuđujući. Sada su sposobni da obrađuju zemlju, gaje stoku, love, greju se na vatri, pričaju priče, gledaju zvezde. Zvezde se lepo vide u noćima bez svetla i smoga. Zvezde kao borovnice padaju na mirne gradove. Zvezde i noćna tišina, vredan rad, čavrljanje, tšamor i nada u sutrašnji dan.

Uprkos umoru, teškoćama, nestašicama, oskudici u svemu, preživeli ljudi uživaju u miru i vedrini koje nikada nisu imali. Ni sanjali. Nikada ih nije ni bilo.

Čak i vekovima ranije, kada je čovek živeo u simbiozi s prirodom i rukama proizvodio sve što mu treba, čak i tada su ratovi, tuče i nerazumevanje bili svakodnevnici. I onda je bilo bede i gladi, ali ne kolektivnih i ne za sve. Čak i onaj što je imao pun stomak imao je vremena i volje za zadržice.

Za postizanje jednakosti trebalo je da nastupi smrt na celoj planeti. Samo tako su postali jednaki svi oni koji su se spasili te smrti.

Svi su bili savršeno jednaki. Svako je bio jedno telo i jedna duša, bez titula, doktorata, kasa, novca, imanja, vila, bazena, vlasti, komandi.

Bez političkih, kulturnih i društvenih funkcija, bez sličnih uloga. Ni grdnje, ni medalje bilo kome. Svi su bili bez ičega, ali su svi bili i gospodari zemlje, neba, vode, vatre, vetra, alata, hrane, solidarnosti, vedrine. Svi su bili gospodari sveta bez podele kolača na nejednake delove. Nije više bilo granica, ni na mapama, niti na terenu, nije više bilo bodljikave žice. Nije bilo više njihovih čuvara u vidu naoružanih ljudi, niti finansijske straže ili stražarnica.

Te jeseni spasa ljudi su konačno počeli da žive u harmoniji sa sobom i s prirodom. Pošto je bila maltretirana, vređana, trovana i skoro odbačena, Majka Zemlja ih ponovo doji na svojim grudima.

Preživeli su otišli da je traže, povratili su je. Izvukli su je iz prihvatilišta u koje su je odavno smestili oholost, neznanje, požuda za novcem i nedostatak mudrosti.

Sada je zemlja postala neophodna. Ritam života sledi izlazak sunca, mesečinu, zvezde, kao što su činili biblijski mudraci. Preživele nosi vetar kao orlove mišare. Pomažu im vatra i voda. Časovnici više ne otkucavaju vreme, niti kvarcni mehanizmi i slične đavolije. Sate otkucavaju dan i noć. I poneki sunčani sat još preostao na zidovima starih kuća u planinama i na visoravnima. Preostali sunčani satovi pokazuju vreme smerno, pokazuju protok vremena bez buke, bez lupe ili zvonjave zvona.

A preostali ljudi ih imitiraju, čak i deca. Preživela deca su osetila dah smrti, videla su je na licima odraslih, udisala u zamrlim gradovima, pa zato ne viču na sav glas. I ne igraju se više. Jedina

njihova zabava je da pomognu odraslima da se preživi. Deca su zapravo prihvatila rad kao igru. Rade igrajući se i igraju se radeći. I to je mnogo ozbiljnije i zahvalnije nego kada su se igrala robotima i igračkama na daljinsko upravljanje.

Kao i u drevna vremena, kada nije bilo luksuza i udobnosti, ritmovi preživelih se sada savršeno uklapaju s ritmovima godišnjih doba i dana. Ako sve bude bilo kako treba, budući dani biće bolji.

Ljudi, uprkos tome što još osećaju led tragedije u kostima, shvataju da proživljavaju novu blagodat, postali su gospodari ravnoteže kakvu nikada nisu doživeli. Uživaju u miru i vedrini za koje nisu ni pomišljali da postoje. A i ako su postojali (jer negde i jesu), nisu ni znali za njih. Užurbanost iskrivljenog sveta nije im dopuštala ni da priđu nečem takvom. Sada ih pak imaju u ruci.

Svakog sata, svakog minuta, svake sekunde tokom dana i noći okružuje ih mir. - Kako je to lep život - misle - kakav život u miru, kakav zdrav život! - Uživaju potpuno u svoj toj božjoj blagodeti, jednostavnoj i prirodnoj. I baš zato što se plaše da to neće dugo trajati, da će se neka nova nesreća pojaviti na vidiku, baš zato ispijaju kap po kap taj život koji imaju, jer su izmakli smrti za dlaku.

I tako je došla jesen, jesen vaskrsa. U preživlom svetu vibrira vitalnost. Klasje se povija sve zlatno pre nego padne pod udarima srpova. Svuda blistaju jesenje povrće i voće. Preživeli se pripremaju za zimu. Slažu drva na trgovima gradova, smeštaju hranu u magacine, to jest crkve, palate, banke. Suše trave, pečurke, meso. Sve što se kvari suši se na suncu i skladišti. Ruše kuću po kuću da bi se opskrbili materijalom za vatru. Ionako ih ima na milione, a ljudi nema toliko.

Malo ih je ostalo. Preživeli iz tehnološkog sveta mogu sada da sruše čitave gradove da bi obezbedili grejanje. Ruše svakojaka staništa, samo ako ima drveta. Nove zgrade nemaju ništa, pune su betona, cigala, gipsa. Mnoge kuće u gradovima su opljačkane prethodne zime, ali ima ih još toliko da ih je i pola dosta.

A tu su i planinske i ravničarske šume, živice, šumoviti brežuljci, borici, ostrva s maslinama. Drveta ima svuda, treba samo znati seći, pažljivo odabirati. A kada se poseče, treba zasaditi novo. To je pravilo, ako posečeš jedno drvo, treba da zasadiš deset novih, inače

ga neće više biti. Masline traju. One stare, kvrgave i suve zbog starosti, seku se i slažu na gomile za loženje.

I tako, deset meseci posle zime smrti od gladi i hladnoće koja je počistila sa sveta veštačkog čoveka i vratila prirodnog čoveka, preživeli su se pripremali da se suoče sa novom zimom. Oni su spremni, utrenirani, vedri, jaki, zdravi. I što je najvažnije, mirni su i sigurni u sebe. Zato izgleda da će sve ići kao po loju, bez mnogo opasnosti i patnje. Ljudi drže situaciju u svojim rukama, naučili su drevno umeće korišćenja ruku, znaju kako da se snađu i prežive u prirodi.

Jesen otpora najavljuje dobro. Preživeli misle na Božić, poneko planira da napravi jaslice od gline da ulepša praznik, da zahvali Isusu što su još živi.

Iako s novim ritmovima, drugim sredstvima, potrebama, šaka ljudi počinje nov ciklus na Zemlji. Vode miran, spor i vedar život, koji počinje da se razvija. Napreduje polako, kao dete kada uči da hoda, ili starac koji je umoran od pešačenja. Povremeno zastaje, diže glavu, gleda u nebo.

Nebo je jesenje, čisto, bistro, sveže. Nebo nade.

- Sada smo dobro - uzdišu preživeli. - Sada možemo da se pomolimo za mrtve.

12

Sve iz početka

I tako su preživeli ljudi počeli da se mole. Uveče, okupljeni na trgovima kraj vatri, pre razgovora ili prepričavanja tek proteklog dana, svi zajedno se mole za pokojnike, s pogledom uprtim u nebo, za one mnogobrojne koje je smrt zbrisala s planete. Mole se i rade, rade i mole se kao fratri nekada.

Mirno se kreću novim opranim i čistim svetom, ispunjenim laganim i vedrim ritmovima, usmereni samo na stalni napor da se slobodno vreme živi i uživa u miru, bez rasprava, tuča ili utrkivanja.

Svako radi svoj posao, ali istovremeno ga radi s drugima. Ispada kao da radi jedan jedini čovek. Preživeli su sada jedinstveni blok, samo jedan čovek. Zato su složni. Jedan jedini čovek se ne prepire ni sa kim, ne ljuti se ni na sebe samog. To ne bi imalo smisla.

Svakodnevnim mravinjak preživelih se smiruje uveče, završava se duboko u noć, kada svi odlaze da negde prespavaju. Mnogi spavaju zajedno u velikim prostorijama palata, fabrika kuća. Ako neki par poželi da vodi ljubav, povlači se u neki mirni ugao. Vode ljubav u tišini, bez cijukanja i stenjanja, kao da su dobili neki tajni i dragoceni dar.

Velika nesreća je uticala čak i na način uživanja. Užas i strah od smrti uticali su na to da se i sva mala zadovoljstva uživaju u tišini, skoro krišom. Čini se da se preživeli boje i da dišu. Tragedija je još u svežem sećanju, lekcija je ostavila trag.

Nema više olakog oduševljenja niti bučnih izliva radosti. Tu i tamo se radi ponešto dobro što se obnovilo u navikama, kao poklon, na primer. Dani, koji se nižu jedan za drugim kao kuglice na brojanicama, poklon su životu. I tako ritam vodi napred i tiho pa sve izgleda kao da napreduje. Niko ne pamti takvu harmoniju na planeti.

Ni u vreme pećinskog čoveka nije vladala tako savršena sloga. U stvari, uopšte nije ni postojala. Praljudi su stalno vodili ratove i bitke da bi preživeli. Stalno je vođena borba za opstanak. Ni u kasnijim epohama bitke nisu prestale. A mnoge od tih bitaka pretvarale su se u ratove. Ljudi s punim stomacima vodili su ratove protiv ljudi s praznim stomacima. Ponekad je bilo i obrnuto. Ne, svet,

od pojave čoveka, nikada nije bio tako složan kao posle zime u kojoj se umiralo od gladi i hladnoće. Jednostavno zato što se nikada do tada nije desila planetarna tragedija koja bi stegla u mengele celo čovečanstvo.

Treba svi istovremeno da se uplaše da bi živeli u slozi i da se ne bi tukli, svađali i žalili. Treba da su jednako gladni da bi sarađivali i proizvodili hranu ne potkradajući jedni druge. Da budu bez ličnih ciljeva, pohlepe, egoizma. Užas smrti sve dovodi na svoje mesto.

Izvesnost smrti, kada zdrav čovek umire od gladi i zime, čini čoveka ispravnim. Samo ona. Ako shvatiš da ćeš umreti sleđen i u mukama, hvataš se za svaku slamku spasa, tražiš pomoć i od najgoreg neprijatelja. A on, pošto je u istom sosu kao i ti, traži pomoć od tebe.

On nije više tvoj neprijatelj, niti si ti njegov. Treba spasavati kožu, skrajnuti mržnju, osvetu i zlopamćenje. I živi se u slozi, bar dok vlada apsolutna potreba jednog za drugim. Ali treba da svi budu svedeni u istu ravan, svi da budu u istom čamcu. Ako u nekom trenutku neko iskoči samo pola stepenika naviše, to ruši ravnotežu i kaos se vraća.

Drugi demon koji može da poremeti ravnotežu jeste pomisao da nema opasnosti po život; pomisao da se neće umreti od gladi i zime.

Izvesnost da je najgore prošlo i da je stanje stabilno prouzrokuje gubljenje kontrole i opet se rizikuje.

Tada čovek pokreće svoj lukavi egoizam. Iskustvo mu ne služi za pouku, on opet postaje ono što je uvek i bio: glupak.

U međuvremenu, jesen je napredovala, dani su se skraćivali, vazduh je bivao proziran i hladan. Nebo nad gradovima liči na staklenu ploču jer je toliko čisto i prozirno. Oseća se miris sagorelog drveta, Čubriva, suve trave, pečuraka. Jesenje sunce obasjava gradove pretvorene u sela. Čudna sela nastala u betonu i među soliterima, na ulicama s ugašenim semaforima. Ali nije ugašen život koji vrvi u tišini u kojoj se radi. Preživelih je ostalo malo, ali su vredni.

Zima je na vratima sa svojim grenadirskim šinjelom, treba se suočiti s njom žestinom kojom i ona napada. Ne izgleda istinita sva ta tišina oko tog vrenja pri obavljanju poslova. Jedva pre godinu dana gradovi su bili prenatrpani svetom, automobilima, gučvama, škripom, smogom. Ludilo je skoro bilo dostiglo vrhunac kada je stigla smrt od gladi i zime da sve sredi. I svakoga. Od tada, posle tih silnih smrti,

mir i tišina suvereno vladaju Zemljom, koja se obnovila poljskim radovima i vrednostima malih stvari.

Ali jednoga jutra, negde u svetu, u nekom gradu ravnopravnih i vrednih ljudi, začula se prodorna vika. Oni što su bili u blizini načuljili su uši. Glasovi se nisu smirivali, štaviše bivali su sve glasniji.

Šta li je prouzrokovalo galamu? Udaljeniji preživeli su se približili u želji da saznaju šta je razlog tolike dernjave. Mesecima se nije čulo da je neko makar malo podigao glas. Mora da se desilo nešto ozbiljno. U međuvremenu vika je postajala sve jača, pljuštale su uvrede te je bilo lako zaključiti da je u pitanju svađa. Zabezeknuti i začuđeni, preživeli su se još više približili i videli da se svađaju dva čoveka od oko četrdeset godina. Još se nisu potukli, nisu to ni nameravali, ali su vređali jedan drugog do besvesti. Ta svađa, prva posle deset i više meseci apsolutnog mira, začudila je i zabrinula sve.

Ona dvojica se i dalje svađaju. Po onome što se može razabrati, jedan je optuživao drugoga da podvaljuje. Kaže da je odneo deset džakova brašna u banku pretvorenu u magacin, a optužuje druga da ih je uskladištio samo četiri. Onaj drugi mu uzvraća da nema više ni šefova, ni gazda i da prenosi onoliko džakova koliko hoće, a da niko nema prava da mu određuje šta će da radi. I dodaje, nema pravo ni da mu mrsomudi.

Rasprava traje još neko vreme, sve dok se ne umeša jedan stariji čovek, od oko šezdeset godina, s dugom sedom bradom. Sada svi imaju duge brade. Pokušava da pomiri onu dvojicu, ali ne uspeva. U međuvremenu svet se okupio oko zavađenih. Poneko ih poziva da prestanu, drugi grde svađalice. U toj svađi se najavljuje budućnost. Ne prihvataju da bude takva.

Ta prepirka je znak da se nešto menja, da je možda kraj miru. I oni što su dotrčali da vide o čemu je reč i da ih smire počeli su da gube strpljenje, okomili su se na obojicu. Čuvši žamor okupljenih, suparnici prestaše da se svažaju, ali zapretiše da će pokazati jedan drugome.

Svima je jasno da se tu nešto promenilo. Nema više izvesnosti da će dani mirno proticati. Onda je odlučeno da se izabere neki šef, neko ko će voditi računa o redu. I posle malo dogovaranja, izabran je

onaj sa sedom bradom što se umešao da smiri svađalice. Izabrali su ga jer ima izvesnu starost, a starost je uvek prednost.

On prihvata i odmah određuje stroga pravila. U dogovoru sa svima odlučuje da onaj ko pravi gužvu ima da bude skrajnut i ostavljen bez hrane, počev od dvojice svađalica. Ostali kažu da su onda potrebni stražari. Tako je belobradi odabrao desetak ljudi. Oni će čuvati magacine, naoružani lopatama i ašovima. Dvojica svađalica rekoše da će otići, pošto stvari tako stoje, u druge gradove, gde misle da će im biti bolje. Ovde su dozlogrdili.

I tako odlaze dvojica koja su poremetila mir. Posle nekog vremena počinju da se dešavaju i u drugim gradovima zaboravljene stvari - svađe, sukobi.

Poneko je uhvaćen i u krađi. Dobio je batine. Ne sme se krasti, uzaludno je. Niko nije krao od protekle zime. - Otkuda sada to? - pitaju se preživeli. Onda su i drugi gradovi izabrali šefa, koji se okružio čuvarima naoružanim letvama, štapovima, noževima, onim što se imalo pri ruci. Nije bilo vatrenog oružja. Pošto nije bilo metaka, vatreno oružje je bilo obična gvožđurija.

Treba primetiti da je kraj iskrivljenog sveta uklonio sve komplikovane mehanizme. U funkciji su bili samo jednostavni predmeti. I sile prirode, vetar, voda, vatra.

Ali u gradovima su i izbijali neredi. Preživelim je sada dobro, pa imaju vremena da ga troše na hiljade začkoljica. I tako su počeli da se ujedaju. Raspravlja se i svađa.

Kako se zima približava, poneko pokušava da sakrije namirnice za sebe. Skriva ih u napuštene kuće, podrume, zgrade. Ali svi bivaju otkriveni jer ostali su oprezni. Zato nastaju gužve oko ukradene robe.

Ponegde dolazi i do tuča.

A kada ljudi podignu ruku, znači da je nešto prekinuto. I tako nastaju ratovi. Pojedinci počinju da se tuku. Zatim se stvar širi. Nisu više dovoljne pesnice, uzima se oružje u ruke. Naoružavaju se jedan po jedan, a potom se naoružaju čitavi narodi. Onda neko naredi: borite se. I tu je stvar svršena. To je rat. Počinje se sitnicom, završava se naveliko. Bolovi, smrti, patnje, muke.

U mesecima koji vode ka zimi posle one koja je donela smrt od gladi i hladnoće ljudi su zaboravili patnje i muke. Počinju da se svađaju. U gradovima, šefovi koje je odredio narod pokušavaju da

održe red uz pomoć naoružanih eskadrona. Ali ni to ne pomaže. Haos se sve više širi, rasprave se rasplamsavaju, svako nastoji da radi za svoj račun.

Poneko, uveren da je bolji od drugih, proglašava da će nadalje ići sam, da mu niko ne treba, da ništa više ni sa kim neće da deli.

- Dosta je - kaže - od sada neka se svako sam snalazi.

Sada su opasnost i strah ostali za njima, došlo je vreme da se sami snalaze. Ko je bolji, više vredi i pravedno je da prednjači. Tako kažu pobunjenici. Onda šefovi pokušavaju da zauzdaju pobunjenike pomoću stražara. Zauzvrat pobunjenici se organizuju u grupe. Hvataju se ašova i krampova kako bi se suprotstavili stražarima. Ima i sukoba s ranjenim i kontuzovanim na obe strane. Preživeli starci, oni koji su preneli svoje znanje drugima za spas kože, viču da treba prestati, da ima hrane za sve. Ali te reči odlaze u vetar, svađe ne prestaju.

Istina je da ima i mnogo mirnih dana, ali posle nekog vremena uvek nešto prekine mir. Čovek ništa nije shvatio, nije izvukao dragocene pouke. Zabrinutost staraca je potvrđena onog trenutka kada je neko ušao u blindirane trezore banaka da uzme dve-tri zlatne poluge kako bi ih odvojio za sebe. Ostali, koji se do tada nisu ni sećali plemenitog metala, odmah su učinili isto.

- Nikada se ne zna - kažu - ako je on uzeo, uzeću i ja, možda će mi zatrebati.

U sebi se ne protive povratku vremena blagostanja, onog kada su komandovali zlato i novac. Naime, možda, sasvim neprimetno, oni obnavljaju iskrivljeni svet koji je doveo do poremećaja ravnoteže na Zemlji.

Ali lov na zlato nije jedini znak koji otkriva da je čovek uvek bio isti otkako se uspravio na noge: neoprezni nesrećnik i nezadovoljna budala. Glupak koji to i ne primećuje. Kada mu je dobro, on čini sve da sebi zagorča život.

Preživeli počinju potajno, uprkos stražarima, da trguju stvarima koje su potajno uzeli i sakrili.

- Daj mi džak krompira, daću ti pola džaka brašna - šapuću.

- Daću ti ovaj ašov za dve motike, koje mi trebaju.

I tako redom.

Ljudi počinju da razmenjuju najrazličitije predmete. Trgovina se širi, a s njom lukavstva i prevare.

Na kraju, malo pre početka zime, lupeži su već stekli nešto više od ostalih, a oni koji imaju manje počinju pomalo da zavise od njih i postaju dupelisci. Neki se povijaju, postaju uslužni i pokvareni pred novim moćnicima. A moćnici postaju sve moćniji baš zato što ima sve više dupelizaca. Okruženi su malim vojskama vernih laskavaca i počinju da postavljaju uslove, da naređuju, da odlučuju.

Svuda se dešava isto, drugi gospodičići niču kao pečurke. Njihova imena postaju poznata u gradovima. Ljudi se obraćaju njima ako treba o nečemu odlučiti. Preživeli ne primećuju da su se vratile gazde, koje su oni sami stvorili, jer gazde nisu postojale tokom meseci gladi i hladnoće. Svet preživelih bio je jednak za sve i svi su bili međusobno ravnopravni.

Istina je da nove gazde nemaju novca, ali imaju robu, a to je isto što i bezgranično bogatstvo. Robom kupuju usluge onoga ko ima manje, a hoće da ima više. Ali nije to jedini razlog pojave gazda. Pravi razlog je u tome što veliki deo ljudi i želi da ima gazdu, nekoga ko odlučuje umesto njih, pa ne može bez njih. Naravno, kada postoji gazda, ti isti ga svakodnevno grde i kunu. Ali svejedno ga žele.

Čovek ne ume da razmišlja ako nema šefa.

I tako se približavaju nov Božić i zima mnogo izvesnija od prethodne, ali ne i mirnija. Izvesnija je jer ima letine, povrća i voća, krava koje daju mleko, sir, maslac, mlečne prerađevine. Koze i ovce takođe daju mleko. A ne nedostaje ni divljači. Svi su naučili da love bez pušaka i metaka. Koriste primitivna sredstva (klopke, udice, kuke, pračke, lukove i strele, zamke), koja su vrlo efikasna. Lovi se riba na jedrilicama, mrežama, vilama, kopljima. Vetrenjače melju punom parom, a i vodenice. Preživeli su naučili da dobro upravljaju njima.

Do izvesne mere stekla se sigurnost, ali mir počinje da se remeti.

Zima je na pragu i preživeli su skoro svuda izabrali svoje šefove, okružene naoružanim stražarima za čuvanje reda. Ti komandanti koje su sami ljudi odredili imaju tačno određene gradske zone i pokušavaju da upravljaju njima na najbolji način. Ali ima i samoproklamovanih šefova koji su formirali svoje male vojske pod izgovorom očuvanja reda. Jedni misle da imaju manje robe od drugih

te je traže od onih za koje misle da je imaju više. Oni što imaju kažu da svoje zalihe neće dati nikome, da svako treba da troši ono što ima. Tada kreću rasprave, svađe i lomovi. Ali sve je još u granicama podnošljivog.

Nepodnošljivo se događa za božićne praznike, kada je sneg već prekrrio planine, a vatre gore duž gradskih ulica. U sobama i zgradama koje su preživeli zauzeli vatra ih sve greje.

Jednoga jutra jedan čovek je nađen mrtav, i to s razbijenom glavom, a bilo je jasno da posredi nije nesrećni slučaj. Bio je to jedan od onih koje su angažovali novi šefovi. Čuvao je magacin brašna. Sada leži mrtav na zemlji, a veliki broj džakova je nestao iz magacina. Bila je to krađa u kojoj je stražar izgubio život. Vest se širila od usta do usta.

Prvo ubistvo! Stvar je bila veoma zabrinjavajuća.

Jedan preživeli novinar ispisao je vest komadom ugljena na zidu zgrade. To nije bilo važno jer su preživeli obavljali ulogu radija, novina i televizije: daju čak i previše informacija. Ali on je svejedno to napisao. Ubili su čoveka, to je ozbiljna stvar, treba objaviti vest.

Pisanje je neopozivi znak da se želi povratak nekadašnjeg života.

Bar se počinje, a činjenice o tome svedoče. Započele su svađe, tuče i krađe, eto povratka starog života! A sada i ubistvo. A eto i napisanog spisa. S dolaskom proleća, preživeli novinari su počeli da pišu ugljem po zidovima, ali to je bilo samo radi koordinacije među preživelim, radi ukazivanja na pravce delovanja. Potom su i to prestali jer je bilo prećih stvari.

Sada je jedan od njih nastavio i da piše. Posle njega su i drugi počeli da žvrljaju po zidovima. Pišu svuda, na zidovima i na bilo kojoj glatkoj površini. Vesti napretek. Neko je video ko je ubio čuvara brašna i to saopštava. Kreće kaznena ekspedicija i posle nje je još jedan čovek mrtav. I to je nova vest. Stvar raste kao pena. Eskadroni počinju svakodnevno da se sukobljavaju.

- U ovoj zoni ja komandujem - kaže jedan šef. - Ne smete u nju ni da kročite.

- Vi imate vodu - odgovara mu drugi. — Voda svima treba.

- Tačno je da voda pripada svima, ali vi ste ukrali naše brašno. I još ste ubili čoveka.

- Da nam je dao brašno, ništa se ne bi desilo, ali on je hteo da nas otera, pretio nam je batinom.

- Trebalo je samo da tražite, ja bih vam dao, nije bilo potrebe da kradete i ubijate.

Tuče se šire gradom. Vesti idu od usta do usta, sa zida na zid, s jednog na drugo mesto. Škrabala skupljaju vesti i pišu. I potpisuju se.

Potom sve grebu da bi očistili površinu za nove vesti. Rođena je izvesna primitivna forma novinarstva.

Jednog jutra, na prljavom zidu neke zgrade, pojavio se natpis ugljem ispisan, koji kritikuje tekst koji se pojavio dva dana ranije na nekom drugom zidu. Pisac ovog novog teksta napada škrabalo koje je napisalo one redove jer je, po mišljenju kritičara, tekst tog škrabala pun gluposti i netačnosti. Vređa autora nazivajući ga nesposobnim i ništarijom. I to je potpisao crno na belo.

Dođavola s punim stomacima! Opet je izronio, kao njuška krtice iz zemlje, književni kritičar.

Smrt od gladi i zime ih je skoro sve počistila. Nestali su zajedno s kritičarima umetnosti, intelektualcima i ostalim džabalebarošima svih sorti, uključujući i pisce. Ali neki od tih mozgonja su preživeli. Seljaci su ih naučili da obrađuju zemlju i oni su se pretvorili u seljake i propali. Povremeno, ipak, s visine svog nekadašnjeg znanja, ponešto bi i rekli.

- Onaj završio školu, zna znanje - učutkavali bi seljake pružajući im ašov.

Na kraju, pogođeni glađu i strahom od smrti, naučili su da rade i ćute.

I dok je nad svetom lebdela senka smrti, ćutali su ko zaliveni političari, intelektualci, kritičari, gazde, šefovi, biskupi, kardinali, klošari i svi ti misleni dvonošci. Pre svega bili su mirni. Ali sada, kada ima šta da se jede i kada je senka smrti daleko, ljudima se povratila volja da jedni drugima nanose zlo. Naime, ponovo se svađaju, zapodevaju kavgu, kritikuju, krađu, komanduju. Sve u svemu, peli su se na glavu jedni drugima.

Neki šefovi su povećali broj stražara radi održavanja reda.

Regrutovali su zapravo vojnike obećavajući im položaje i nagrade sve dok nisu formirali male lične vojske. A drugi su ih sledili da ne bi

zaostali. Mini-vojske, stvorene isprva radi održavanja reda, na kraju otkrivaju da mogu mnogo da profitiraju. Na primer, da odvoje za sebe najbolju hranu.

Onda se preživeli bune, pozivaju u pomoć šefove susednih zona s njihovim vernim minivojskama. Dolazi do pravih pravcatih fizičkih sukoba, borbi s ranjenima i ponekim mrtvim na obema stranama.

Tada neki šefovi shvataju da treba povećati vojsku, pa se dogovaraju sa sebi ravnima i istomišljenicima. Ali i suprotna strana reaguje jednako.

Međutim, pošto imaju različite ideje i planove od onih prvih, ponašaju se suprotno. I tako, i ne primetivši, ljudi s različitim idejama stvorili su partije pa se u njih svrstali sa svojim vojskama. A tome ne izmiče niko, čak ni oni sa zdravom logikom koja im govori da se treba zaustaviti, da sve uništavaju, da čine međusobno zlo. Oni to znaju, ali i dalje teraju svoje, podstaknuti ponosom, ispraznošću, tvrdoglavošću i željom za vlašću.

I stvarno, žeđ za vlašću se povratila. Čovek postaje opasan kada jede tri puta dnevno. Opasan po sebe i okolinu. Previše jela stvara nervozu. Stalno ždranje i teško varenje izazivaju ratove. Teško da se može desiti da gladni ratuju međusobno.

I tako, nije prošla još ni cela godina od one zime pune smrti i gladi, a mnogo toga je bilo kao i u vreme blagostanja, dok je bilo iskrivljenog sveta. I to nije sve, najgore tek dolazi.

Doći će kasnije, i to brzo. Iskrivljene stvari podstiču jedna drugu, kao karte ili domine. A treba im malo vremena za to.

Poneko od šefova je toliko uvećao vojsku da je zavladao celim gradom u kome živi. Potukao je rivale i savladao prepreke koristeći lopate, ašove, krampove i motike kao oružje. Sada on komanduje, odlučuje, deli hranu i robu preživelim prema svom ličnom kriterijumu. Posledica je da se preživeli dele na one koji ga vole i one koji ga mrze. Ko ga voli, staje uz njega pa dobija beneficije i zaštitu.

Ko ga mrzi, svrstava se protiv njega i udružuje s rivalom iz nekog drugog grada.

Ali čovek koji je postigao toliku vlast ne zadovoljava se kulom koju je osvojio ašovom, on želi još jednu. Zato šalje špijune da osmotre mesto koje hoće da osvoji. Ali i gospodar te druge kule ima iste ideje i istu želju za osvajanjem. I tako, posle svega toga, ta dvojica se

sukobe i jedan od njih (nije važno koji) gubi svoj grad i život. Opijen uspehom, pobednik planira novo osvajanje. Ali primećuje da se poraženi organizuju protiv njega. Tj. da se poštuju njihove ideje, zahtevaju svoja prava. Onda gospodar odmah raspisuje zakon koji se usmeno širi: obesiće sve one koji mu se budu isprečili na putu, na bilo koji način, ili mu budu pravili probleme. I počinje stvarno da veša.

U mnogim gradovima dešava se isto. Neka protuva ga osvoji i komanduje. Zatim osuđuje na smrt one koji ne misle kao on. Smrtna kazna je opet uvedena u skoro sve gradove sveta u kojima ima još preživelih.

Odjednom su se povampirili tirani, diktatori, ubice. Sve su započele dve budale u svađi oko par džakova brašna. Sada to nastavljaju moćnici koje su stvorile budale. Započinju ratove i nameću smrtnu kaznu.

Iako su sredstva mnogo skromnija, sve biva kao ranije. A to je samo početak. U novoj godini novi gospodarčići će se organizovati.

Pustiće da prođe Božić, pa će krenuti s programima. Podršku će im dati njihovi podrepaši da se domognu zaliha hrane da bi potom vladali.

Gde zatreba, upotrebiće i silu.

Ali miroljubivi preživeli sve više shvataju da dalje tako ne ide. I ranije su to znali, ali su isprva mislili da su posredi samo prolazni sukobi, smirivanje strasti. A onda su shvatili da se opet ustoličavaju gospodari, komandanti i diktatori. I da takvi neće olako ispustiti osvojenu vlast.

Šta onda da se radi? Treba se pobuniti. Miroljubivi preživeli moraju da se organizuju da bi oborili diktaturu šefova. Moraju da zarate s njima protivno svojoj volji. I najmirniji ljudi postaju nasilni zbog nasilnika. Uvek je bilo tako, za borbu protiv nasilja mora se koristiti novo nasilje. Nasilje onih koji nisu nasilni, onih blagih i miroljubivih. Zlo primorava i dobre da čine zlo. Za ostvarenje pravde naoružaće se i najmirniji. Uvek je tako bilo u istoriji sveta. - Šteta, misle miroljubivi - jer smo tako lepo živeli.

A kad se organizuju oni nenasilni, i sami počinju borbu za oslobođenje, i opet je mrtvih, bola i patnje na obe strane. Na kraju će oni pobediti, dobro uvek pobeđuje zlo.

A kada budu pobedili, nastojaće da stvore bolje i pravednije društvo. Izabraće komandante koji su sposobni da vladaju i odlučuju.

Ali prave ljude. Samo, koliko će dugo oni biti pravi ljudi? Ne dugo.

Ubrzo će i njih obuzeti želja da imaju više. Povuci će ih za sobom oni drugi, prevejaniji od njih. Na kraju, iako su ukinuli smrtnu kaznu i omogućili donekle miran život, i njih će povuci vrtlog moći i požude.

Davaće beneficije i povlastice prijateljima i rođacima, a guraće u bedu neprijatelje i klevetnike. Poćeće da akumuliraju imanja i bogatstva u vidu šuma, livada, šuma, stoke i hrane. Deliće kuće i zemlju onome koga vole, svojim izabranicima. Neće im trebati hartijetine, niti pisani ugovori, sve to je nestalo s beležnicima. Biće dovoljno davanje na reč. Ali da bi se ti pokloni sačuvali, da ih drugi ne bi preoteli, neophodni su čuvari, koji će obezbediti da se tako nešto poštuje. Zato će se šefovi, izabrani zbog svoje mudrosti i pravednosti, okružiti vojskom.

Poneko neće slušati, pobuniće se, poćeće da krade i buni se protiv novih šefova. Vređaće ih dokazujući da su nepravedni. Onda će pohvatati te pobunjenike, pa će ih zatvoriti, pošto nema više smrtno kazne, u podrum, crkve, trezore banaka.

I tako će opet proraditi zatvori.

Ništa se tu ne može, čovek je pas koji juri svoj rep. Vrti se ukru dok ne nestane.

Zato dalja priča nije više potrebna, već je jasno šta će se desiti.

Malo-pomalo, sve će biti kao i pre smrti od gladi i zime. A to će biti početak novog kraja. I tako će čovek činiti sve što može, sve dok ne nestane s planete, da nanese zlo sebi i da mu bude loše. Zatim će nestati. Ali biće to njegova greška. Čovek će biti jedino živo biće koje se samoistrebilo zbog svoje gluposti.

Amin.

Erto, 19. februar 2010.

Beleška o autoru

Mauro Korona je rođen u Ertu (Pordenone) 1950. Napisao je romane *Let kune zlatice*; *Glasovi iz šume*; *Dok kukavica peva*; *Kapi smole*; *Planina*; *U drvetu i kamenu*; *Senka štapa*; *Vajont: oni potonji*; *Aveti kamena*; *Psi, kozorozi, kukavice (i jedan gavran)*; *Priča o Snegu*; *Pesma o grabljivicama i bajke za decu*; *Priče o staroj šumi* i *Vratiće se godišnja doba*.

Mauro Korona
KRAJ ISKRIVLJENOG SVETA
2012

Izdavač:
EVRO-GIUNTI
Beograd, Dimitrija Tucovića 41
Za izdavača:
Novica Jevtić, generalni direktor
Veleprodaja:
Tel: 011/30-77-771, 30-77-772, 30-77-754, 30-77-755
E-mail: prodaja@evro-giunti.com
Tiraž:
2000 primeraka

Štampa:
Budućnost, Novi Sad

Table of Contents

[Naslovnica](#)

[Mauro Korona - Kraj iskrivljenog sveta](#)

[PRVA SVESKA](#)

[1 Ružno buđenje](#)

[2 Kukavni život](#)

[3 Osvete](#)

[4 Planina i selo](#)

[5 Razmišljanja](#)

[6 Na kolenima](#)

[7 Na nogama](#)

[DRUGA SVESKA](#)

[8 Tišina](#)

[9 Traži se snaga](#)

[10 Žetva](#)

[11 Životarenje](#)

[12 Sve iz početka](#)

[Beleška o autoru](#)

